

8 2207
MN ZMKA
TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRA
Lelt. sz.: 236/619

Szolgálati használatra!

Nyt. sz.: ...391....

3/621

HADTÁP

Biztosítás

A TARTALOMBÓL:

A harcoló erők és a hadtáp arányáról

A szolgáltatások makroökonómiai hatékonysága

Konténerizáció

Tanulmányok a baráti hadseregek katonai irodalmából

MN ZMKA
KÖNYVTÁRA
892/HM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT

2

1972

Szolgálati használatra !

A hadtápbiztosítás magába foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.

[MN HARCÁSZATI
SZABÁLYZATA
(ho.—e.) 47. pont]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1972

2.

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 pld.-ban

Egy példány: 56 lap

Szerkeszti: A Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Damó László ezredes

Szerkesztőség: Budapest, V. Pálffy György u. 5—7. MNHF T8. Kik. o.

Felelős kiadó: Lex Mihály

A harcoló erők és a hadtáp arányáról

Deák Péter alezredes

A korszerű technikai eszközök harcjárművek, rakétaeszközök, a megnövekedett tűzerejű tüzérség — harcászati és technikai jellemzőik következtében — az anyagi szükségleteket és ennek során jelentkező anyagfogyasztás mérvét növelik meg.

A képlet *leegyszerűsítve így fogalmazható*: több és korszerűbb technika — nagyobb mennyiségű tartalékolandó anyag — több szállító eszköz vagy kapacitás — nagyobb számú és méreteiben is terjedelmesebb ellátó aleggység.

A technikai forradalom, illetve a technikai fejlődés az eszközök kiszolgáltatására hivatott személyek és rendszerek tömegét jelentősen megnöveli és ez nem csupán a fegyveres szervezetekre vonatkozik.

Társadalmi méretekben nő a szolgáltatásokkal szemben támasztott igény. A szolgáltató ágazatokban tevékenykedő személyek száma, a szolgáltató ágazatokban felhasznált energia, tehát a kifejezetten nem effektív, nem termelő (nem harcoló), de nem is termelést (harcot) biztosító szféra mind szocialista, mind tőkés viszonylatban folyamatosan emelkedik. A fegyveres szervezetek, mint társadalmi jellegű, s társadalmi szférába tartozó rendszerek nem vonhatják ki magukat e törvényszerű tendencia alól.

Az új technikai eszközök azonban nem pusztán önmagukban növelik meg az anyagi biztosítás feladatait, hanem — elsősorban — a harc természetére gyakorolt hatásuk útján.

A manőverezés térben és időben folyik, a harcselekményeket, a csapatok tevékenységét időben és térben húzza szét. Griбанov¹ megállapítja, hogy „A tér mint a távolság tényezője, a szállítási feladatok megoldására fogja a legnagyobb hatást gyakorolni”. Valóban az ellátó csapatok elhelyezésében, lépcsőzésében, az úthálózat hosszában megnövekedő távolságok megnövelik a szállítási feladatot, a megnövekedett térrel az időszükséglet is megnövekszik. Herman Talle nyugatnémet szerző az USA délvietnami hadtápját dicsőítő tanulmányában² ezt írja: „Minden logisztikus

¹ Griбанov: Az idő és tér tényezőinek hatása a hadtáp munkájára. Armejszkij Pregled 1969. 10. kéziratos fordítás. HM tudományos kézikönyvtár.

² Ismeretlen eredetű kéziratban tanulmányozható.

ismeri azt a törvényt, mely szerint egy hadsereg ütőereje, hatékonysága az ellátási utak megnövekedésével csökken.”³

A Nagy Honvédő Háború története is számtalan példát szolgáltat, hogy a csapatok gyors előretörése, a vártnak megfelelő, vagy azt túlhaladó sikere az ellátó vonalak meghosszabbodását, a bázisok leszakadását és a további hadművelati hatékonyság csökkenését eredményezte.

A kérdés részletesebb elemzése érdekében induljunk ki abból, hogy az anyagi biztosítás feladata a csapatok szükséges anyagokkal, *kellő időben történő ellátása*.

A kellő időben megfogalmazás a harc vagy a harccal kapcsolatos egyéb tevékenységek közepette változó, így ezt elvi mértéknek kell tekinteni. Az elvi megállapítás mögött azonban azt tárjuk fel, hogy mi az az általános kritérium, amely ezt a bizonyos „kellő” időt mindig befolyásolja és mindig meghatározza. Véleményem szerint itt arról az időről van szó, mely alatt a csapatok készletei a harc szempontjából kritikus szintre csökkennek le. Tehát a csapatok anyagokkal való ellátása *kellő időben* azt jelenti, hogy legkésőbb addig az időpontig kell a folyamatot befejezni, amelyben a kritikus készletcsökkenés bekövetkezik.

Igyekezünk idődimenzióban kifejezni ezt a folyamatot, ezért szimbolizáljuk:

T_{ag} = anyagi biztosítás folyamata.

Miután a csapatok készletének kritikus mennyisége általában egy bizonyos időszak után alakul ki, a kritikus mennyiség elfogyasztásának időszakát jelöljük:

T_{krf} = kritikus fogyasztás időtartama.⁴

Azt az elvet, hogy az anyagi biztosítás feladata a csapatok kellő időben való ellátása, tehát úgy fejezhetjük ki, hogy:

$T_{ag} < T_{krf}$.

Ha a hatékonyságot biztosítani akarjuk, mindenképpen meg kell legyen a megfelelő időhözag a T_{ag} és a T_{krf} között.

Milyen módon tudjuk biztosítani, hogy T_{ag} minden esetben kisebb legyen a T_{krf} -nél? Nyilván úgy, hogy vagy az anyagi biztosítás folyamatára szánt időt csökkentjük, vagy a kritikus fogyasztás időtartamát növeljük meg.

Az előbbieknél számos módja van. Az extenzív utak közé tartozik a szállító gépjárművek számának növekedése, új rakodó gépek beállítása, a gépjárművezetők váltásos rendszerének biztosítása, melyek mind a T_{ag} végrehajtására hivatott szervezetek tömegének bizonyos fokú növelésével járnak. Vannak persze intenzív tényezők is, melyeket a későbbiekben fogok vizsgálni.

³ Talle Napóleon és Hitler példáját hozza fel, de gondosan kerüli azokat, melyek a II. világháború nyugat-európai hadszínterére voltak jellemzőek 1944–45-ben.

⁴ Hasonló szimbólumokat Vajszman a vezetés hatékonyságával kapcsolatban alkalmaz. „A hatékonyságról, mint a csapatvezetés minőségének alapvető kritériumáról” c. tanulmányában. Voennaja Műszl. 1972. 10. sz. 40–45. old.

Hogyan növelhető a T_{krf} ?

Ennek kapcsolatban kijelenthetjük, hogy a T_{krf} nagyságát a harc intenzitásának, valamint mozgó és kiegészítő készültek mennyiségének egymáshoz való viszonya fejezi ki. T_{krf} elsősorban a szállítandó készültek emelésével növelhető.

Tehát akár a T_{ag} csökkentésének, akár a T_{krf} növelésének útjait keressük, extenzív megoldások (ezeket sohasem lehet teljesen kizárni) az anyagi biztosításra hivatott erők számának növekedését eredményezik.

Felvetődik azonban a kérdés, meddig növelhető mechanikusan az anyagi biztosítás végrehajtására hivatott egységek és alegységek szállító eszközeinek száma, azaz a szervezetek tömege?

Ezzel kapcsolatban két alapvető, egymással szemben álló tendencia figyelhető meg:

Mind jobb arányok kialakítását célzó törekvés a harcoló és ellátó állomány között, a harcolók maximális mozgékony-sága és hatékonysága érdekében.

A harci-technikai eszközök tartós önállóságát mind nagyobb készültek képzésével, az ehhez szükséges járművek számának növelésével biztosító törekvés.

Zsernoszek professzor, a hadtudományok doktora a következőket írja: „A csapatok teljes gépesítése és az automatikus fegyverrendszerek beállítása — mint ismeretes — az anyagi ráfordítások emelésével, a munkák terjedelmének növelésével jártak, ezek pedig összefüggésben vannak a csapatok hadtápbiztosításával. Mindezek eleve meghatározzák a hadtárendszer és a hadtápbiztosítási eszközök *állandó* növekedésének tendenciáját. (Kiemelés tőlem — szerző.) Az ezzel ellentétes irányzat, mely a csapatok mozgékony-ságát, manőverező képességét növelni igyekszik, olyan irányban hat, hogy a csapatok nem harcoló részének csökkentését szorgalmazza”,⁵ melyet leegyszerűsítve úgy fogalmazhatunk: a hadtá-, leszűkítve: az anyagi biztosításra hivatott szervezet *mint tömeg* antimozgékony-ságot jelent, a csapatok mozgékony-sága ellen ható tényező, ugyanakkor mint szállítótér és egyben anyagtároló terület a hatótávolságot növeli.

A nemrégiben lefolytatott gyakorlatok bebizonyították, hogy egyes kötelékek, pl. a gépesített-lövész zászlóaljak eszközeinek és járműveinek növelése vagy az előljáró járműveiből történő erőteljes megerősítése, következményeiben a szándék ellentétében csapott át. Kapus Gyula alezre-des valóban közvetlen gyakorlati tapasztalatok alapján írja „Az elsőlépcső zászlóalj mögött például 15—20 gépkocsiból álló hadtáposzlop menetel, kitéve az ellenség közvetlen tűzcsapásainak, gátolva a harcoló alegységek mozgását, manővereit”.⁶

A gépesített-lövész zászlóalj hadtápjá 6 teherkocsiból és ezzel együtt 5 utánfutóból, a segélyhely gépkocsijából, a kar-

⁵ Zsernoszek vörgey.: A hadtápbiztosítás feladatainak optimális megoldásának feltételeiről. Voennaja Műsz. 1969. 1. sz. 130. old. (oroszul).

⁶ Kapus Gyula alez.: Az új harci-technikai eszközök és szervezeti változások kihatásai a harc hadtápbiztosításának elveire és módszereire. Hadtápbiztosítás, 1972. 1. sz.

bantartó gépkocsiból áll, gyakorlati magábfoglalja a gépesített lövés századok 3 db járművét, továbbá a zászlóaljtorzs és a közvetlenek egy-két eszközét. Mindehhez járulhat a harckocsi-zászlóalj egy-három szállítógépkocsija (a megerősítő harckocsi-század anyagaival) és a gépesített-lövész ezred által megerősítésre adott 2—4 db gépkocsi.

Az ilyen nagytömegű hadtáp alegység oszlopa az ellenség tüzeinek hatása alatt elérheti a másfél — két kilométert is, széttagolt elhelyezése pedig a harcrend mögött 10 hektárnyi területet igényel. Mindez a szétbontakozott századok harcrendjével, a zászlóalj tüzérsséggel, a zászlóaljat támogató ezred harcrendi elemekkel, a vezetés szerveivel a zászlóalj harcrendjét 4—5 km mélységre növeli, ilyen mélységig zárja le az ezred sávja közepén húzódó esetleg egyetlen utat és lehetlenné teszi a különböző harcrendi elemekkel való gyors manőverezést. Ha a mozgékonyt gátló eszközöket hátsóbb tagozatokba vonjuk össze, a probléma nem zászlóalj, hanem ezred, vagy hadosztály viszonylatban jelentkezik.

Azonban nem csupán a csapat mozgékonytásáról van szó. A mértéktelenül megnövekedett ellátó alegység éppen azt a célt nem tudja megvalósítani, ami miatt a készleteit megnövelték. Ugyanis minél nagyobb e hadtáp tömege, annál kevésbé képes hozzáférni a harceszközökhöz, annál nagyobb lesz a leszakadási távolság, csökken a saját mozgékonytása.

Ennek szemléltető példáját bizonyította a „Vértess” gyakorlat (1968.). Amíg a harckocsi-zászlóalj teljes hadtápjá szabályos rendben megkísérelte követni a nagy ütemben előretörő alegységeket, a harcrendtől való leszakadásban elérte a 12 km-t is. A tüzelőkészítés után a nap végéig a zászlóalj-segélyhely egyetlen egy sebesültet sem tudott felvenni. A második harcnapon, amikor a zászlóalj hadtáp első lépcsője csak a segélyhelyből, a harckocsi vontatóból és egy tehergépkocsiból állt, úgyszólván szüntelenül a harcrend közelében tudott előre mozogni.⁷

Az arányoknak a nem harcoló (nem csupán hadtáp) erők javára való eltolódásának az e szervezetekben meglevő belső, immanens motívumai is vannak. Általánosan figyelt jelenség, hogy az adminisztratív, nem közvetlenül harcoló (vagy termelő) apparátus folyamatosan növekszik. Vezető szervek vonatkozásában ezt „Parkinson törvénye”, vagy „Parkinson-kór” néven is emlegetik.

A belső okok, melyek a hadtápszervek burkolt, vagy nyílt, de folyamatos gyarapodását előidéznek, abból erednek, hogy a *kiszolgáló szervezet* saját érdekében, illetve a hatékonyság mind magasabb foka érdekében állandóan új és új célokat tűz a *kiszolgáló szervezetek* elé.

E célok egyrészt eljárási korszerűsítéssel, más részét azonban a más területen nélkülözhető munkaerő, személyi állomány elvonásával, átcsoportosításával oldják meg.

⁷ A szerző személyes tapasztalata, publikálva „Egy megfigyelő tapasztalatai” címen a Hadtápbiztosítás 1969. évi „T” számában.

Béke időszakban a feladat a harcészültség, a kiképzés, a szolgálati- és életkörülmények fokozottabb biztosítására irányuló törekvés. A morális elismerésre törekvő ellátó szervezet belső motívumoktól vezetve az elé állított feladat mind nagyobb értékű, sok esetben reprezentatív megoldására törekszik.

Megfigyelhetjük tehát, hogy bizonyos időn belül a kiszolgáló szervezetek vagy kiszolgáló munkával foglalkozó személyek száma önmagától gyarapszik, eljárási átszervezésekkel, hatékony rendszabályokkal kell visszaállítani az egyensúlyt.

Következtetések:

A felsorolt megállapítások azt igazolják, hogy a hatótávolság növekedésével a harcoló és hadtáp erők közötti arányok a csapatok mozgékonyasága szempontjából látszólag kedvezőtlenül, az anyagi biztosítás szervezeteinek növekedése irányában változnak. Az ezzel kapcsolatos törvényszerűséget Dudek dd.-tbk. lengyel szerző meg is fogalmazza: „Nem valószínű, hogy az arányok eltolódásának folyamata már véget ért volna; az új fegyverek és eszközök megjelenésével újabb ellátó és kiszolgáló hadtápelemek szervezése válik szükségessé. A hadtáp szervek méreteinek növekedése a hadseregek korszerűsödésének folyamatát kísérő jelenség.”⁸

Miután e törvényszerűségnek a csapatok harca szempontjából negatív következményei is vannak, rendkívül fontos helyesen megítélni azokat az arányokat, melyek optimálisak.

„Napjainkban a hadtáp nem csak fejlődik és korszerűsödik, hanem keressük a leoptimálisabb viszonyt a harcoló és kiszolgáló erők között.” (Golusko.)⁹

Keresnünk kell tehát azokat az utakat, ellenható tényezőket, melyek lehetővé teszik az anyagi biztosítás szervei részére, hogy a reájuk háruló feladatot a legkisebb, a csapatok mozgékonyaságát legkevésbé gátló szervezetekkel oldják meg. Ezért a szervezetek kialakításánál az alábbi elveket kell érvényesíteni:

A) A szervezet legyen alkalmas a T_{ag} (anyagi biztosítási folyamat) idejének intenzív jellegű csökkentésére, azaz az anyagáramlás gyorsítására. Ennek érdekében:

— a csapathadtáp különböző tagozatain és a hadműveleti hadtáp alsó tagozatán szervezetenként hasonló, az általános modellt tekintve azonos, technikai felszereltségben megközelítő követelményeket kell létrehozni, a rakományképzés egységes gyakorlatának biztosítása és ezzel a rakodások számának csökkentése miatt;

— szervezeti kereteket kell biztosítani a rakodás gépi berendezéseihez, konténerizációs eszközöknek, önrakodó gépjárműveknek, csomagoló eszközöknek és lehetőséget kell adni ezek komplex felhasználására, közös struktúrális elemekbe való összehozására;

⁸ Obedzienski: Id. mű. 109. old.

⁹ Golusko prof., a hadtudományok doktora: A szárazföldi csapatok hadtápjai napjainkban. Till i Sznabzsenyje. 1970. 5. sz., kézirat ford. MN Hadtudományi Könyvtár.

— a szállító-ellátó alegységek belső felépítése, tagozódása olymértékben kell megfeleljen a rugalmasság követelményeinek, hogy biztosíthatók lehessenek az anyagáramlást nagymértékben megnövelő újszerű, mozgékony anyagátadási, eljárási formák, módszerek.

B) A szállító-ellátó szervezetek hatékonyságának növelése érdekében állandóan napirenden kell tartani a műszaki fejlesztést, a technikai be rendezések olyan irányú alakítását, hogy az anyagi biztosítás, nagyobb effektivitása következtében mind kevesebb számú eszközt, a magasabb automatizáltsági fok következtében, mind kevesebb kezelőszemélyzetet igényeljen.

A fegyveres erők, azok alapvető szervei — a csapatok, harci szervezetek — lényegében két összetevőből állnak. „Az ember és a haditechnika — ez a két legfőbb összetevője a fegyveres erők harcászultságának.”¹⁰ Minden struktúra lényegében az emberek és haditechnika egymáshoz való viszonyát fejezi ki. Az adott szervezet, az adott rendszer fejlettségét a termelő erők állapotának megfelelően tehát elsősorban az ember és haditechnika aránya fejezi ki.

Így tehát egy harci szervezet, vagy csapat fejlettségét, anyagi biztosításának hatékonyságát, elsősorban a következő arányok alapján vizsgáljuk:

haditechnika : ember
haditechnika : kiszolgáló technika
kiszolgáló technika : kiszolgáló személyzet.

Megállapíthatjuk, hogy e hatékonyságot kifejező hányadosok növekvő tendenciát kell mutassanak.

Szimbolizáljuk például a szükséges tüzerőt x_t -vel, ebben az esetben számunkra helyes arányokat adhatnak az alábbi törtek:

$$\frac{x_t}{fő_{1945}}; \frac{x_t}{fő_{1946}}; \frac{x_t}{fő_{1970}}; \dots \frac{x_t}{fő}$$

ahol a nevezőben egyaránt számításba vesszük a tüzeszkozt kiszolgáló, a löszert kezelő, illetve szállító erőket is. Nyilvánvaló, hogy minél magasabb lesz a tört értéke, annál nagyobb a hatékonyság és ez esetben a szervezet korszerűségét ez, és nem a tüzerek és szállítók aránya szabja meg.

Ha ezt kizárólagosan az anyagi biztosításban részt vevő személyek arányára akarjuk kivetíteni, akkor a fajlagos löszertfelhasználást L_{tj} -ként szimbolizálva az alábbi összefüggést állíthatjuk fel:

$$\frac{x_t \cdot L_{tj}}{\text{htp. tömege}} < \frac{x_t \cdot \lambda L_{tj}}{\gamma \text{ htp. tömege}}$$

λ és γ egyaránt a technikai fejlődés tendenciájából eredő csökkenési tényező. A hadtáp tömegének aránya, azaz hatékonysága akkor javul, fejlődik, ha $\lambda < \gamma$.

¹⁰ Minden lehető eszközzel növelnünk kell a Szovjet Fegyveres Erők felkészültségét. Voennaja Müszl. 1972. 1. sz. 8. old.

A csapathadtáp műszaki-technikai fejlesztését illetően tehát alapelvnek számít, hogy a *hadtáptechnika fejlettsége, magasabb színvonala eleve az anyagi biztosítás nagyobb határfokát jelenti.*

A hadtáptechnika konstrukcióját és kivitelét illetően *a harci technika*hoz igazodik éspedig két vonatkozásban:

— A haditechnika igénye adja meg a kiszolgálási követelményt, a hadtáptechnikai eszközök fejlesztése tehát nem öncélú.

— A hadtáptechnikai eszközök alapkoncepciójukban azonosak vagy megközelítők kell legyenek a haditechnikával, annak adott műszaki színvonalával.

A szolgáltatások makroökonómiai hatékonysága

Balázs György ezredes

Közismert a szolgáltatások jelentőségének megnövekedése a modern gazdaságban és hozzátehetjük, a katonai életben is. Mivel fejlesztése a korábbi években viszonylag háttérbe szorult, érezhető feszültségek keletkeztek. Pedig az e területen működő szervek és állomány munkájának megjavítása lényegesen csökkentheti a szolgáltatások igénybevételéhez szükséges időt, növelheti a hatékonyságot; összességében teljesebbé teheti a szükségletek kielégítését. Sőt, a szolgáltatások fejlesztése a gazdálkodási, ellátási, üzemeltetési rendszerek szerves részeként egyéb közvetett, járulékos eredményeket is hozhat.

Visszatekintve e komplex téma elméleti alapjaira megállapítható egyebek között, hogy *a fejlesztés különböző útjai az eltérő makro-, illetve mikroökonómiai szemlélet következményei.* Jó példa erre a textiltisztító üzemág többéves műszaki és gazdasági adatokkal igazolt gyakorlata.

A következőkben azt igyekszem érzékeltetni, hogy a különböző közgazdasági közegekben kialakult szemlélet nyomán olyan megoldások születnek, amelyekről nemcsak a szolgáltatások színvonala függ, hanem közvetve érzéttetik hatásukat a csapatgazdálkodás egész szférájában, egyes esetekben jelentőségük a közvetlen célokat is megközelíthetik.

Mindezeket azonban a mikroökonómiai felfogás miatt eddig kellően nem értékeltük. Igaz, hogy ezt a korábbi működési feltételek sem tették lehetővé, de ilyesfajta igény sem merült fel. *Az önálló vállalati jellegű gazdálkodás és a csapatgazdálkodás hatásfokának növelésére irányuló törekvések* azonban nemcsak szükségessé, hanem lehetővé is tették az igény megfogalmazását és az összefüggések kiterjedtebb vizsgálatát.

A sor- és tartalékos állomány ruházatának mosása, vegytisztítása és javítása közvetlenül segíti a katonai alaptervekenységet. Amíg e szükségletek időben és zavartalanul kielégülnek, az erre irányuló figyelem nem lépi túl a szakmailag illetékesek érdeklődésének határait. Természetes azonban, hogy a szolgáltatásban jelentkező zavarok már szélesebb köröket foglalkoztatnak. Mindkét esetben rejtve maradnak azonban olyan elemek — ahogy erre már utaltam —, amelyek közvetve igen fontosak lehetnek.

A kiképzési követelmények mennyiségi és minőségi növekedése, az elsajátítandó ismeretanyag, a begyakorlás összetettségének és időigényének növekedése stb. a szolgálati idő növelése irányába hat. Mivel ennek korlátai ismertek, a kívánatos egyensúlyt — többek között — a katonák által végzett egyes munkálatok központosított átvállalásában kellett keresni. Így mentesült az állomány az idők folyamán pl. a mosástól, a tisztítástól, a ruházat és lábbeli kisjavításától, a karbantartás egy részétől.

Miközben a ruházati felszereltség, az öltözetek választéka, a cikkek száma egyre bővült és jelentősen megnöttek a szolgáltatási kapacitások, változatlan maradt a csapatok raktározási és anyagátbocsátási, javítási kapacitása, megnőtt a szállítás mennyisége és időigénye. Az ismert káderfejlesztési okok, az anyagokat kezelők fluktuációja miatt nehezzé vált az ezzel foglalkozók szakmai felkészítése, csökkent a felkészítés hatékonysága. Az ezek következtében keletkezett anyagihiányok nyomozható jelenségeként kísérik a szakadatlan, nagytömegű anyag áramlását. Az anyagmozgatási folyamatot a feszes szervezés, a nagy munkaráfordítás mellett is az állandóan fenyegető hiányok árnyékolják be, érthetően szorongásban tartva az anyagilag-erkölcsileg felelős, gyengébb felkészültségű személyeket. Azok az operatív rendszabályok, amelyek a hiányosságok felszámolása, a kívánt helyzet stabilizálása érdekében születnek, időről-időre érezhető pozitív hatást gyakorolnak e folyamatra. Sajnálatos, de a mért adatok alapján mégis tömegesen előfordulónak kell minősíteni azt, hogy e fellendülés gyakran átmeneti, rövid ideig tartó. A súlyosabb esetek következménye a váratlan személyi cseréke szükségére, amelyre kádertartalék nem áll fedezetül rendelkezésre. A gyors megoldás során felkészítés nélkül is kénytelenek az élet folyamatosságának érdekében munkába állítani személyeket ... és a folyamat ismétlődik.

Ez a bonyolult összefüggéseket hordozó probléma évek óta foglalkoztatja a csapatokat, a vezetést, sajnos az igazságügyi szerveket is. Végleges eredményt vagy akár átmenetileg megnyugtatót a sokirányú erőfeszítések sem hoztak. Kétségtelenné vált, hogy a korábbi törekvések mellett *új megoldások lehetőségét kellett kutatási célul kitűzni.*

Mindezek természetesen a ruházati szolgálatvezetők gondjait és terheit is megnövelték. Egyidejűleg fokozódott a közigazgatási ismeretek elsajátítása iránti követelmény is. Ma már több időt kell szentelni a gazdálkodás tervezésére, az eredmények elemzésére, az alegységek öltözködésének ellenőrzésére.

Meg kell jegyezni, hogy már korábban merültek fel gondolatok, születtek javaslatok, azonban az azokhoz szükséges feltételek nem álltak rendelkezésre, sőt a megvalósításra irányuló tervek is fedezet nélkül maradtak. A reform azonban a vállalati gazdálkodással kiszélesítette a szűk költségvetési lehetőségeket. Ez önmagában nem volt elegendő, ehhez a *mikroökonomiai szemléletet makroökonomiává kellett fejleszteni*, új alapokra helyezve a téma megközelítésének módját is. Az elvégzett munka nyomán nemcsak új megvilágításba kerültek a szolgáltatások, növekedett jelentőségük, de az is bizonyossá vált, hogy közvetve más, akutnak tűnő bajok megoldását is segíthetik.

Nem céloim e helyen a munka minden jellemzőjét vázolni. Úgy gondolom elegendő felsorolni azokat a tényezőket, amelyek egyrészt az adott

társadalmi háttérben reálisan megvannak, másrészt a katonai gazdálkodás korábbi időszakából a centralizált módszereket konzerválták; majd a későbbiek során *rámutatni a megoldás új lehetőségeire*.

Melyek ezek?

— A jelentősen megnövekedett gazdálkodási készleteket, a mosási, vegytisztítási, javítási igények gyarapodását nem kísérte — mert nem kísérhette — a kezelésükkel foglalkozók számának arányos növekedése, felkészültségük erősítése.

— A szennyesruha elszállítására és a tisztaruha visszaszállítására nincs állomány szervezve. A raktárvezető esetenként más-más személyeket kap segítségül, akik csak formálisan felelősek az átadás-átvétel anyagi következményeiért. Emellett napokra kiesnek tényleges beosztásukból.

— A szállítás terhei a kilométer felhasználáson kívül főleg a hosszú várakozásban jelentkeznek. Gyakorlatilag a „mosodai napon” a szállítójármű és vezetője, a gépkocsi parancsnoka más feladatra nem vehető igénybe.

— A gépjárművek kapacitás kihasználására irányuló törekvés eredményeként esetenként — vitathatatlanul nem kis szervezési ráfordítással — sikerül vegyes szállítmányokat létrehozni. Ez a holt idő növekedése mellett még azzal is jár, hogy a különféle anyagok egymás állapotát, minőségét károsítják.

— Számolni kell azzal is, hogy a csapatjavító műhelyek működtetése egyre nehezebbé válik. A bevonulók között nincs szakmunkás, a betanítás nem oldható meg szakemberek hiányában. Az ilyen körülmények között végzett javítás minősége nem elégíti ki az igényeket.

Milyen lehetőségek kínálóznak e — nem a teljesség igényével vázolt — nehézségek csökkentésére vagy megszüntetésére?

Ha a *szállítás irányát megváltoztatjuk* és nem a laktanyákból a mosodákba szállítjuk a ruhát, hanem a mosodákból a laktanyákba, kedvező feltételeket teremthetünk közvetlenül a szolgáltatás teljesebb tételének megvalósulására, közvetve pedig a felsoroltak, sőt a még eddig nem érintett néhány tevékenység kívánt megoldására is. Az elhatározás eszköz- és pénzigénye azonban igen jelentős, mivel az üzemeknél kell létrehozni szállító kapacitást. Az elvégzett számítások azonban igazolják, hogy a megoldás makroökonomiai környezetbe helyezve minden tekintetben előnyös. A feltételeket pedig a mosodák vállalati- és a csapatok pénzgazdálkodása adja, illetve az a sokáig nem mellőzhető igény, hogy *a ráfordításokat teljes mértékben ki kell mutatni és a szolgáltatások térítési áraiban érvényre kell juttatni*. Ez megfelel a reform és a katonai gazdálkodás követelményeinek. Az ár a ráfordítások mellett azt a nyereséget is tartalmazza, amelynek egy része a szolgáltatás fejlesztésének forrásául szolgál.

Joggal merülhet fel a gondolat, hogy ha a térítési árakat felemelik — még ha közgazdaságilag indokoltan is —, és annak következményeit a csapatoknak kell viselniük, akkor a többlet költségeket tulajdonképpen a tárca költségvetésből kell fedezni. Ez pedig ellentétes lenne azzal az alapkövetelménnyel, hogy a ruházati szolgálat fejlesztési célkitűzéseit saját költségvetésének keretei között kell megvalósítani, külön dotáció nélkül.

A gazdálkodást elemző munka tapasztalataként megállapítható, hogy a *csapatgazdálkodás szférájában rendelkezünk még hasznosítható tartalékokkal. Ezeket kell mobilizálhatóvá tenni!* Lehetőséget kell találni, hogy az önálló költségvetési gazdálkodás keretei között a különböző jogcímenek levő, végeredményben a ruházati ellátás teljessége érdekében felhasznált keretek a tényleges pénzforgalomban átcsoportosíthatókká váljanak. Így az eredményes gazdálkodással akkumulált összegek az új igények kielégítésére vehetők igénybe. Számításaink szerint *ez reális kiegyenlítési feltételét adja a szállítási költségekkel is növelt vállalási áraknak.*

A mosodák saját szállító eszközeikkel tervezhetnék a tisztaruha kiszállítását a csapatokhoz, illetve onnan a szennyesruha beszállítását. A menetrendszerűen közlekedő járatok a kijelölt körzetben körforgalmat bonyolítanak le, mindkét irányban teljesen kihasználva rakodási kapacitásukat. Az egész folyamat programszerűen tervezhető, az üzemek saját hatáskörében tartva az összes elemeket. A tisztaruha kiadás és a szállítmányok összeállítása a termelési folyamat részévé válik. A kiszállítás és átadás-átvétel ideje előzetes, kétoldalú egyeztetés után programban rögzített. Az anyagokat az erkölcsileg-anyagilag felelős raktárkezelő készíti elő és adja-veszi át.

Amint látható, a *szállítási folyamat új alapokra helyezése közvetlenül gyakorol hatást a szolgáltatás minőségére.* A szakszerű kezelés, a speciális szállítási körülmények, az egynemű rakomány a ruházat minőségét óvják.

Emellett *nem kisebb jelentőségűek a közvetett járulékos eredmények:* csökken a kilométer felhasználás, az igénybe vett személyek száma (jelenleg hetenként 700—800 fő, több mint 5000 munkaóra ráfordítás), megszűnik a várakozási idő, növekszik a csapatok szállítójárműveinek kihasználtsági foka. Megszűnik a közvetett anyagátadásból származó esetleges készletelőrés, csökkennek a veszteségek, a vissza nem térülő károk. A speciális szállítójárművek raksúly kihasználása optimálisra tervezhető.

A fent vázolt folyamat része lehet egy szélesebb területen szervezett rendszernek, amelyet a *szolgáltatások komplexszé tétele,* az ellátás színvonalának emelése érdekében célszerű tervezni és megvalósítani.

Ismeretes az a gyakorlat, hogy a ruházati anyagokat a *csapatok készítik elő selejtezésre* és a helyszínen mutatják be az időszakonként megjelenő selejtező szakközégek. Ezzel tulajdonképpen egyfelől előkészítik a selejtező tiszt döntését, nevezetesen azt, hogy kivonja-e a gazdálkodási készletből a bemutatott anyagot vagy sem; másfelől maguk már döntöttek arról, hogy készleteikből mit mutatnak be, mi az, amit nem akarnak tovább viseltetni a katonákkal. (Nem látható, hogy milyen állapotban levő anyagokat viseltetnek tovább.) A ruházati gyakorlatvezető gazdálkodási gyakorlatától, a hadtáphelyettes szakmai felkészültségétől és a parancsnok vezetési igényességétől függ, hogyan élnek a rendelkezésre álló lehetőségekkel és milyen törekvésekkel formálják, tartják fenn az állomány megkívánt öltözeti színvonalát.

A sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy általánosan jellemzővé vált a *ruházati cikkek „túlhorlására irányuló túlzott törekvés.* Itt hangsúlyozni kell a „túlzott” jelzést, mivel az utánpótlási illetmények pénztartalma nemcsak feltételezi, de kívánatossá is teszi a mérsékelt, szakszerűen tervezett továbbviselést. Sajnálatos, hogy egyes elvtársak miközben olykor

szenvedélyesen fogalmazzák meg az öltözetek általános minőségi fejlesztését célzó igényeiket, szem elől tévesztik, hogy maguk is sokat tehetnek a megoldás érdekében. A jelenlegi öltözeti cikkek minőségének változatlanul hagyása mellett is *azonnal érzékelhető külső kép javulást jelent a túl-hordás helyi csökkentése.* (E megállapítás néhány esetben tisztí ruházati cikkek viseletére is alkalmazható.) Természetesen emelett a minőség javítására irányuló központi munka az ipari lehetőségek fejlődésével együtt kell, hogy folyjék és állandósuljon.

Hasonló visszásságokra vezethet a fakult hadiruházat viselete, ha az utánszínezés helyett a rendelkezésre álló összegeket nem kellően átgondolt átcsoportosítással más célra használják fel. Ezek a példák is aláhúzzák a selejtezés jelentőségét és azt a szerepét, amelyet az öltözetek minőségi fejlesztése érdekében végzett munkában betölt.

Ha a selejtezést a csapatoktól a mosodákhoz helyezzük át és megváltoztatjuk a folyamat irányát, nagy mértékben emelhetjük a gazdálkodási készletek minőségi színvonalát, egyszerűsíthetjük a munkát. A mosodai technológiai folyamatba beillesztett selejtezés során folyamatossá tehető a már használatra és javításra alkalmatlan anyagok kivonása a rendszerből. Ezzel a csapatok mentesülnek az előkészítéssel járó munkától, a hosszú tárolástól stb. A mosodák javító részlegeiben szakszerűen vizsgálják és csoportosítják az anyagokat. A javítást szakképzett varrónők végzik — e munka területen megoldható a nők alkalmazása —, a minőséget folyamatosan ellenőrzik. A selejtezést is megbízhatóan készítik elő. Megállapítják, hogy melyik ruhadarab szorul utánfestésre. A heti járatok ezenkívül átveszik az összegyűlt egyéb anyagokat is, a karbantartáshoz szükséges hulladékanyagot pedig visszajuttatják.

Úgy tűnhet, hogy ez a rendszer beavatkozást jelent a gazdálkodók döntési hatáskörébe és a szerzett jogokat csorbítja. A változás lényeges vonásait vizsgálva azonban úgy vélem félreérthetetlenül a nyomós *előnyök vannak túlsúlyban.* A jelenlegi gyakorlatból ismert, hogy az egység ruházati szolgálata a selejtezés előkészítésekor a raktárban leülepedett készleteket vizsgálja felül és bírálja el. Ez nem állandó folyamat, hanem időszakosan — legfeljebb évenként két alkalommal — végzett munka. Alapossága, szakszerűsége a legjobb szándék mellett is, objektív okok miatt vitatható, időigénye fokozza a szolgálat leterheltségét. A periodikus elbírálás lüktetővé teszi a selejtanyagok kivonását, nem egyszer az öltözeti megjelenésen is észrevehető mértékben. Hasonló a helyzet a karbantartó rongy, javító anyag kitermelés terén is.

Mindezen terhektől az egység ruházati szolgálata mentesíthető. *A mosodákban végzett selejtezés folyamatosan szűri ki a már nem használható, nem javítható anyagokat a készletből.* A begyakorolt szakemberek megfelelő felkészültséggel, nagy szakmai biztonsággal döntenek. Mivel munkájuk folyamatos, egész éven át tart, bizonyos időn belül az egység teljes gazdálkodási készlete ellenőrzésük alá kerül. E folyamatnak olyan minőségjavító hatása várható, amelyre korábban nem nyílt lehetőség és amelytől az egység öltözeti képének jelentős minőségi javulását kell remélnünk.

Ha arra gondolunk, hogy a számviteli részlegek felállításával a ruházati szolgálatvezetők mentesülnek a nyilvántartási munkáktól is, megállapíthatjuk, hogy az érdemi vezetési, ellenőrzési munkának valóban új

feltételei jöttek létre. Ezek a feltételek már teljes mértékben összhangban állnak a megnövekedett minőségi követelményekkel. Megfelelő keret adnak ahhoz, hogy a sok millió értékű gazdálkodási hatáskörrel összhangban levő, színvonalas ruházati gazdálkodás valósuljon meg a csapatoknál.

A mosodákban működő selejtező szakközeg központi állományba tartozó *KÜM-ösként működik és a szolgáltatások minőségét teljesítését is ellenőrzi. Ezzel a csapatok érdekvédelmét látja el a vállalattal szemben.*

Jogosan merülhet fel a kérdés: mi az oka annak, hogy amíg a ruházati szolgálat egészére jellemző a jogos igények szükség szerinti kielégítésének lehetősége, addig a fehérenemű- és ágyneműváltás teljes kötetlenségét még különböző tényezők közvetlenül és közvetve is befolyásolják, megvalósítását esetenként korlátozzák? Lehet-e vitatni, hogy éppen e szükséglet jelentkezik a leggyakrabban és legváltozatosabban?

Úgy vélem, nem szorul bizonyításra, hogy a technikai eszközök mennyiségének rohamos növekedésével, a kiképzés összetettségével, a fizikai igénybevétel fokozódásával együttjár a teljes ruházat, de különösen *a fehérenemű és ágynemű gyakoribb váltásának jogos igénye is.* Ennek szükségességét a mai feltételek is tükrözik. A gyakoriság mértéke azonban rohamosan növekszik és ezzel együtt emelkedik az élőmunka-ráfordítás, a létszámszükséglet és a költségeket kifejező ár is, nem utolsósorban a szükség készletek szintje.

Egyértelmű tehát a válasz: nem vitatható a szolgáltatási igények növekedése, de az sem, hogy *ez a költségek emelkedésével jár.* Az ehhez szükséges fedezetet pedig elő kell teremteni. Ez jelen esetben is bonyolultabb, mint a reális igények felismerése.

Az évek alatt felgyülemlett tapasztalatok arra a következtetésre vezettek, hogy *a ruházati gazdálkodásban meglevő források megfelelő fedezetet nyújtanak a törekvésekhez.* Azok a tervek, amelyek a gazdálkodás fejlesztésének érdekében a közeli jövőben megvalósulnak, nemcsak a gazdálkodás hatékonyságának közvetlen, hanem közvetett érdekeit is szolgálják.

A fentiekben röviden vázolt elgondolás közvetlen célja egy szolgálat részterületének, mikroökonómiai egységének fejlesztését célozza. Céлом az volt, hogy bemutatva a szűkebb kör korlátait, a makroökonómiai megoldások egy változatát szemléltessem. Bizonyos, hogy sokan vannak, akik felgyülemlett tapasztalataikat megfogalmazva és közreadva hasznos tanácsokkal segíthetik a további munkát.

Néhány gondolat a létkörülmények fejlesztéséről

Az OLP hadtáptörzs kollektívája

A közelmúltban számbavettük a honi légvédelmi csapatok létkörülményeinek fejlesztése terén elért eredményeket, az ezek megvalósítását biztosító, jól bevált gazdálkodási módszereket.

Megvizsgáltuk a továbbfejlődés biztosítása érdekében megoldandó feladatokat, s kialakítottuk azok eredményes végrehajtásának feltételeit, s célszerű módjait.

Az elmúlt 3—4 évben a hadtápszolgálat által biztosított területeken a létkörülmények fejlesztésében csapataink az alábbi fontosabb *eredményeket* érték el:

A személyi állomány élelemellátása terén

Megvalósították a rendelkezésükre álló pénzkeretek egyre gazdaságosabb felhasználását.

Ezt *elsősorban* állandó piacutatással oldották meg önálló gazdálkodást folytató alakulataink. Tapasztalataink szerint a legkedvezőbb piacként a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok jönnek számításba. Csapataink túlnyomó többsége az objektum közelében levő mezőgazdasági termelőszövetkezetek és állami gazdaságok közül azokkal kötöttek előnyös szállítási szerződéseket, amelyek a legvალasztékosabb, legszebb, legjobb minőségű árukat a legkedvezőbb áron tudták biztosítani. A piacutató munka gyakran 3—4 termelőszövetkezettel történt tárgyalásra is kiterjedt, s így sikerült a legolcsóbb és legjobb árut biztosító szövetkezettel kötni a szerződést. Ezen túlmenően csapataink arra is törekedtek, hogy a kereskedelmi partnerek lehetőleg a katonai objektumok közvetlen közelében termelt árukat szállítsák részükre. Így lényegesen frissebb, jó minőségű, rövid úton azonnal szállított zöldséget, paprikát, paradicsomot, káposztát, gyümölcsöt stb. kaptak alakulataink.

Intenzíven fejlesztették kisegítő gazdaságaikat is. Ez az a *második* terület, amely biztosította a rendelkezésre álló pénzkeretek egyre gazdaságosabb felhasználását. Sok alakulatunk kedvező lehetőséggel rendelkezik több profilú kisegítő gazdaság működtetéséhez. E lehetőségeket jól ki is használták. Igaz, hogy a honi légvédelmi csapatoknál is még dominálnak a sertéstartó-tenyésztő gazdaságok. Emellett azonban egyre na-

gyobb az olyan alakulatok száma, amelyek az objektumaik növénytermesztésre alkalmas szabad területein kertgazdaságot működtetnek. A kertgazdaságok a viszonylag kis létszámú — 200 fő étkezési létszám alatti — alakulatok számára tavasztól őszig folyamatosan biztosítani tudják az olcsó burgonyával, salátával, uborkával, káposztával, zöldségfélékkel és egyéb áruval való ellátást. Az illetmény terhére átadott termékeket a piaci árakhoz képest lényegesen olcsóbban — önköltségi áron — adták a kertgazdaságok. A rentábilis gazdaságok hasonló eredményességgel biztosították a téli szükségletek kielégítését is. Többségük képessé vált olyan minőségű és mennyiségű zöldség, paprika, paradicsom, hagyma és káposzta megtermelésére, amelyek házi tartósításával, illetve a csapatoknál történő téli betárolásával a téli időszakban is olcsó, jó minőségű árut biztosított a személyi állomány élelemellátásához.

Évről évre növelték az illetményen felüli feljavítás egy főre jutó értékét.

Ezt a növekedést egyértelműen a kisegítő gazdaságok hatékonyságának állandó fejlesztésével érték el. Az OLP hadtáp törzse, valamint a gazdálkodó egységek és alegységek előjáró magasabbegység, egység hadtáp törzsei megkövetelték, hogy a gazdaságok csak olyan termékek termesztésével, olyan állatfajták tartásával, tenyésztésével foglalkozzanak, amelyek közvetlenül és érezhető módon elősegítik a jobb ellátást, s a legjobb minőségben, a legkisebb költségráfordítással termelhetők meg, tarthatók az adott helyen. E követelmények teljesítése eredményeként élenjáró kisegítő gazdaságaink naponta fejenként átlagosan 2,90 forint feljavítást tudnak biztosítani, s a közepes eredménnyel gazdálkodó gazdaságok is elérték a 0,64 forint értékű feljavítást.

Javuló eredményeket értek el az élelmezési szolgálatban dolgozó szakkaderek kiválasztásában és szakmai felkészítésében.

Az eredmények abban fogalmazhatók meg, hogy csapataink parancsnok hadtáphelyettesei és szervezési tisztjei jó együttműködést valósítottak meg a területi kiegészítő parancsnokságokkal és az előjáró parancsnokságok szervezési szerveivel.

Ennek nyomán egyre jobban felkészült szakács képzettségű fiatalok kerültek a konyhákra, akik a jó minőségben biztosított nyersanyagokból izletes, bőséges, választékos ételeket képesek készíteni.

Megvalósították az önkiszolgáló rendszerű étkeztetést.

Kezdeti eredményeket értek el a kétmenüs ebéd biztosításában.

A legénységi állomány ruházati ellátása terén

Kiemelkedő eredményeket két területen értek el csapataink. Az első terület a készletek helyes kialakítása. Intézkedésünkre csapataink kialakítottak egy olyan felsőruha készletet, amely mindenkor biztosítja a katonára szabályzat szerinti kifogástalan megjelenését. E készletek megfelelő állapotban tartásához csapataink rendszeresen igénybe veszik a felsőruházat utánszínezésére biztosított lehetőségeket. Ezen készletek birtokában katonáink mindenkor jól öltözöttek.

A jó minőségű szolgálati ruha mellett létrehoztak egy feketére festett munkaruha készletet is, amely a legjobban megfelel a szolgálat el-

látásán kívül végzett, gyakran szennyeződéssel járó tevékenységekhez: konyhai kisegítő munkához, egyéb gazdasági munkához, csapatépítkezéshez. Emellett kifejezi azt is, hogy a fekete ruhába öltözött katona nem szolgálatban van, hanem mást — például munkát — végez. Ez a kétfajta ruha a 65 M kimenő ruhával a mai fiatalok természetes öltözködési igényeit elégíti ki.

A második terület a karbantartási feltételek javítása. Csapataink olyan feltételeket alakítottak ki, amelyek mindenkor biztosítják a személyi használatú ruházati anyagok igények szerinti karbantartását, szükség szerinti javítását. Az alegységkörletekben „karbantartó szobákat” alakítottak ki. Ezekben biztosítanak mosógépet, mosószeret, centrifugát, szárítót berendezést, elsősorban a 65 M gyakorló ruházat mosására, szárítására, vasaló és folttisztító felszerelést a felső ruházat vasalására, tisztántartására, külön finom mosószeret és mosóedényt a nylon ing, a nyári ingblúz, a zokni mosására. A katonák ezeket egyéni igényeik szerint veszik igénybe, s nagy meglepődésükre szolgál a gondoskodásnak ez a módja.

A személyi állomány egészségügyi ellátása terén

Csapataink sokoldalúan fejlesztették a gyengélkedőkön a magasabb szintű egészségügyi ellátás tárgyi feltételeit.

Az orvossal rendelkező gyengélkedőkön a repülőcsapatoknál szakorvosi, egyéb csapatainknál a körzeti orvosi szintű ellátással azonos értékű gyógykezelést biztosító gyógyszerközetek állítottak szolgálatba. A röntgenkészülékek, a rövidhullám berendezések, az EKG gépek, a kvarclámpák, solux égők rendszeres, hozzáértő használata jelentősen tovább javította a gyógyító munka színvonalát és hatékonyságát.

A hygienes helyzet kedvező alakulásának elősegítése céljából minden gyengélkedőn kialakítottunk a rendszeresített készleten felül olyan mennyiségű pizsamakészletet, amely mindenkor biztosítja a gyengélkedőre felvételekre kerülő katonák ellátását. Gyengélkedőinken kezelés alatt álló katonáink tehát a gyengélkedőn felvételezett pizsamában pihennek, köntösben, saruban mozognak, s gyógyulás után ezeket a gyengélkedőn hagyják.

Csapategészségügyi szolgálataink konkrét segítséget nyújtanak a hivatásos állomány és hozzátartozói gyógyszerekkel történő gyors ellátásához.

Távoli és elszigetelt helyőrségeinkben a távolságok miatt nagy gond a gyógyításhoz szükséges gyógyszerek beszerzése. E probléma megoldását az alábbi módon segítik elő: a leggyakrabban használatos gyógyszerfeleségekből a gyengélkedőn az átlagosnál nagyobb készletet halmoznak fel. Ebből orvosi rendelvény felmutatása esetén a gyengélkedők nyugtára kölcsönként azonnal kiadják a recepten felírt gyógyszert a hivatásos állományúaknak. Így ők, illetve családtagjaik nem kényszerülnek gyógyszerkiváltás címén éjjel, vagy nappal, téli fagyban, vagy nyári hőségben a nagy távolságra levő községbe, városba utazni. A gyógyszert másnap-harmadnap társadalmi munkában kiváltja az élelmezési beszerző, amit aztán az érdekelt hivatásos állományú a gyengélkedőre visszaad. Mivel

a panaszosok gyakran csecsemők, vagy gyermekek, a gyengélkedők csecsemő-, illetve gyermekgyógyszereket is betároltak. Így a gyermekek gyógyszerellátásában is segítséget tudnak nyújtani. Szintén a távoli és elszigetelt helyőrségekben jelentkező probléma a megfelelő létszámú egészségügyi káderállomány hiánya. Ezt úgy igyekeznek csapataink megoldani, hogy szervezőmunkával elősegítik az önként jelentkező családtagok egészségügyi felvilágosítását, illetve oktatását. E munkában részt vesznek a meglevő felcserek, s biztosítják a parancsnokok a polgári egészségügyi felvilágosító oktató központok tanfolyamain történő részvételüket is.

Az elhelyezési feltételek biztosítása terén

A rendelkezésre álló erőket, eszközöket a katonák közvetlen elhelyezési feltételeinek korszerűsítésére összpontosították.

Ennek eredményeként a hálókörletekben beépített szekrényeket helyeztek el, a széntüzelésű kályha fűtést felváltották olajkályhás tüzeléssel; a mosdókban melegvíz-bojleres zuhanyozókat alakítottak ki, villanyborotva konnektorokat építettek a falba borotválkozó tükrökkel, ivókutakat építettek; alegységenként karbantartó-szobákat alakítottak ki mosógépekkel, mosóedényekkel, szárítási, javítási, vasalási, tisztítási feltételekkel; a fegyverszobákat kék köténnyel látták el, a karbantartást ezek felkötése mellett kell a katonáknak elvégezniök; a KISZ-klubokat izléses elhelyezési anyagokkal rendezték be, esztétikusan festették ki; a kimenőruhák tárolására külön raktárt alakítottak ki; a tantermeket korszerű bútorzattal látták el.

Gondot fordítottak a hivatásos állomány munkahelyeinek otthonosabbá, kényelmesebbé tételére is. Megkezdték a legelhasználtabb bútorok cseréjét, olajkályhákat állítottak a vaskályhák helyére.

A társadalmi klubok működési feltételeinek biztosítása terén

Csapataink többsége olyan helyen látja el harci feladatait, olyan helyen él, ahol helyőrségi klub központi erőből történő építése és fenntartása nem lenne gazdaságos. A helyőrségi klubokra háruló fő feladatokat a helyőrségekben a társadalmi klubok oldják meg.

Csapatépítkezés keretében több társadalmi klubot építettek fel csapataink.

A jóváhagyott csapatépítkezési program alapján, ahol ezt az alakulatok kérték és vállalták, felépültek és eredményesen működnek a társadalmi klubok, rendszerint a tiszti lakótelepek közvetlen közelében. Az ételmezési szolgálat útján a klubok jó minőségű húst, hentesárut és egyéb romlandó élelmiszereket is biztosítanak a hivatásos állományúak családjai részére. A nagy- és kiskereskedelmi ár közötti árrés jelentős társadalmi pénzt halmoz fel, amit a családok kirándulásainak, társas összejöveteleiknek finanszírozására fordítanak. A jól kialakított és berendezett klubokat szabadidejükben szívesen látogatják és veszik igénybe a hivatásos állományúak és családtagjaik.

A társadalmi klubok szerepét töltik be az alegységeknél létrehozott és üzemeltetett KISZ-klubok. Ezek kialakításához a hadtápszervek min-

den szükséges anyagi feltételt biztosítottak, fogyasztási cikkeik folyamatos utánpótlásához a szükséges szervezési segítséget megadják.

Az előzőekben vázolt eredményeinkről, s azok megoldásának módjairól azért szoltunk bővebben, hogy az érdeklődő olvasók számára vélemény-, illetve tapasztalatcserére nyújtsunk lehetőséget.

*

Befejezésül néhány gondolatot további *terveinkről* kívánunk az olvasó elé tárni.

A létkörülmények színvonala állandó növekedésének biztosítása érdekében:

— fejleszteni kívánjuk a személyi állomány élelemellátásának minőségét, elsősorban az ételek választékának bővítésével, a kétmenüs ebéd rendszeres biztosításával, valamint az alapilletmény és az éjjeli pótlék illetmény ésszerű felhasználása útján a napi négyzseri étkeztetés megvalósításával,

— növelni szeretnénk az alegységek karbantartó szobáiban a szolgáltató kapacitást, elsősorban a jól bevált eszközök számának növelésével, s további, mutatkozó lehetőségek kihasználásával,

— egységesíteni, s az élenjáró minőségű körletek színvonalára kívánjuk emelni az alegységek elhelyezési körleteit,

— növelni kívánjuk a szűrővizsgálatok eredményei alapján a gondozási munkát, erősíteni akarjuk annak hatékonyságát,

— bővíteni akarjuk a társadalmi klubok ellátmányi cikkeinek választékát, s ahol még szükséges, felépíttetjük a társadalmi klubokat.

Megítélésünk szerint a központi elgondolások és törekvések, valamint csapataink kezdeményezései egybeesnek. Egységes cselekvéssel a személyi állomány létkörülmenyeinek fejlesztési teendőiről a hadtápszolgálatra háruló feladatokat a következő években is eredményesen meg tudjuk oldani.

Konténerizáció

Littomericzky János mk. főhadnagy

A konténeres szállítások nemzetközi szintű fellendülése következtében Magyarország, mint KGST-tagország, továbbá mint a délkeleti-nyugati tranzithálózat egyik fő láncszeme, egyre következetesebben helyezi előtérbe a konténerizáció kialakítását és távlati fejlesztését.

Ezek a körülmények teszik indokolttá, hogy a Magyar Néphadseregben folyó fejlesztési előkészületek jelen szakaszában minél több felhasználható információ álljon rendelkezésünkre, amelyek elősegítik a fejlesztési és szervezési irányok helyes célkitűzését.

Hazai közlekedésfejlesztésünk korszakos megalapozását az 1968. évi őszi országgyűlésen tárgyalta és elfogadott közlekedéspolitikai koncepció adja. Ez „a közlekedés egységének szemléletén” alapul és így az integrált szállítási rendszer megvalósítását tűzi ki célul, mindenekelőtt „a közlekedési ágak közötti munkamegosztás népgazdasági szempontból hatékony további javítása” érdekében. Ezen alapvető célkitűzés mellett a koncepció többi célkitűzése, különösen a vasút teljes műszaki és üzemi rekonstrukciója és a közúti közlekedés szerepének fokozása, továbbá a hatékonyság általános növelésének előirányzata is új, korszerű szállítási megoldások bevezetésének és alkalmazásának fontosságát hangsúlyozza.

A konténerizáció, a korszerű szállítási rendszer a közlekedéspolitikai koncepció realizálásának alapvető, szerves része, elsősorban az integrált szállítás megvalósításának, továbbá a szállítási ágazatok közötti munkamegosztás javításának egyik fő eszköze.

Szükséges kihangsúlyozni, hogy a konténerizáció lényege nem más, mint két vagy több szállítási ágazat egymáshoz szorosan kapcsolódó tevékenységével megvalósuló, tökéletesen zárt szállítási lánc kialakítása a különféle anyagokkal történő ellátás rendszerében.

A téma jelentőségére való tekintettel röviden méltatni kívánom a hazai szinten elért eddigi eredményeket, valamint a konténerizáció jelentőségét a Magyar Néphadseregben.

KGST szintű konténerizáció

A KGST tagországai között állandóan fejlődő politikai és gazdasági kapcsolatok kedvező feltételeket teremtettek a különböző közlekedési

ágak által konténeres alkalmazásával lebonyolított nemzetközi áruszállítás fejlesztésére.

Már korábban, a KGST XXV. ülészakán elfogadott „Az együttműködés további elmélyítését és tökéletesítését, valamint a KGST-tagállamok szocialista gazdasági integrációjának fejlesztését célzó komplex Program” is előírja, hogy sokoldalú egyezményt kell kötni a KGST-tagállamok közötti egységes konténeres szállítási rendszer bevezetésére.

A Közlekedési Állandó Bizottság a fentiek realizálására kidolgozta az „Egységes konténerfuvarozási rendszer bevezetéséről szóló egyezmény”, valamint „A nemzetközi forgalomban a konténeres közös használatáról szóló egyezmény” tervezetét, amelynek megtárgyalása és aláírása a KGST KÁB 41. ülésén, 1971 decemberében, Budapesten megtörtént.

Az egységes konténerszállítási rendszer 10, 20 és 30 tonna bruttó súlyú univerzális és speciális konténeres alkalmazásán alapul. Ezek közül alapvető típusként a 20 tonna bruttó súlyú konténer szolgál.

Az egyes árutételek szállítására a szerződő felek alkalmazhatnak 2,5 és 5,0 tonna bruttó súlyú konténereseket, azonban ezek a nagyraksúlyú konténeresektől függetlenül vannak forgalomban, azaz nem képezik a rendszer alapvető bázisát.

KGST szinten az egységes konténerszállítási rendszer bevezetésének előkészítő munkálatai 1972. év végéig befejeződnek és 1972—1974-ben megkezdődik a konténerszállítások tervszerű beindítása.

Az MNK a vállalt kötelezettségek alapján a nemzetközi konténerforgalomra szolgáló konténerállomásokat és terminálokat az alábbi helyeken hozta, illetve hozza létre:

1971-ben Budapest — Csepel kikötő,
Budapest — Józsefváros,

1972-ben Debrecen,
Miskolc — Gömöri,
Győr,

1973-ban Pécs,
Szeged,
Szombathely,
Budafok-Háros,
Nagykőrös,
Nyíregyháza,
Sopron.

Továbbá az alábbi viszonylatokban indít kísérleti szállításokat:

Budapest—Komornó (Sturovo),

Budapest—Bratislava—Petovice—Kutovice—Varsó (Poznan)—Gdynia,

Budapest—Csop—Kijev—Moszkva.

A KGST-tagországok konténeres szállítási rendszerének műszaki, gazdasági és technológiai alapjai a belföldi és a nemzetközi forgalomra vonatkozó problémával kapcsolatos tudományos-műszaki együttműködésről szóló megállapodásban az MNK az alábbi témákban folytat tudományos kutató tevékenységet:

Távlati és feltáró kutatások:

— műszaki-üzemeltetési követelmények az átrakási műveletek gépesítésének távlati eszközeivel szemben,

— a KGST-tagországok konténeres szállítási rendszere fejlesztésének tudományos-műszaki alapjai az 1976—1980. évekre és hosszú távra (2000-ig).

A konténeres szállítási rendszer fejlesztésének első szakaszát elősegítő kutatások:

— a konténerakkódokra szolgáló berendezéssel ellátott gépjárművek célszerű alkalmazási körzetének meghatározási módszertana,

— a KGST-tagországok konténeres szállítási rendszeréhez egységes terminológiai tervezet kidolgozása.

A belföldi konténerizáció

A KGST tagállamok témára vonatkozó fejlesztési tevékenységével egyidejűleg, a közlekedés-politikai koncepció szellemében belföldön is megindultak a konténerizációs törekvések.

A MÁV és a VOLÁN erőfeszítései főleg a darabáru-szállítás problémáit kívánják megoldani. Köztudott, hogy népgazdasági viszonylatban az ömlesztett anyagok gépi anyagmozgatása 90%-ig megoldott, azonban a darabáruk mozgatásának gépesítése csak 50—52%-os.

A belföldi konténerizáció napjainkban már megindult. Alapvető bázisát az UUK-5 típusú univerzális közepes konténer (KGST szabvány) képezi.

A MÁV és a VOLÁN együttműködésével szervezett közepes konténerekben háztól-házig történő szállítások feltételei az alábbiak:

1. A vasút megrendelésre 10 m³ úrtartalmú, különféle anyagokkal rakható, szállításra alkalmas konténereket bocsát a szállítatók rendelkezésére.

2. Az 5 tonnás, 10 m³-es konténerek háztól-házig történő szállítása jelenleg az alábbi viszonylatokban lehetséges:

Budapest—Miskolc	750 Ft,
Budapest—Debrecen	800 Ft,
Budapest—Szeged	750 Ft,
Budapest—Győr	900 Ft,
Miskolc—Szeged	1000 Ft,
Miskolc—Győr	950 Ft,
Debrecen—Szeged	1050 Ft,
Debrecen—Győr	1000 Ft,
Szeged—Győr	950 Ft.

A fenti szállítási költségek az alábbi szolgáltatásokat foglalják magukban:

- üres konténer házhoz szállítását megrakás céljából,
- egy óra díjmentes rakodási időt,
- a rakott konténer elszállítását a feladási állomásra,
- a konténer átrakását közúti járműről vasúti járműre,

- a vasúti szállítás díját a feladási és a rendeltetési állomás között,
- a konténer átrakását vasúti járműről közúti járműre,
- a rakott konténer házhoz szállítását,
- egy óra díjmentes rakodási időt,
- az üres konténer visszaszállítását a vasútállomásra.

3. A meghatározott szolgáltatások közül a közúti szállításokkal (el- és felfuvarozás) alapul vett távolság 5 km.

Minden további megkezdett 5 km díja 40,— Ft.

A rakodási idő túllépése esetén a vasút minden megkezdett félórára 30,— Ft várakozási díjat számít fel.

A konténereket személyesen, írásban vagy távbeszélőn a vasút helyi megbízottjainál lehet megrendelni.

A vasút az igénybejelentéseket tudomásul veszi és a megállapított időben az üres konténert vagy konténereket megrakás céljából a szállítató telephelyén rendelkezésre bocsátja.

A rakottan érkező konténerek házhoz szállításának időpontjáról értesítést ad — amely nem több, mint a feladást követő második nap —, hogy a szállítató a rakodáshoz kellő időben fel tudja készíteni.

A konténerbe az anyagok berakása és abból kirakása a feladó, illetve az átvevő feladata.

A konténerek lezárása a feladó kötelessége.

A rendszer alapját képező UUK-5 típusú univerzális közepes konténer főbb jellemzői az alábbiak:

— Burkoló méretek	
— hosszúság:	2650 mm
— szélesség:	2100 mm
— magasság:	2400 mm
— önsúly:	520 kp
— Rakterület méretei	
— hosszúság:	2510 mm
— szélesség:	1950 mm
— magasság:	2090 mm
— raksúly:	4480 kp (10 m ³).

A szilárd oldalfalak belső faházára három vízszintes elhelyezésű alumínium szalagot szegecselték, amelyek lehetőséget adnak — a raktérfogat magasságában négy arányos részre választó — polcok elhelyezésére. Ezenkívül előnyösen hasznosíthatók a rakomány rögzítésénél is.

A konténer egyik oldalán 270°-ban nyitható kétszárnyas ajtó van felszerelve. Az ajtó által képezhető nyílás mérete megegyezik a rakodótérnek az ajtó síkjával párhuzamos metszetével.

A hazai konténerizáció anyagi, technikai feltételeinek kialakítása érdekében a hazai ipar is megfelelő lépéseket tett.

A konténerek, daruk, a konténerek átrakásához szükséges darukhoz megfelelő megfogó szerkezetek (keret, gerenda) gyártását a Magyar Hajó- és Darugyár (MHD), míg a konténereket hordozó vasúti és közúti járművek, valamint az utóbbiakra szerelhető konténerátrakó berendezések gyártását a Magyar Vagon- és Gépgyár (MVG) vette tervebe.

A konténerizáció jelentősége az MN-ben

A konténerizáció, mint a korszerű integrált ellátási rendszer szervesen irányított fizikai folyamatai végrehajtásának módszere, a Magyar Néphadseregben több területen kerülhet alkalmazásra. Így elsősorban az anyagmozgatás, szállítás és tárolás területein. A konténernek felhasználásának alapvető helyei mind békében, mind háborúban a transz-konténernek vonatkozásában a hadászati és hadműveleti hadtáp, közepes univerzális konténernek vonatkozásában a hadműveleti és csapathadtáp.

Azt, hogy az MN a konténerizációnak általánosan tapasztalható fejlődéséből nem maradhat ki, elsődlegesen katonapolitikai szükségletként kell megítélni. A várhatóan fokozódó ütemű konténerizáció korszakában elszigetelődésünkhöz vezetne elsősorban szállítási és számos további területen, ha nem tartanánk lépést az általános fejlődéssel.

Véleményem szerint az MN, amelynek katonaföldrajzi és közlekedési-földrajzi helyzete szorosan illeszkedik a DNY-i hadszíntér közlekedési rendszerébe, semmi körülmények között sem vonhatja ki magát a korszerű anyagmozgatási, szállítási technológiákból eredően reá háruló kötelezettségek teljesítése alól. Annál is inkább, mivel a Varsói Szerződésben érintett fegyveres erők országai KGST szinten ezt a témát már rendezték.

Kétségtelen, hogy a felvetett probléma katonai szempontból történő értékelésénél nagyon jelentős tényező a Szovjetunió állásfoglalása a fejlesztés és alkalmazás vonatkozásában.

A Szovjetunió kutatóintézetei számottevő haladást értek el a konténernek, a hordozójárművek és rakodóberendezések fejlesztésében, az integrált szállítási rendszer kialakítására vonatkozó témákban. Mindebből arra lehet következtetni, hogy a szovjet szakemberek is jól látják azokat a lehetőségeket, amelyeket a konténerizáció rejt magában, mind a béke-, mind a háborús ellátásban. Továbbá a fentiek alapján a Szovjetunióban a konténeres szállítási technológia rendkívül rohamos ütemű fejlődésére lehet számítani.

Véleményem szerint a konténerizáció külön gyakorlati jelentőséggel bír azokon a helyeken és pontokon, ahol időben szűk keresztmetszet adódik a katonai anyagok átadására.

Így várhatóan kulcsszerepet fog betölteni az utánszállítási folyamatban a Csap-Záhony átrakó állomás, továbbá mindazon területek és helyek, ahol a katonai anyagok átrakásra kerülnek.

A fenti helyeken és területeken jelentkező rendkívül nagy mértékű átrakási igények, valamint a hagyományos módszerek tetemes időszükséglete feltétlenül ösztönzően kell hogy hasson az új szállítási technológia, a konténerizáció alkalmazására.

A konténerizáció jelentőségét növeli az is, hogy az eddig megoldatlannak látszó rakodásgépesítési, anyagmozgatási problémák is megoldódnak, mivel a gépi rakodásra alkalmatlan katonai anyagok helyett a konténer jelenik meg. A teljes szállítási folyamatra, annak menetközbeni irányítására, szervezésére a technika legújabb vívmányait alkalmazva olyan komplex rendszer valósulhat meg, amelyben az egységirakományt képező

konténer mindenkori helyzetének pontos regisztrálása mellett, a benne felhalmozott katonai anyag érintése nélkül, a hagyományoshoz képest lényegesen nagyobb szállítási sebességgel halad a feladótól a felhasználóig.

Kedvező lehetőség az is, hogy adott esetben az egyes ellátási tagozatokban a konténert tárolási célokra is célszerűen fel lehet használni.

Tovább vizsgálva a kérdést, az ellátás folyamatában jelentkező szigorú időbeli kötöttségeket, a megnövekedett volumenű és ütemű utánszállítási követelményeket a jelenleg kialakult műszaki és technológiai adottságok mellett megnyugtatóan teljesíteni csak igen nagy erőfeszítések árán lehet.

Ez a felismerés is a konténerizációnak ad időszerűséget, mert megfelelő technikai és szervezési megoldást kínál.

Minden bizonnyal hasonló megfontolásokon nyugszanak azok az intézkedések is, amelyek az új technológia kifejlesztésére irányulnak az ipariilag fejlett baráti államok hadseregében. Így például a legnagyobb előrehaladás az NDK-ban tapasztalható, ahol már közlekedtek konténer-vonatok is.

Természetesen ahhoz, hogy az MN a konténerizáció területén eredményeket tudjon elérni, egy sor feltételt kell biztosítani.

E feltételek tisztázásának és megoldásának vizsgálata kell hogy képezze a további kutatómunkát természetesen a baráti országok és a hazai eredmények messzemenő figyelemmel kísérése mellett.

A fentiekben azokat a tényeket és érveket kívántam röviden összefoglalni, amelyek elsődlegesen szükségesek ahhoz, hogy a konténerizáció jelenlegi helyzetét értékelni tudjuk.

Honvédségi erők igénybevételeinek szabályozása vasúti balesetek felszámolásában

Rosta János alezredes

Az ipar és mezőgazdaság rohamos fejlődésével párhuzamosan fejlődik a magyar vasút vonóereje, kocsiparkja és biztosító berendezései. Míg a gőzvontatás volt az uralkodó, ritkaság számba ment az 1800—2000 bruttó súlyú vonatok közlekedése, ma ez mindennapos. Ha a vonatok sebességét vizsgáljuk, itt hasonló előrelépés állapítható meg. A gyorsabb közlekedés biztosítója — ami egyben a korszerű vasút jellemzője is — a forgalomszabályozó önműködő biztosító berendezések elterjedése. Az utóbbi évek gyorsabb ütemű fejlődésének eredményeként a magyar vasút is kimozdult elmaradottságából és egyre megfelelőbb helyet foglal el az európai vasutak rangsorolásában.

A korszerűsítés ellenére is előfordulnak balesetek, amelyek tetemes népgazdasági kárt eredményeznek és hosszú időre megbéníthatják az adott vonal forgalmát. Fontos, nagyforgalmú vasútvonalak elzárása és a forgalom ebből eredő szünetelése már békében is nagy népgazdasági kárt eredményez, nem is beszélve, hogy háború esetén milyen kihatása lehet. Vasúti balesetek felszámolásánál minden törekvésnek arra kell irányulnia, hogy a forgalom mielőbb megindítható legyen. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a sebesség- és raksúlynövekedés függvényében a vasúti balesetknél több kocsi törik össze, válik üzemképtelenné és legtöbb esetben ezek a vasúti pályát 50—100 méter hosszban elzárják. Az így összetört vasúti kocsik pályáról való eltávolítása csak nagy vonó és emelőerőt képviselő gépi berendezéssel hajtható végre. A vasúti daruk állomáshelye legtöbb esetben a bekövetkezett baleset helyétől távol van, kiérkezésükig sok idő telik el. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy ezek a vasúti pályán mozgó daruk a baleset helyén sok esetben nem tudják megközelíteni az összetorlódott és üzemképtelenné vált vasúti kocsikat és így nem is tudnak eredményes munkát végezni. A jelenlegi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az utóbbi években bekövetkezett nagyobb vasúti balesetknél a néphadsereg lánctalpas technikáját eredményesen lehetett alkalmazni. A baleset elhárításában részt vett személyi állomány munkája és a reá bízott technika mesteri kezelése minden esetben jelentősen meggyorsította a baleset következtében keletkezett

akadályok felszámolását. Itt csupán az a probléma, hogy egyes esetekben sok idő telik el, míg a balesethez legközelebb eső lánctalpas technikával rendelkező alakulat parancsot kap a segítségnyújtásra..

A következőkben az eddigi tapasztalatok alapján a jelen cikkben szeretném véleményemet kifejezni, hogy hogyan lehetne egy korszerűbb, gyorsabb kiértesítési rendszer bevezetésével a segítségnyújtást és a bekövetkezett baleset felszámolását meggyorsítani.

A bekövetkezett vasúti balesetekről szinte azonnal (5—10 percen belül) a területileg illetékes VKSZV tudomást szerez, mivel a MÁV igazgatója a VKSZV pk-hoz, mint az MN képviselőjéhez fordul elsősorban segítségért. A baleset helyéről kapott információk alapján — mennyi az összetört, felborult, kisiklott kocsi mennyisége, megrongált vasúti pálya hossza stb. — a vasút helyi vezetőivel a VKSZV pk. vagy megbízottja értékeli a kialakult helyzetet és ennek alapján megállapítják, hogy a vasút képes-e saját erejével a bekövetkezett baleset (vasúti szerencsétlenség, felhőszakadás által a vasúti pályán keletkezett károk) rövid idő alatti felszámolására, a forgalom megindítására vagy sem. Ezután a felmért lehetőségek birtokában, amennyiben a vasút nem rendelkezik a megfelelő eszköz- és erőszükséglettel, kéri a VKSZV útján a honvédségi erő, eszköz, lánctalpas technika igénybevételét, illetve kirendelését.

Eddigi gyakorlat az, hogy a VKSZV ügyeletes tisztje szolgálati úton az eseményt a kérelemmel együtt jelenti a Központi Harcálláspontnak. A VKSZV pk. pedig intézkedik a baleset helyére közlekedési tiszt kirendelésére. A kirendelt közlekedési tiszt feladata helyszínen meggyőződni, hogy honvédség részéről személyi és anyagi sérülés, veszteség történt-e. Ha igen, intézkedik a személyi sérültek adatainak megállapítására és segítségnyújtására, az anyag őrzésére, a kár felmérésére és egyéb rendszabályok foganatosítására.

A VKSZV jelentését a KKSZV ügyeletes tisztje szolgálati úton továbbítja és így egy hosszú jelentéssorozat végén érkezik el a kirendelésre jogosult parancsnokig a kérelem. Ha itt még figyelembe vesszük a távbeszélő vonalak foglaltságát is, könnyen megállapítható, hogy milyen hosszú idő telik el a parancs kiadásáig és a kirendelt erők megérkezéséig.

Ezzel kapcsolatban véleményem az, hogy ha a VKSZV pk. jogot kapna arra, hogy elhatározásának megfelelően egy, leg súlyosabb esetben kettő lánctalpas technika kirendelését kezdeményezhetné az alakulat felé, a baleset felszámolása jelentősen meggyorsulna. E jog nem zárná ki az eddigi gyakorlatnak megfelelő jelentést, csupán kiegészülne azzal, hogy a VKSZV pk. jelentené, hogy mely alakulattól mi került kirendelésre. Ez azért is megoldható volna, mivel a területi közlekedési szervek (VKSZV) ismerik a területükön elhelyezett csapatok baleset felszámolására alkalmas technikáját, képesek azonnal eldönteni, hogy a baleset helyéhez legközelebb hol található ilyen technika. A kirendeléssel egy időben a VKSZV megadná, hogy a baleset színhelye milyen úton közelíthető meg. Ez kizárná annak lehetőségét, hogy egy nyíltvonali baleset helyét a kirendelt erők elkerüljék, vagy nehezen találják meg.

Amennyiben a bekövetkezett baleset a VKSZV területének határa közelében történt, a KKSZV pk. gyakorolná a fent javasolt jogot és

értesítené az illetékes VKSZV-t, hogy a kirendelésre melyik alakulat felé intézkedett. A gyors elhatározás érdekében célszerű, hogy a KKSZV is rendelkezzen olyan országos térképpel, ahol fel van tüntetve, hogy hol található lánctalpas technika. Ugyanez a VKSZV-nél saját területére korlátozódjon.

A lánctalpas technika kirendelése mellett (személyszállító vonatokkal történő baleseteknél) célszerűnek tartom a mentőautó kirendelését felsejével, hogy a roncsok eltávolításakor esetleges személyi sérüléseknél a megfelelő egészségügyi ellátás biztosítva legyen.

A tehervonati baleseteknél szinte törvényszerű, hogy nagymennyiségű szén, sóder kiömlése nehezíti a roncsok eltávolítását. Ennek gyors eltávolítása érdekében célszerű ilyen esetben 20—25 fő katonai erő kirendelését is kézi sáncterszármokkal, különösen akkor, ha közelben vasúti erők igénybevételére nincs lehetősége.

A következőkben a kirendelésre kerülő alakulatok feladatával kívánok foglalkozni. Ezek:

— a kirendelésre vonatkozó távmondati parancsot az ügyeletes tiszt azonnal, késedelem nélkül jelentse az alakulat parancsnokának,

— a kirendelt technikát és személyi állományt a legrövidebb idő alatt fel kell készíteni a menetre,

— a lánctalpas technikát 4—6 vontatókötéllel kell ellátni a hozzá megfelelő hosszabbító csatlakozóval (ugyanis a roncsok húzása 20—25 méterről történik),

— ha személyi állomány kirendelése is történik, azokat 70%-ban lapáttal, 30%-át csákánnyal kell felszerelni,

— mentőautónak az előírt felszereléssel kell rendelkeznie,

— útbaindítás előtt a mentőosztagnak parancsnoka tanulmányozza a térképet, ha szükséges, készítsen menetvonal vázlatot, hogy a baleset helyét gyorsan megközelítse,

— a lánctalpas technikát lehetőleg traileren kell a baleset helyére továbbítani, ha erre lehetőség nincs, földutakat kell igénybe venni. A beton utakon az út megóvásáért foganatosított rendszabályokat minden esetben be kell tartani,

— ha a baleset helyén honvédségi anyag őrzésére is sor kerülhet, erről a VKSZV távmodattal értesítse az alakulatot, és ebben az esetben legalább 3 fős fegyveres őrséget kell kiküldeni; konkrét feladatát a helyszínen a VKSZV adja meg,

— a baleset helyszínére kikerülő osztagnak parancsnoka a baleset felszámolását irányító vasúti dolgozóval haladéktalanul vegye fel a kapcsolatot és utasításai figyelembevételével kezdje meg a roncsok eltávolítását,

— a roncsok eltávolításánál fokozott figyelmet fordítsanak a balesetek elkerülésére, ha szükséges, a baleset helyét a rendőrséggel együttműködve zárják le. Különös figyelmet fordítsanak arra, hogy a vontató drótkötél hatósugarában senki ne tartózkodjon;

— a roncsok húzása csak az irányító vasúti dolgozó útmutatása alapján történhet,

— a munka során törekedni kell arra, hogy további károk ne keletkezzenek,

— a munka befejezése után az osztag parancsnoka ellenőrizze, hogy a kihozott anyag felmálházásra került-e, majd az utakat maximálisan kímélve vonuljanak be laktanyájukba.

Közlekedési kiképzések idején célszerű a fenti kérdésekkel is foglalkozni és erre a közlekedési tisztet meghívni.

Ezekkel a gondolatokkal kívántam elősegíteni a vasúti balesetek felszámolásának meggyorsítását, kérem az olvasókat, szóljanak hozzá és egészítsék ki észrevételeimet.

Üzemanyag-tároló eszközök gépesített tisztítása

Makra Ernő mk. őrnagy

Az MN üzemanyag-szolgálatában az elmúlt 10 év alatt a hajtó és kenőanyagok volumene a kétszeresére növekedett. Ezzel párhuzamosan nőtt az üzemanyag tárolótér, a különféle üzemanyag-tároló eszközök, elsősorban az üzemanyag-tároló tartályok mennyisége.

Fokozódott a minőségi követelmény az üzemanyagokkal szemben és igényként merült fel a szolgálatban is a munka- és életkörülmények javítása.

Mindezek együttesen szükségessé tették az üzemanyag-tároló eszközök tisztítási eljárásának a korszerűsítését, mert az esetek túlnyomó többségében azt közvetlen a tartályokba történő beszállással kézi úton hajtották végre.

A tároló eszközök tisztításának szükségessége

Az üzemanyagok huzamos tárolása során — a tárolási utasítások előírásainak legmondosabb megtartása esetén is — a tartályokban nagy mennyiségű üledék rakódik le. Az üledék ásványi anyagokból származó szemcséket, oxidációs termékeket, köztük gyanta jellegű anyagokat és vizet tartalmaz.

A tartályokban, elsősorban az állótartályok palástjának felső részein és tetején rozsdaréteg keletkezik, amely lehullva szennyezi az üzemanyagot. A szennyezés elsődlegesen fizikai jellegű, amely a felhasználási helyen — a harci technikánál — esetleges üzemeltetési rendellenességet (dugulást, szűrőeltömődést stb.) okozhat.

A szennyezés, illetve üledék másodlagos minőségrontó hatása kémiai jelleggel jelentkezik, mert jelenléte a kémiai jellemzőket károsan változtatja. A gyantás üledékanyagok további bomlást idéznek elő. A rozsdaszemcsék katalizálják, vagyis gyorsítják e folyamatokat, egyes esetekben az adalék elbomlását és kiválását is elősegítik. Ugyanakkor nő a savas jellegű oxidációs termékek mennyisége, ami fokozott korróziós veszélyt jelent a felhasználáskor. Az üledék nemcsak a tárolt üzemanyagokra van káros hatással, de magára a tároló eszközre is. Az üledék és a tartály úgynevezett légzéséből származó, mindig előforduló víz együttesen erős korróziót okozhat a tartályok legalsó zónájában.

Az elmondottak miatt az üzemanyag-tároló eszközöket megfelelő időszakonként tisztítani kell.

A gépesített tartálytisztítás szükségessége

A tároló eszközök gépi tisztítása, a tároló eszközök egy részére, nevezetesen a 200 literes fémhordókra — de a kisebb úrtartalmú fém tároló eszközökre is — több mint egy évtizede megoldott probléma az MN üza. szolgálatában. Ennek két változata van: az állandó raktári hordómosó, amely beépített technológiai berendezésekkel üzemel, valamint a tábori hordómosó (1. ábra), amely mozgatható és tábori viszonyok között is alkalmazható. A végdugós hordók tisztítására szolgál az OPB-típusú hordómosó (2. ábra), amely szintén tábori raktárakban használható. A hordómosó berendezések főbb harcászati-műszaki jellemzői az alábbi táblázatban találhatók.

Főbb harcászati-műszaki jellemzők	OPB tábori	Tábori raktári	Állandó raktári
Teljesítmény, db hordó/óra	6—10	6—8	8—10
Mosási idő (szennyezettségtől függően), perc	6—10	8—10	6—8
Mosólúg töménysége, %	1—3	4	4
hőfoka, C°	65—70	70—80	80—90
A készlet súlya, kp	350	100	—
Telepítési idő, perc	30	15	—

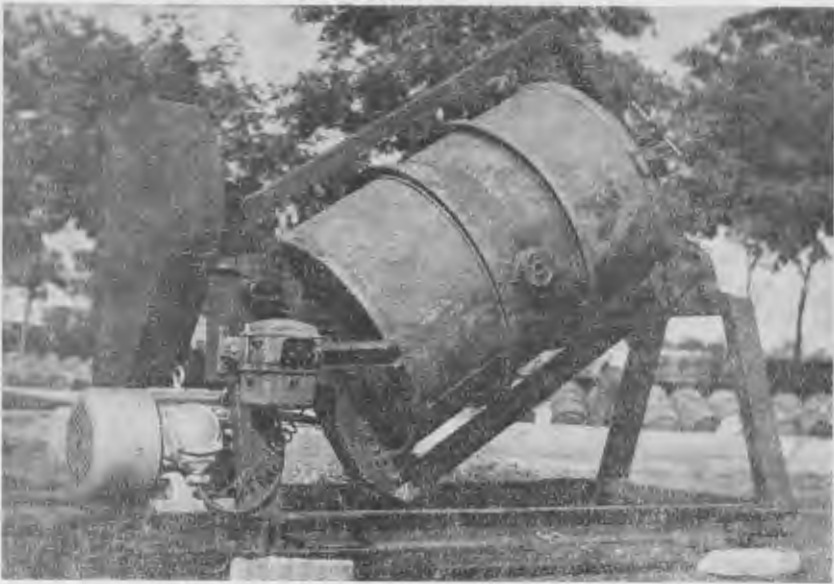
A legutóbbi időkig megoldatlan maradt viszont a nagyobb befogadóképességű üza. tároló eszközök, a tároló tartályok gépi tisztítása.

A különböző nagyságú, 3—2000 m³ befogadóképességű, álló- és fekvő hengeres tartályok tisztítását mind ez ideig a tartályokba beszállva kézi úton végezték. Ez az eljárás munkaigényes, s emellett veszélyes az egészségre ártalmas benzingőzök miatt. Ezen túlmenően a tisztításnál nem végezhető el tökéletesen, különösen a nagy befogadóképességű állótartályokban. Ezek a tényezők, valamint az időközben megjelent 2/1970. (IV. 8.) NIM sz. rendelet, illetve a kiadott 74/1970. (HK 8.) MNHF Utasítás — amelyek az üzemanyag tároló- és szállító eszközök lehetőleg külső állásról végzendő tisztítását írják elő — sürgetőleg hatott az adott probléma megoldására. A gépi tartálytisztítást a szolgálatban a Szovjetunióból beszerzett OMZR tartálytisztító készlet oldja meg.

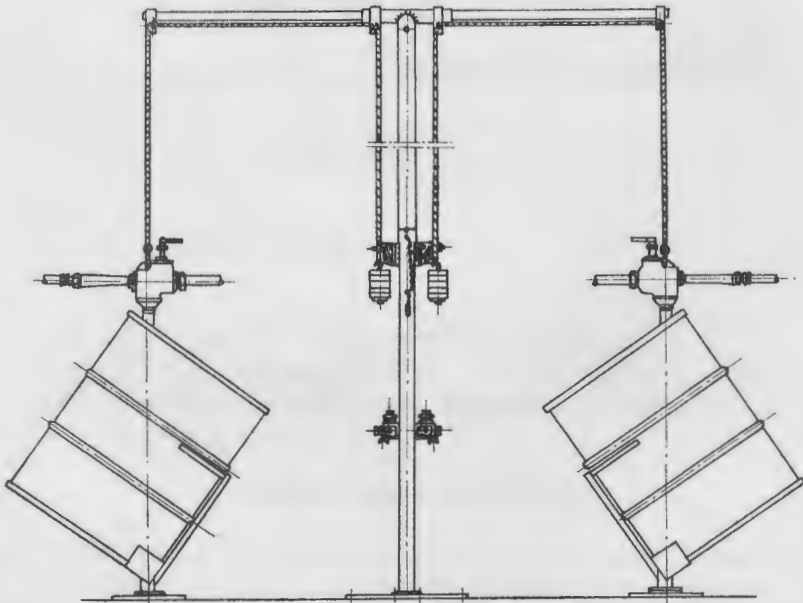
Az OMZR tartálytisztító készlet

A tartálytisztító készlet alkalmas a különböző tagozatokban levő 25—5000 m³ befogadóképességű hajtó- és kenőanyag-tároló, fekvő- és álló-hengeres tartályok tisztítására. A tisztítás célja lehet:

- tartályelőkészítés javításhoz,
- tartályelőkészítés az előzőleg benne tároltnál nagyobb tisztasági fokú termékhez,
- tárolási maradéktól való teljes tisztítás.

1. ábra
Tábori hordómosó

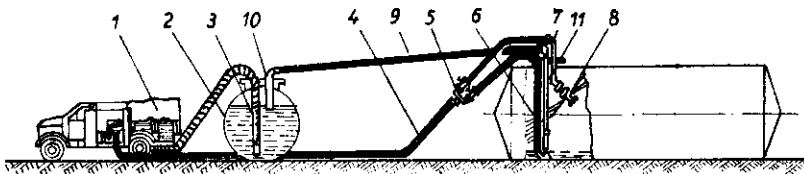

2. ábra
OPB tábori-raktári hordómosó

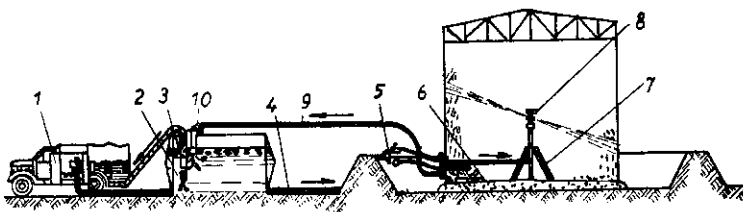
A tartálytisztító készlet főbb harcászati-műszaki jellemzői:

Telepítési idő	3—4 óra
Szét szerelési és málházási idő	1,5—2 óra
Mosási idő (tartály-térfogattól és szennyezettségtől függően)	0,4—4 óra
A mosóoldat	
töménysége	1—3 ‰
hőfoka	max. 80 C°
nyomása	6—10 kp/cm ²
cirkuláció	25—30 m ³ /ó
Mosószer fogyasztás (tartály térfogattól és szennyeződéstől függően)	60—600 kp
Kezelőszemélyzet	3 fő
Súlya	1500 kp

A tartálytisztító készlet használata a raktári technikai eszközökkel (PSzG-160 szivattyú állomás, GF-251 gyorsgőzfejlesztő) együtt történik, amelyekkel mind a fekvő tartályok tisztítási technológiai folyamata (3. ábra), mind az álló tartályok tisztítási technológiai folyamata (4. ábra) az előírt módon kialakítható.

3. ábra
Fekvő tartályok gépi tisztítása

4. ábra
Álló tartályok gépi tisztítása

Az OMZR tartálytisztító berendezésekkel lefolytatott próbák megfelelő eredménnyel zárultak. A kimosott tartályok tisztasági foka jó, s így rendszeres használatba vétele elősegíti a tárolás alatti minőségmegóvást, másrészt csökkenti a tartálytisztítás ártalmasságát, s ezzel hozzájárul az e területen dolgozók munkakörülményeinek javításához is.

Az üzemanyagtároló eszközök gépesített tisztítása területén ezzel megoldódik a kisebb úrtartalmú tároló eszközök (hordók, kannák) tisztítása mellett a 25—5000 m³ befogadóképességű tartályok korszerű tisztítási technológiája is. További lépés a 3—20 m³ közötti térfogatú tároló eszközök gépi tisztításának megoldása — célszerűen gépkocsira szerelt berendezéssel —, mert az OMZR alkalmazása ez esetben nem gazdaságos.

Szilárd és folyamatos hadtápvezetés harcban*

A vezetés rendszerének tökéletesítése pártunk gazdaságpolitikájának sarkalatos kérdése. „Miért váltak aktuálissá napjainkban a vezetés problémái?” — tette fel a kérdést az SZKP XXIV. kongresszusán Brezsnyev elvtárs. „Azért, mert gazdasági életünk növekedésének méretei és minőségi fejlesztése . . . új, magasabb követelményeket támaszt az irányítással szemben. Nem engedhető meg a kialakult formák és módszerek alkalmazása, még ha azok a múltban jó szolgálatot is tettek.”

Az SZKP Központi Bizottsága főtítkárának ezen szavai az egész ország, de a hadsereg, ezen belül a hadtáp számára is programot jelentenek. A hadművészet, valamint fegyveres erőink technikai felszereltségének fejlődése maguk után vonták a csapatok hadtápellátásának mennyiségi és minőségi változását, mely komoly követelményeket támaszt a csapatok harc közbeni hadtápvezetésének formáival, módszereivel szemben is.

Összehasonlítva a Nagy Honvédő Háború időszakának hadseregét a korszerű hadseregekkel, tapasztaljuk, hogy a fegyverzetben, technikában, az egységek és alegységek állományában, valamint a harcászati lehetőségekben lényeges változások történtek. Minőségileg megváltoztak, korszerűsödtek az anyagi eszközök fajtái, szélesedett alkalmazási területük, és ezen keresztül megnőtt a felhasználásra kerülő anyagmennyiség. Gyökeresen megváltozott a várható egészségügyi veszteség struktúrája, ami az egészségügyi szolgálatot új, nehéz feladatok elé állítja. Megváltozott a hadtáp egységek, alegységek, intézetek összetétele, jelentős mértékben nőttek a csapatellátási feladatok. Mindezek természetszerűleg magasabb követelményeket támasztanak a hadtápvezetés megszervezésével, a szakadatlan összeköttetés fenntartásával, az információk cseréjével, valamint a parancsok és utasítások gyors és pontos továbbításával szemben.

A korszerű harc gyors lefolyása, dinamikussága kényszerítőleg hat a hadtápellátási feladatok gyors és operatív megoldására, ugyanis bármely heyes, de időben nem realizálható elhatározás szükségtelemmé válik, elveszti jelentőségét.

Ismeretes, hogy a hadtápvezetés a csapatvezetés szerves részét képezi. Magába foglalja a csapatok, a harc helyzetek minden változása közbeni

* V. Krikunyenko vörge. és A. Danyilov ezds. cikkének fordítása.

korszerű és teljes hadtápellátásában a hadtáp szolgálat egységeinek és alegységeinek állandó vezetését.

A hadtápvezetés a tervezésnek, a hadtápellátás folyamatos irányításának, a hadtáp szolgálati ágak és a harcoló egységek közti rugalmas együttműködés megszervezésének, valamint a csapatok szakadatlan ellátását célzó hadtáp eszközök és erők manőverének komplex tevékenységét foglalja magába.

Mint ismeretes, a hadtápvezetés időnormái — mind az előkészítés, mind a harctevékenység során — korszerű viszonyok között lényegesen csökkentek. Ennek kapcsán megnövekedtek a hadtápvezetéssel szemben támasztott olyan ismert követelmények, mint az operativitás, a szilárdság, a rugalmasság stb.

A hadtáp egységekkel és intézetekkel lefolytatott gyakorlatok során egyes esetekben tapasztalható, hogy a helyesen meghozott elhatározás időben nem kerül végrehajtásra és nem realizálódik, tehát gyakorlatilag az addig elvégzett munka semmivé válik. Ebből következik a hadtápvezetéssel szemben támasztott második követelmény, a szilárdság, ami mindenekelőtt a meghozott elhatározás megvalósítására irányuló kintartásban jelentkezik, vagyis abban, hogy az adott bármely helyzetben mennyire sikerül a csapatok hadtápellátására irányuló tevékenységet életre kelteni és azok realizálását elérni. Ez viszont elsősorban a tisztek személyi jellemzőin keresztül érvényesül. Mutatóihoz sorolhatók a harctevékenység dinamikussága és állandóan változó jellege mellett megnyilvánuló határozottság, állhatatosság, bátorság és a hozott elhatározás megvalósítására irányuló kintartás.

A harc helyzet gyakori változása idézi elő a harmadik, vezetéssel szemben támasztott követelményt, a rugalmasságot. A hadtápvezetés rugalmassága a parancsnok, főnök olyan képessége, amelynek segítségével gyorsan alkalmazkodni tud a harcászati és a hadtáphelyzetben bekövetkezett változásokhoz, férfiasan, hidegvérrel és gyorsan át tudja gondolni az előzetesen meghozott elhatározást, szükség szerint a helyzet által diktált módosítások, pontosítások végrehajtását és azok eljuttatását az alárendeltekhez. A rugalmasság nemcsak reagálás, hanem a helyzetnek megfelelő, várható változások előrelátása, készség a hadtápvezetés vagy a hadtáp alegység más, előre felkészített szerveknek vagy személyeknek történő átadására. De egyben a kialakult harc helyzetnek megfelelő folyamatos megsejtése nélküli hadtápvezetési módszerek változtatására irányuló készség is. Mindezek a harcászati és hadtáphelyzet szilárd ismeretével, a hadtápbiztosítás folyamatára való ráhatással, a szakadatlan összeköttetés fenntartásával, valamint a hadtáp szolgálat és hadtáp alegységek magas fokú életképességével és harckészültségével biztosíthatók.

A hadtápvezetéssel szemben támasztott említett követelmények egymással szervesen összefüggnek, meghatározzák és kiegészítik egymást, egyben kötelezőek minden tiszt számára. Véleményünk szerint van még egy nagyon fontos követelmény a hadtápvezetéssel szemben, az, hogy a hadtáptiszt magas szintű törzskultúrával rendelkezzen. Meg kívánjuk jegeyzni, hogy nem mindenki érti helyesen ezen terminológia tartalmát. Egyes esetekben a jó rajzkészséggel rendelkező, a munkatérképeket és terveket szépen kivitelező tisztet úgy jellemzik, mint magas fokú törzs-

kultúrával rendelkezőt. Ez nem teljesen felel meg a valóságnak. A grafikai dokumentumok előkészítésének külleme, szépsége és pontossága elengedhetetlen, de nem egyedüli eleme a törzskultúrának. A hadtáptiszt törzskultúrájának fontosabb, szükséges mutatója a szabályzatok és intézkedések ismerete, azok gyakorlatban való helyes alkalmazása, de még ez sem minden. A tiszt törzskultúráját meghatározza a hadtáp szervezetének, a harc alatti tevékenységek elveinek alapos ismerete, a harcászati-hadtáphelyzetről való gyors adatgyűjtési képesség, az összegyűjtött anyag analízisa, ebből a helyes következtetések levonása, valamint a kialakult helyzetnek megfelelő, megalapozott javaslatok megtétele is. A magas fokú törzskultúrával rendelkező tiszt mindig gyorsan dolgozza ki a törzsdokumentumokat, különösen az utasításokat, teljesen szabatosan fogalmazza meg azok tartalmát, abból a célból, hogy a beosztottak részéről ne jelentkezessen kétség vagy kiegészítő kérdés. Végül is jól beosztja idejét, azt ésszerűen használja fel, hogy mindent gyorsan elvégezhesen.

A hadtáptiszt sikeres munkáját jelentősen segíti a teljes törzsanyag. Ennek fontos eleme a nélkülözhetetlen munkatérkép, amely az esetek többségében egyidejűleg a hadtápellátás tervezésének alapdokumentuma. A munkatérkép tükrözi a megoldandó feladatot, az elhatározást, a hadtáp szervezetét, a harcászati és hadtáp helyzetben beállt változásokat, de tartalmaz más adatokat is. Ennek kapcsán normálisnak lehet-e tekinteni olyan esetet, mint ami harcászati gyakorlatokon a valóságban is előfordult, hogy egyes tisztelnél nem volt topográfiai térkép, vagy hogy a zászlós rendfokozatú szakaszparancsnoknak egyszerűen azért nem adtak térképet, mivel félték, hogy elveszti. Feltehető a kérdés, hogy hogyan tudja vezetni a parancsnok menetszlopát, ha nem tájékozódik a tereptérképek alapján, ha nem jelöli be térképén a menetszakaszokon való áthaladás időpontjait és a menet alatti helyzetváltozásokat, ha nem tünteti fel a fertőzött terepszakaszokat, azok megkerülési lehetőségeit és más egyéb adatokat. Hisz a munkatérképet úgy kell vezetni, hogy az — ahogy mondani szokták — „mindent el tudjon mondani”, elmondja azt is, hogy hogyan volt tervezve, és hogyan valósult meg az alegység tevékenysége, egyben tükrözze a minden egyes mozzanatot kapcsán hozott elhatározást.

Íme egy másik példa. Gyakorlat során a zászlóalj riadóparancsra hosszú menetet hajtott végre összpontosítási körletből új körletbe. Az alegységparancsnok a feladatot pontosan meghatározta, a beosztott tisztek pedig részletesen feltűntették térképeiken a menetvonalakat, a megindulási terepszakaszt, a szabályozó terepszakaszokat, a RÖPI-k és a HOPI-k, a technika feltöltésének és a személyi állomány élelmezésének helyét, felírták a harc alatti ellátás normáit. A zászlóalj törzsfőnöke a parancsnok menetelhatározását ismertette tudomására hozta a beosztottaknak a menetszámvetést — utalva annak különlegességeire —, a menetvonal akadályozott szakaszait, a kerülőutakat és a megkerülés egyéb lehetőségeit. Ezalatt a helyettesek pontosították az anyagi, technikai és egészségügyi ellátás kérdéseit. Mindez természetesen tükröződött a tisztek és zászlósok térképén, ami nagyban hozzájárult a gyakorlat sikeres végrehajtásához.

Ennek következtében az a véleményünk, hogy a hadtáptiszt munkatérképe fontos dokumentum, melyet pontosan kell vezetni és ez a hadtáp

alegység parancsnok, valamint a hadtáp szolgálati ág vezetők törzskultúrájának mutatója.

Néhány szót szólnunk kell a többi törzs-anyagokról is. Sajnálattalunkra egyes elvtársaknak az a véleménye, hogy hadtáptisztnek nincs szüksége tisztí vonalzóra, színes ceruzára, iránytűre, térképtáskára, egyéb más eszközökre. Ez nem felel meg a valóságnak. Mindezek az eszközök megkönnyítik a tiszt, a zászlós munkáját, irányító tevékenységét.

Néhány szót szólnunk a hadtápvezetés megszervezéséről, mint a harc valamennyi szakaszában folyó alkotó tevékenységről.

Ismeretes e munka sorrendjének klasszikus szerkezete például akkor, ha a parancsnok hadtáphelyettes megérkezik a parancsnok vezetési pontjára és megkapja feladatát. Tisztázza azt, elvégzi időszámvetését. Kierkezvén a HVP-ra, tájékoztatja beosztottait a kialakult helyzetről, kiadja az előzetes intézkedéseket, majd értékeli a hadtáp helyzetet és elkészíti a várható harc feladat hadtápellátásának megszervezésére vonatkozó javaslatait. Ezt követően (ismét a vezetési ponton) jelenti elhatározását a parancsnoknak, majd (visszatérve a HVP-ra) formába önti azt parancs vagy utasítás, esetleg hadtápellátási terv formájában. Végül munkája befejező szakaszában a hadtáp feladatokat eljuttatja az alárendeltekhez, segítséget nyújt a végrehajtásban és ellenőrzi azt.

Úgy tűnik, hogy ez a vitathatatlanul ésszerű rendszer csak a tiszt munkamenetének kialakítására, akadémiai vagy tanintézeti kiképzése során logikus gondolkodásának kifejlesztésére használható. Ezt a gondolatot alátámasztják a csapatok és hadtápjaik harckiképzési gyakorlatai is. A korszerű kiképzés egyre gyakrabban követel a hadtáptisztől olyan más rendszer szerinti tevékenységet — amit a korszerű harc hadtápbiztosításának szoros időnormái is megkövetelnek —, mely nem vezethet a meghozott elhatározás minőségromlásához.

Íme egy gyakorlatból vett példa. A parancsnokhoz eligazításra érkező hadtáphelyettes ismeri saját hadtápjának összesített adatait, az alárendeltek anyagi ellátottságának helyzetét, valamint rendelkezik az előre elkészített formanyomtatványok és hadtáp utasítások (parancsok) teljes nomenklatúrájával. Eligazítás után gyorsan tisztázza a kapott feladatot, munkatérképén a szükséges bejegyzéseket megteszi, elkészíti az előzetes intézkedéseket, amelyeket még helyből közöl telefonon a HVP-al, az alárendelt parancsnokokkal vagy az összekötő tiszttel. Gyorsan értékelve a hadtáphelyzetet, meghozza elhatározását a hadtápellátás megszervezésére, azt térképre rávezeti. Ezt követően írásos formában kidolgozza ezeket a hadtápparancs formanyomtatványokon, majd ezt közvetlenül aláírásra betelepíti a törzsfőnökhöz vagy a parancsnokhoz és utasítást ad az alegységek parancsnokainak a harcparancs kihirdetésére.

Mindezek után kimegy a HVP-ra, a kapott feladatok alapján eligazítja a többi szolgálat vezetőit és a hadtáp alegységek parancsnokait, az alárendeltjeihez eljuttatja a hadtápparancsot, megszervezi a végrehajtást és megformálja az előtte álló harc hadtápbiztosításának tervét a legapróbb részletekig, melyet a későbbiek során a parancsnok hagy jóvá. Szemmel látható a tiszt személyes felkészültségéből és magas törzskultúrájából eredő lényeges időmegtakarítás (majdnem 50%) ugyanannak a feladatnak operatív végrehajtásában.

Ez nem újdonság. Hasonló módon tevékenykedik a gyakorlatok során sok egység- és magasabbegység parancsnok hadtáphelyettese is.

Természetesen a fenti példát nem szabad valamilyen sablonnak vagy szigorúan bevett formának tekinteni. A konkrétan keletkező feladatok megoldásának alkotó megközelítése, az operativitás, a hadtáptiszt magas szintű törzskultúrája lehetővé teszik a csapatok harcát biztosító hadtápel-látás megszervezésében, a vezetés módszerében a helyes sorrend szerinti tevékenységeket.

Ugyanakkor a hadtáphezvezetés folyamata nem korlátozódik csupán a hadtápelállítás helyes tervezésének és a hadtáp feladatok csapatok felé tör-ténő eljuttatásának területére. A legfontosabb, hogy jól szervezzük meg a meghozott elhatározások végrehajtását, állandóan pontosítsuk az előttünk álló feladatokat és biztosítsuk a hadtáp egységekkel és alegységekkel való szakadatlan összeköttetés útján a szilárd és folyamatos hadtáphezvezetést a harc dinamikájában is.

Ezen belül szeretnénk aláhúzni az összeköttetés helyes és jó megszer-vezésének fontosságát. Nem kívánunk kitérni az összeköttetés már leírt igazságainak szerepére a harchelyzetben, csupán azt az egyet kívánjuk megjegyezni, hogy a jól megszervezett és pontosan működő összeköttetés a folyamatos hadtáphezvezetés sikerének záloga.

Egyes esetekben hallhatunk olyan kijelentéseket és kéréseket, hogy rendszeresítsünk az állománytáblában nagyobb teljesítményű rádióállomásokot az összeköttetés biztosítására. Vizsgáljuk meg ezt részletesebben. Napjainkban a hadtáp el van látva korszerű és megfelelő üzembiztonságú híradó eszközökkel, melyek hozzáértő alkalmazás esetén képesek az alá-rendelt egységekkel és az előljáró hadtápirányító szervekkel a megbíz-ható összeköttetés megvalósítására.

Amikor gyakorlatok során az összeköttetés hiányával találkozunk, leggyakrabban azt tapasztaljuk, hogy az a jó szervezés elégtelensége miatt következett be. Az egyik gyakorlaton az egység HVP-jának nem volt ösz-szeköttetése a parancsnokkal. A kivizsgálás megállapította, hogy a rádió-állomás egyszerűen nem az adott időre megállapított rádióhullámon dol-gozott. A rádiós fegyelmezetlenségből nem tért át más hullámhosszra. A parancsnok hadtáphelyettese ugyanakkor egyáltalán nem nyugtalanko-dott, azon a véleményen volt, hogy a partner túlságosan távol van és azért nincs összeköttetés. Az összeköttetés hiányának oka annyira nem volt meggyőző és az ügyvel szembeni állásfoglalás annyira pongyola volt, hogy elegendőnek bizonyult a vezetés kismértékű beavatkozása e lényeges hiányosság megszüntetésére. Sajnálatos, hogy az ilyen és ehhez hasonló esetek még előfordulnak.

Az összeköttetést meg kell szervezni, azt állandóan és folyamatosan fenn kell tartani. Keresni kell hibák esetén a megszüntetés lehetőségeit. Egyes esetekben a hálóban dolgozó más állomások segítségével, felhasználva az átjátszó és más rádióállomásokat is. Amennyiben pedig minden más lehetőség kimerült, keresni kell az összeköttetés más módszereit, egészen a személyes kapcsolatok felvételéig.

Az egyik gyakorlaton például az egészségügyi szolgálat vezetője egy kialakult helyzetben — abban a pillanatban, amikor az „ellenség” a har-coló egységek ellen atomfegyvert vetett be — éppen a parancsnoknál tar-

tózkodott a vezetési ponton. A csapás egyes alegységek harcképességének időleges elvesztésével járt. A parancsnok elhatározta a megsérült vezetési rendszer azonnali helyreállítását és az „ellenség” tevékenységének következtében fellépő hatás alóli mentesítést. Ennek érdekében a tömeges veszteségek központjába kellett irányítani az egészségügyi eszközök egy részét. Az összeköttetés a HVP-al megszűnt. Az egészségügyi szolgálat vezetője, felhasználva a légvédelmi alegység működő összeköttetését, átjátszó állomásokon keresztül sikeresen továbbította a szükséges intézkedéseket. A parancsnok döntése sikeres megoldást nyert.

Ezenkívül nagyon sok, gyakorlatból vett példa lehetővé teszi annak a következtetésnek a levonását, hogy a rendelkezésre álló összeköttetési eszközök operatív és rugalmas felhasználása segíti a soron levő vagy a hirtelen jelentkező feladatok pozitív megoldását.

Készülnek jelenleg az új hadtápvezetési formanyomtatványok abból a célból, hogy meg lehessen rövidíteni kidolgozásuk idejét és az alárendeltekhez való eljuttatásukat, ugyanakkor biztosítsák a korszerű gépi adatfeldolgozás alkalmazását. Ezt a munkát alkotóan, nagy figyelemmel kell végezni, sikeres végrehajtásával jelentős időt takaríthatunk meg az adatok feldolgozásában és az információk továbbításában.

A sikeres hadtápvezetés, különösen a helyzetértékelés és az elhatározás meghozatalának időcsökkentése érdekében, hasznos lehet bizonyos progresszív számítási módszerek alkalmazása. Ilyenek az úgynevezett „közelítő mutatók” a várható egészségügyi veszteségek, üzemanyag-felhasználás, vízigény stb. kiszámításához, vagy egyéb, előzetesen összeállított számítási táblázatok és segédeszközök.

Nyilvánvalóan hasznos volna a csapat hadtáptiszti részére is kidolgozni egy olyan kézikönyvet, mint amilyen a tüzérségnél már ismert. Egyéni próbálkozás formájában ilyenrel már találkoztunk gyakorlatokon. Segítségükkel gyorsan értékelhetők a hadtáp helyzet adatai, könnyen elvégezhetők a szükséges számítások és gyorsan meghozhatóak a hadtápellátás megszervezését célzó elhatározások, valamint felhasználhatók a hadtápvezetés formanyomtatványai.

A hadtáptisztek alkotó gondolkodása különösen fejlődött az irányítás kérdéseiben. Találkoztunk a csapatoknál sok értékes és szükséges újítási javaslattal, originális nyomtatványokkal, számítási táblázatok formájában. Úgy tűnik, célszerű lenne a csapat hadtáptisztek ezen — véleményünk szerint hasznos és szükséges — munkaterületeken folyó erőfeszítéseit összefogni a „Szovjet Fegyveres Erők hadtápjá és ellátása” című folyóiraton keresztül.

Napjainkban a csapat hadtáp vezetésében, formáinak és módszereinek tökéletesítésében különösen szükséges az alkotó, kutató munka.

A korszerű harc feltételei közti hadtápvezetés megszervezése és formájának helyes kiválasztása véleményünk szerint biztosítja a különböző harctevékenységet folytató csapatok hadtápellátásának minőségi javítását.

Fiatal tisztek felkészítésének pszichológiai és pedagógiai kérdései*

A fiatal tisztekre úgy tekintünk, mint a hadsereg jövő nemzedékére. Ahogy napjainkban nevelődnek és fejlődnek, úgy állják meg helyüket a csapatszolgálatban.

Az ezrednél a tisztek kétharmada fiatal tiszt. Szerepükre jellemző, hogy:

- a katonák és tiszthelyettesek foglalkozásainak 40—95%-át ők vezetik,
- a politikai nevelő munka 35—85%-a rájuk hárul,
- behívásról behívásra növekszik a magasabb végzettségű, általuk kiképzendő sorkatonák száma.

Ezért a fiatalok parancsnokaira, nevelőire szép, de egyben nagyon nehéz és igényes nevelőmunka vár.

A fegyveres erők korszerű fejlesztése, a felsorolt és más mennyiségi és minőségi meghatározók törvényszerűvé teszik — a kiképzés, nevelés, katonai szolgálatteljesítés minőségének emelésében, a katonai fegyelem megerősítésében, a csapatok harcalkészültségének és harctevékenységének fejlesztésében — a fiatal tisztek szerepének, feladatának, felősségének folytonos növelését.

A fiatal tisztek összhadseregi értekezlete e törvényszerűsége minden parancsnoknak és politikai szervnek felhívta figyelmét.

A Szovjet Fegyveres Erőkben a fiatal tisztek nevelése, felkészítése meghatározott rendszer szerint történik. A hadviselés gyors fejlődéséből eredő, folyton növekvő szerepük megköveteli a nevelési rendszer valamennyi mozzanatának szüntelen tökéletesítését. Ez lényegében annyit jelent, hogy törekedve a jelenleg meglévő nevelési hibák szubjektív okainak megállapítására, a nevelés tökéletesítésének kérdését a megoldás érdekében vissza kell vezetni egészen a bevonulásig.

Az élet a fiatal tisztek nevelésében sok szervezeti, pedagógiai, pszichológiai és egyéb problémákat vet fel, amelyeknek megoldása nagymértékben függ a gyakorlati és elméleti nevelő munka összhangjától.

Ebben a cikkben pszichológiai és pedagógiai kérdésekkel foglalkozva tisztázni szeretnénk a felkészítés legaktuálisabb kérdéseit.

Mindenekelőtt megjegyezzük, hogy a fiatal tisztek nevelésének tudományos tökéletesítése feltételezi:

* Fordítás szovjet katonai irodalomból.

1. A megoldandó feladatok és a rendelkezésre álló eszközök, feltételek sajátosságainak alapos tanulmányozása alapján a tisztekkel szembeni objektív követelmények meghatározását.

2. A felkészítés karakterisztikáinak (vagyis: a meggyőződés, tudás, készségek, szokások minőségi mutatóinak) feltárását.

3. A tisztté válás minden egyes felkészítési szakaszában az oktató-nevelő munka szervezésének, formáinak, módszereinek rendszeres értékelését.

Azt a kísérletet, amely e feladatok megoldására irányul, s ennek érdekében tudományos módszereket alkalmaz a felkészítés modelljének nevezzük. A kísérletek során a tudományos elemzésnek különös jelentősége van, mivel a hadügy korszerű fejlődésével szorosan kapcsolatban álló követelmények, minden oldalú analízise és számbavétele nem választható el a felkészítés pszichológiai, pedagógiai problémáinak megoldásától.

A tisztek felkészítésével szembeni alapvető követelmények a szocialista társadalom gazdasági struktúrájának a lényegéből és a korszerű háború eszközeinek jellegéből következnek. Ezeket a kommunista párt- és kormány tanítása, továbbá a szabályzatok, direktívák, parancsok és utasítások határozzák meg. A meghatározás a marxizmus—leninizmus tudományos tanításainak az igazságán, a gyakorlati és elméleti feladatok megoldásának metodológiáján nyugszik, amit kádereink felkészítésének valamennyi eddigi tapasztalata megerősít.

A vezetői követelményeket a haderőnek, szakképzettség és a beosztással járó feladatok sajátosságaitól függően a csapatoknál, intézetknél konkretizálják. Valamennyiünk előtt ismert azonban, hogy a tiszteket fel kell készíteni:

- határozott, aktív harctevékenységre,
- az alárendeltek ésszerű vezetésére a legbonyolultabb helyzetekben,
- magas fokú erkölcsi, politikai és pszichológiai szilárdságra.

Mit kell tehát tenni, hogyan dolgozzuk ki a tisztek felkészítését? Milyenek legyenek a meggyőződés, tudás, képességek, szokások és a minőség mai normái.

A pszichológiai-pedagógiai módszer segít a tipikus feladatok és tevékenységek teljesítésének elemzésével kimutatni azokat az elveket, feltételeket, követelményeket, amelyek a tisztté felkészítésének összetevői. Ilyen módszer a pszichológiában és szociológiában a „professziográfia”, a szakképzettség (szakma) leírása, a felkészítés szervezése és metodikája. A munka menetének és fejlesztésének meghatározása, vizsgálata, értékelése az eredményes műszaki-pszichológiai kiválasztás megoldásának kiinduló pontja.

Milyen a „professziográfia” helyzete a hadseregben? Kivánnivalót hagy maga után. Csupán a légierő rádiótechnikai csapatai rendelkeznek hasonló anyaggal. A munka azonban megkönnyíthető és rendszerezhető a szakmai beosztások egységes pszichológiai osztályozásával, a szakmai beosztási feladatok leírásának, makettjének egységes szisztémák és módszer szerinti kidolgozásával, az elmélet és gyakorlat eredményeinek koordinálásával, továbbá a metodikai leírások szétküldésével. Az élet a felkészítéssel szemben igen nagy:

- katonai,
- nevelés-politikai,
- pedagógiai,
- fizikai követelményeket támaszt.

Az erre irányuló speciális munkák közül az alábbiak érdemelnek figyelmet:

Zarckovszkij: „A munka tevékenység pszichológiai analízise”.

Tyeplov: „A hadviselés esze” vagy könyvben:

„Az individuális különbségek problémái”,

Zabjolov: „Sebesség, idő, tér a korszerű háborúban”,

Djecsenkó: „A szovjet harcosok harci tevékenységének pszichológiai analízise”,

Korobeinyikov: „A szovjet katonák felkészítésének pszichológiai problémái a korszerű háborúban”.

Egy gondolat azonban változatlanul kiemelkedik. A mi tisztünk az állam, a társadalom képviselője, vezető pedagógus, az alárendeltek kiképzési és nevelési folyamatának szervezője.

Lenin aláhúzta, hogy minden vezetői tevékenység szorosan összekapcsolódik a politikával és ideológiával, amit az emberekkel együtt végzett munkában a vezető mindig köteles figyelembe venni. Hasonlóan nyilatkozott Frunze is. „Olyan parancsnok kell, aki nemcsak technikai, hanem társadalmi is, a szó igazi értelmében.”

A tiszték ideológiai érettségének fejlesztése támadó szellemet kíván a burzsoá ideológiai erkölccsel szemben vívott harcban, megköveteli a társadalmi, politikai aktivitást és a katonák türelmes nevelését. Minden tisztnek legelső kötelessége — mondta Grecskó marsall, a fiatal tiszték összhadsereg-i értekezletén — bevinni a katona tömegekbe a párt ideológiáját, azok között szüntelenül vezetni a politikai nevelő munkát.

A tiszt felkészültségének jellegét semmiképpen sem a követelmények automatikus leírása határozza meg, mint ahogyan azt, sajnos néhány tudományos munkában és közleményben olvashatjuk. A különböző tevékenységeket végző minden tiszt (függetlenül beosztásától és szakképzettségétől) sok hasonló, azonos vonás mellett, az általánostól eltérő utánozhatatlan sajátosságokkal is rendelkezik. A tudásnak, képességeknek, készségeknek, minőségnek, szokásnak, meggyőződésnek pontos meghatározása nélkül nem lehet fejleszteni a megformálás kialakítására irányuló felkészítést.

A tudományos módszerek alkalmazása szükségessé teszi a mennyiségi és minőségi ellenőrzést. A mennyiségi ellenőrzés a felkészültség (tudás, készségek, meggyőzések, érdekek, képességek) valamennyi komponensének leírását és kölcsönkapcsolatát, míg a minőségi ellenőrzés a színvonalat (fokot) és az ezekbe való fejlesztés szükséges fokát vizsgálja.

A minőségi értékelés meghatározza:

— a felkészültség mindegyik oldalának a jellemzőjét (karakterisztikáját),

— a személyiség fejlesztésének sajátosságait, (irányultság, jellem, képességek, mesterség),

— a megismerési tulajdonságokat (érzékelés, figyelem, felfogás, emlékezés, képzelet, képzelődés, gondolkodás), valamint az akarati és érzelmi tulajdonságokat.

Végül leírja, hogy a tiszt mit tudjon és mire legyen képes.

A mennyiségi elemzés a minőségi értékelésben kimutatott valamennyi elem fejlődési fokának az értékét határozza meg. A mennyiségi értékelést kifejezhetjük érdemjegyekkel (például 1—10-ig), összehasonlító logikus kategóriákban (gyenge, közepes, erős, nagyon erős), vagy olyan mennyiségekben, amelyeket a kísérleti adatok matematikai kidolgozása során kapunk. Meg kell találni a kiegészítő sajátosságokat ott, ahol azokat nem mutatta a minőségi analízis.

A pszichológiai-pedagógiai vizsgálati problémák következő csoportja a fiatal tisztek felkészítésének szervezése és a szervezés formáinak, módszereinek, szakaszainak, továbbfejlesztésének kapcsolatai.

Nem szükséges bizonyítani a tisztek erkölcsi-politikai és pszichológiai felkészítésének szükségességét a harctevékenységek végrehajtásában. Az utóbbi évek alatt ezeket a kérdéseket — sajnos csak általánosságban — vizsgáló munkák egész sora jelent meg. A tiszt felkészültsége minőségileg ebben is különbözik a harcosétól. A tiszténél például csak a szilárdság nem elég a harci helyzet faktorainak a hatásához. Felkészültsége a katonákhoz viszonyítva tükröződik:

- gyors, indokolt elhatározás meghozatalában és abban is, hogy
- vezetni kell az ellenséggel szembeni pszichológiai harcot, valamint
- vezetni kell az alárendeltek.

A harc nemcsak az erők gyors összecsapása, hanem az akarat, a kitartás, az ész ellenküzdeme is. Célja, hatni az ellenség pszichikumára és ellenhatni analóg kísérleteire. (Előidézni az ellenségnél a kételyt, a határozatlanságot, a fejvesztettséget, megfosztani elgondolásainak végrehajtásától stb.)

Az alárendeltek vezetésében az erkölcsi-politikai felkészültség kifejezésre jut:

- a hatékonyan vezetett pártpolitikai munkában,
- a nehézségek leküzdésében,
- a belső érzelmek, gondolatok helyes szabályozásában,
- a személyes példamutatásban,
- abban, hogy az embereket képes alárendelni saját akaratának a legkritikusabb pillanatokban is,
- az optimizmusban,
- a hajthatatlan győzelemre vezetés szándékában.

Ezek a tulajdonságok nem születnek az emberekkel, fejleszteni kell őket, béke és háború idején egyaránt.

A fiatal tiszt személyiségének alakítása, formálása nem más mint katonai, szakmai képességük és irányultságuk minőségének, jellegének formálása.

A személyes példamutatás mindenben magas szakmai felkészültséget, mesterségbeni tudást, tekintélyt igényel.

A társadalmi-politikai irányultságot alapvetően a párt- és KISZ-szervezetek adják meg.

A katonai-szakmai irányultság (céltudatosság), szilárd erős vonzalom a választott szakmához. (Ebben rendszerint a pozitívumokkal együtt jelentkeznek a negatívumok is. Tehetetlenség, türelmetlenség a továbbképzésben, az önévelésben, a munkában stb.)

Egyes fiatal tisztek olyan beosztásokra törekednek, amelyek nem felelnek meg képzettségüknek. Nem minden tiszt szakmai irányultsága párosul a pedagógiai felkészültséggel.

A tiszt jelleme nagymértékben függ az aktív, céltudatos, bátor tevékenykedéstől. Egészében a tanulás, a szolgálat, a munka együttes hatása alatt alakul. Célrányos fejlesztése mindig a legnagyobb sikert biztosítja. E téren hiba az igénytelenség. Gyakran jelentkezik ez úgy, hogy az aláréndeltéktől mindenféle igazolást elfogadunk.

A katonai jellem kialakulása nem megy ellentmondások nélkül. A szolgálat megpróbáltatásai, az egy személyi parancsnoki szerep törvényszerűen fejlesztik a fiatal tisztek határozottságát, szilárdságát, önállóságát. Ha azonban e minőségi követelményeknek megnyilvánulásait az alárendeltekkel való bánásmódokban nem ellenőrizzük, meghonosodhat a tapintatlanság, komolytalanság, gorombaság, amik elkedvetlenedéshez vezetnek. A sokévi gyakorlat és a pedagógiai-szociológiai kísérletek megerősítik, hogy az egyoldalú jellemformálódás a tisztet durva adminisztrátorrá, vagy elvtelenné, akaratnélkülivé alakítja (jószívúvé válik a főnök gyenge ellenőrzése és kritikátlan magatartása során).

Az erkölcsi, politikai és pszichológiai felkészítés követelményei között nagy jelentőségű a tiszt jellemének, érzelmi vonásainak, valamint az úgynevezett pszichológiai megbízhatóságának (állóképesség a kockázatban, rendkívüli szívósság, reagálás a feszített és túlfeszített előre nem látott ingerekre) tanulmányozása. Az irodalmakban, tudományos munkákban gyakran elszigetelten és elégtelenül említik a tiszt felkészítésének specifikumai között az önuralom, az önvezérlés fejlesztésének módszereit.

A tiszt jellemének fejlesztésére irányuló követelmények megmutatják a tevékenység kivételes és más árnyalatait. „Éles határt a törzs és a szigorú parancsnok jelleme között nehéz megvonni” írja Botov hadsereg tábornok. A törzs tiszt jellemének néhány sajátosságáról ír Stemenkó memoárjában. Sajnos a jellem formálásának sajátosságai a tengerészeknél, repülőknél, operatíveseknél, parancsnokoknál, politikai munkásoknál messze nincsenek feltárva.

Különös jelentőségű a tisztek kompetens képességének problémája a tudományos vezetésben. Ez tulajdonképpen a katonai, szakmai mesteriségben való formálás. Lenin kompetensség alatt a hozzáértést értette, úgy is, mint a tudományos vezetés ismeretét. Hogy vezetni tudjunk, mondta Lenin, ismerni kell a tudományos tanításokat. A vezetők feltétlenül ismerjék a munka szervezésének elméletét.

A fiatal tisztek gyakorlati felkészítésében a mesterség formálására mindig közvetlen figyelmet kell fordítani. A hadviselés fejlődése megköveteli, hogy ezt a munkát a jelenleginél magasabb fokra emeljük. Ma már a vezetést nem lehet adminisztratív nyomással fejleszteni. A tudományokra kell alapozni és ezt a tudományt el kell sajátítani.

A tiszt szakmai művészetéhez tartozik:

- a harci,
- a pszichológiai-pedagógiai,
- a módszertani mesterség.

Ezen komponensek egysége és összessége adja a megbízható szakembert.

A kibocsátott tiszt iskolásoknál végzett felmérések szerint:

- a harci mesterség követelményeinek megfeleltek 92—98%-ban,
- valamivel rosszabb a helyzet a pedagógiai mesterségben, ahol 30—40%-nál elégtelen az eredmény.

A pedagógiai mesterség — képesség az emberek közvetlen tanítására és vezetésére. A szabályzatok és szakirodalom elsajátítása, valamint a gyakorlat lehetővé teszi a fiatal tisztek alapos módszertani felkészítést.

Véleményünk szerint alaposabb tudományos feldolgozást igényelnek a fegyelem megszilárdítására, a szabályzat szerinti rend fenntartására, valamint a személyi állomány tevékenységének harchelyzetbe történő vezetésére, általában a vezetésre irányuló módszertani kérdések.

A módszertani felkészítés azonban nem meríti ki az emberek vezetésének valamennyi problémáját. A tiszt iskolák növendékei gyakran, több mint tíz különböző tanszék módszerei szerint tanulnak. Ez nagyon megnehezíti egységes nézetek kialakítását, és konkrét módszertani ajánlások alkalmazását a harci és politikai kiképzés folyamatában. A módszerek kiválasztásában — amint megjegyezte Frunze — a parancsnok művészete kifejezésre jut: „... azon képességben, hogy a sokfajta eszközből kiválassza azt, amely az adott időben, az adott helyzetben a legjobb eredményre vezet”.

A pszichológiai módszertani felkészítés lehetővé teszi ennek elérését. Kifejezésre jut ez a vezetés, a kiképzés és nevelés törvényszerűségeinek ismeretében, abban a képességben, amely a konkrét sajátosságokat felismeri, és kiválasztja a célok eléréséhez szükséges munka formáit és módszereit. Ez a pedagógiai kultúra mutatója.

A mesterség kialakításának kérdéseivel foglalkozik egész sor értékes munka. Ezekben kiemelkedőek a szociológiai és a katonai pszichológiai módszertan, valamint a pártpolitikai munka tudományos alapjai tanulmányozásának a fontossága. E mellett megjegyzik a pedagógiai és pszichológiai órák növelésének a szükségességét, amelyekre a jelenlegi 40—50 óra nagyon kevés. A kapott ismeretek ugyanis csak az alapvető elképzeléseket adják e tantárgyakról és semmiképpen sem teszik a növendéket az emberek vezetésének és nevelésének kérdéseiben olyan specialistákká, amilyenekké válniuk kellene leendő beosztásukban. Ajánlható, hogy a tiszt iskolákon önálló stúdium legyen az alegységek vezetésének tudományos alapjai és részletesen tanulmányozzák a vezetés stílusának kérdéseit is.

A tiszté válásnak két szakasza van: felkészítés az intézetben és közvetlenül a csapatnál. Ezek egymással szoros kapcsolatban vannak (egységes végső célt szolgálnak, a második az első „öröklésével” kezdődik), ugyanakkor szervezésben, időben, feladatokban, lehetőségekben, nehézségekben, a kiképzendő fejlődésének színvonala szerint különböznek is egymástól.

A tiszt (növendék) felkészítése a katonai tanintézetben kezdeti, de ugyanakkor felelősségteljes időszak, ahol minden ott látott, új és mély benyomást hagy. Mindegyikünk emlékezik az első parancsnokára, ismeri befolyásának erejét. A kísérletek azt mutatják, hogy a növendékek 40⁰/₀-a a szakasz-, a század-, az évfolyamparancsnok személyiségének vonásait veszi át, 60⁰/₀-a viszont a különféle tanárokat. (~~Katonai~~ kísérlete.)

A növendékek felkészítésével sok szép tudományos munka, disszertáció foglalkozik és ezek mindegyike egységesen a tanulmányi-nevelési folyamat felépítésének és fejlesztésének központi problémájaként a magasabb fokú katonai iskolák tudományos pedagógiai alapjainak létrehozását szorgalmazza.

Ennek részletes kérdései:

- a felkészítés problémáinak pszichológiai-pedagógiai törvényszerűségei,
- a növendék személyisége és annak fejlesztése,
- a katona pedagógus személyisége, pedagógiai képességének fejlesztése és a pedagógiai mesterség fejlesztése,
- a pedagógiai és tanulmányi kollektíva szociál-pszichológiai jellemzői és azok függősége, a tanulmányi tevékenység pszichológiája,
- a levelező oktatás tökéletesítésének útjai és így tovább.

Többek között a növendékek gyakorlati színvonalának javítása, a pedagógiai és módszertani mesterség formálása a legnehezebb feladat.

A számítások szerint egy növendék a tiszti iskolán 1—2 politikai, 2—4 harcászati foglalkozást, 6—9 politikai információt, 8—10 beszédet és előadást tart, 26—30-szor szerepel szemináriumon. A tiszti iskola alatti gyakorlati munkán 6—8 politikai, 18—32 harcászati foglalkozáson vesz részt 4—9-szer mond beszédet. Ismereteinket és a növendékek számát tekintve mindez kevés, ugyanakkor a módszertani munka minden lehetősége nincs kihasználva. Két tiszti iskola kibocsátottjainál végzett vizsgálat kimutatta, hogy a gyakorlatokon:

- a növendékeknek csak 13⁰/₀-a volt tiszti beosztásban,
- 30⁰/₀-a tiszthelyettesiben,
- 67⁰/₀-a csak legénységiben.

A kísérletek és a tanulmányok igazolják:

- hogy a tiszti iskolákon az összefegyvernemi kiképzés foglalkozásait módszeresen kell felépíteni,
- valamennyi növendéket gyakoroltatni kell a parancsnoki funkciók teljesítésében,
- szélesíteni kell a raj-, szakaszparancsnok, század szolgálat vezető katonákkal szembeni felelősségének gyakorlatát,
- javítani kell a tiszti iskola tisztjeinek pszichológiai-pedagógiai felkészítését.

A polgári tanintézeteknek és katonai tanszékeknek fontos azonos és saját szerep jut a tartalékos tisztek felkészítésében. Nélkülözhetetlen a szakmai felsőfokú polgári iskolák oktatási módszereinek és formáinak összehangolása a katonai tanintézetek módszereivel és formáival, egyes esetekben pedig még a katonai kiképzéssel is.

A tanulmányi nevelő folyamat jellemző sajátossága, hogy a hallgatóknál nehezen formálhatóak a katonai, főleg a parancsnoki tulajdonságok. Ezért van közvetlen jelentősége a gyakorlati és technikai foglalkozásoknak, valamint a gyakorlatoknak. A kísérletek azt ajánlják, hogy minden katonai foglalkozás foglalja magába az összefegyvernemi kiképzés elemeit. Teljesebben használják ki a tábori kiképzés kedvező feltételeit a csapatoknál és közelítsék a kiképzés módszereit a csapatkiképzéshez. Szervezzenek „tábori-összevonást” azon hallgatók részére, akik nem kerülnek a csapatokhoz gyakorlati munkára stb.

A fiatal tisztek felkészítése az egységekben legyen gyakorlatias. Itt már tőlük a felhalmozott ismeretek és készségek tudása mellett követelni kell azok gyakorlati hasznosítását, visszaadását. A szolgálati feladatok bonyolultsága, a szigorú rend és csapatútem, a fiatal tisztnagy megterhelése nehezíti a felkészülést, aminek lehetősége itt már néha lecsökken. A harci tapasztalatok és a kísérleti adatok igazolják, hogy a parancsnokoknak, az egység tisztjeinek, a szolgálati adottságoknak hadnagyokat segítő munkája döntő jelentőségű. A segítség legjobban bevált módszere a tisztek alapos felkészítése, a hibák gyors kijavítása, felkészítésük rendszerének, szervezésének, tervezésének, ezek módszereinek szigorú szabályozása. Megfelelő programmal célszerű kikülöníteni a tiszteket speciális csoportokba és meg kell javítani a pszichológiai-módszertani munkát (pl.: ennek érdekében az első három hónapban hetenként 1 napot, a következő hónapokban havonta 2—3 napot kell önképzésre adni), végül segíteni kell őket a munkanap és pihenőnap helyes megszervezésében.

Figyelembe kell azt is venni, hogy a hadnagyok közvetlen parancsnokai gyakran maguk is fiatalok és támogatásra szorulnak. Az egységekben *első helyre kell állítani a fiatal tisztek önképzésének, önnevelésének kérdéseit*. Jelenleg különös helyet foglal el a népgazdaságból a csapatokhoz kerülő hadnagyok intenzívebb katonai, technikai, pszichológiai, pedagógiai felkészítése.

A gyakorlat előtérbe állítja a tisztek kiválasztásának és beosztásának problémáját. Ezt is tudományos módszerekkel kell megoldani, amint azt a légiéri tapasztalatai igazolják. Ma már elegendő tudományos és módszeres ismeretekkel rendelkezünk ahhoz, hogy e problémához tudományosan közelítsünk, még ha sok nehézségünk is van. Többek között a pszichológiai-pedagógiai elmélet és gyakorlat eredményei közti aránytalanságok; a nem eléggé operatív információs és kísérleti adatok lassú hasznosításának a következménye. Hiba az is, hogy ésszerű tudományos javaslatok gyakran megrekednek az ezred archívumokban.

A tudományos kísérletektől a gyakorlatig vezető úton így még sok a tennivaló. Hasznosak lennének: „Az emberek tudományos vezetése”-éről a „Krasznaja Zvezda” havi mellékleteként brosúra kiadása, referáló gyűjtemények kiadása, belső kiadványok példányszámainak növelése, ahol ez célszerű és gazdaságos.

Néhány folyóirat szerkesztőségének feltétlen javasoljuk, hogy a kiképzés és nevelés témáiról tanulmányokat jelentessen meg. Bár ez a forma nem mindig teszi lehetővé a szerzőnek, hogy alaposan kifejtsé nézeteit, különösen a kérdések tudományos elméleti aspektusait.

Természetesen sok más mód is van a tudományos pedagógiai és pszichológiai informálás színvonalának emelésére.

Ezek lehetnek:

- tudományos konferenciák,
- tanulmányi konferenciák a csapatoknál,
- beszámolók tartása a végrehajtott kísérletekről szóló tudományos információkról, közleményekről,
- törzsekben, vezetési szervekben konzultatív tudományos tanácsok működtetése és még mások.

Röviden ezek voltak a fiatal tisztek felkészítésének alapvető pszichológiai-pedagógiai problémái. Kétségtelen, hogy a téma figyelmet, kísérleteket, konkrét gyakorlati megoldásokat igényel annál is inkább, mert a tiszti káderek felkészítésének javítása napjainkban rendkívüli jelentőségre tett szert.

Az akarati felkészítés*

A korszerű háború magas követelményeket támaszt a hadsereg személyi állományának akarati tulajdonságaival szemben. Ilyen akarati tulajdonságok:

- a céltudatosság,
- a cselekvőképesség,
- az állhatatosság,
- az önuralom,
- a határozottság,
- az önállóság.

Ezek és más harci, politikai tulajdonságok együttesen viszik előre a harc sikerét.

A fiatal tisztek akarati tulajdonságai a harci-politikai, kiképzési, a szolgálati és az egyéb tevékenységek területén jelentkező nehézségek leküzdésének módjaiban, fajtáiban formálódnak. Az akarati tulajdonságok együtt fejlődnek és erősödnek a fegyelmezettséggel, a harci mesterséggel, a készségekkel és szokásokkal. Erre a manővereken, gyakorlatokon való részvétel a legkedvezőbb, egyben szükséges iskola.

Az élet, a munka, a tanulás, az oktatás és nevelés feltételeiben, körülményeiben az idegtevékenységek típusaiban, a természeti adottságokban, képességekben, az általános fizikai fejlettségben meglévő különbségek tükrözik az ember egyéni vonásait és sajátosságait.

Az akarati tulajdonságok eredményes formálása nagymértékben attól függ, hogy a nevelő az emberre gyakorolt nevelési eszközök kiválasztásával mennyire képes figyelembe venni a nevelt sajátos tulajdonságait. A sajátos tulajdonságok tisztázása, tanulmányozása az akarati tulajdonságok fejlesztésének nélkülözhetetlen előfeltétele.

Számolni kell azzal, hogy a katonaiskola elhagyása után a fiatal tisztek erkölcsi-politikai arculatában sok általános és tipikus vonás lesz. Az általános és sajátos tanulmányozása, ismerete segíti a parancsnokot, politikai munkást abban, hogy mielőbb megtalálja az alárendeltekben — különböző példák és nevelési eszközök felhasználásával — kifejlesztendő akarati tulajdonságok kialakításának helyes, effektív nevelési módszereit.

A személyiség akarati vonásainak tanulmányozására a következő eszközök és módszerek ajánlhatók:

1. Megfigyelés.
2. Beszélgetések.

* Fordítás szovjet katonai irodalomból.

3. Kísérletek.
4. Okmányok elemzése.
5. Önbeszámolók.
6. Az általánosítás módszere.

Az eszközöket és módszereket úgy kell kiválasztani, hogy azok a személyiség pszichikai arculatát saját struktúrájában és sokoldalúan mutassák.

Az akarat tulajdonságokat mindig:

- objektív anyagon,
- konkrét tevékenységben,

a személyiség egészében kell vizsgálni.

A fiatal tisztek szolgálatának tanulmányozása, elemzése — kiindulva tevékenységük alapvető irányából és megnyilvánulásai specifikumaiból — lehetővé teszik akarat tulajdonságaik karakterisztikájának, jellegének, legjellemzőbb sajátosságainak tisztázását, kiemelését, megismerését.

A fiatal tisztek akarat tulajdonságainak kritériumai:

A fegyverzet és harci-technikai eszközök felhasználásának ismerete, tudásuk, készségeik tökéletesítése, e téren látókörük szélesítése érdekében végzett tevékenységben:

A személyi állomány nevelésében, kiképzésének szervezésében végzett munkában:

Céltudatosság

1. Saját szakképzettség szeretete. 2. Összpontosítás és szervezettség a munkában. 3. A tudás és a készségek fejlesztésére, érdeklődés szélesítésére irányuló munka szervezése.	1. Célmeghatározási képesség a beosztottak részére az általános célból kiindulva. 2. Képesség a közbeeső célok és feladatok megállapítására a perspektivikus célok elérése érdekében. 3. A nevelőmunka tervezése.

Cselekvőképesség

1. Pontosság és időbeniség a feladatok teljesítésében. 2. Az aleggységek kiszolgálására irányuló instrukciók felhasználásának pontossága. 3. A kötelezettségek teljesítése.	1. A példamutatás a meghatározott feladatok teljesítésében. 2. Képesség a szigorú rend fenntartására az aleggységeknél. 3. Szisztematikus követelménytámasztás képessége.

Állhatatosság

1. Az új technika mély megismerésére irányuló képesség. 2. A munkában jelentkező nehézségek leküzdésének képessége. 3. Erejének helyes megosztási képessége a végső eredményig.	1. Képesség a személyi állomány nehéz feladatokra való mozgósítására. 2. Képesség megkövetelni az alárendeltektől a feladatok végrehajtását. 3. A rendszeres ellenőrzés megszervezésének képessége.

Önuralom, kitartás (szilárdság)

1. Képesség elvállalni a személyes érdekeknek ellentmondó nehézségeket.
 2. Képesség a szolgálati feladatok nehézségeinek, a balsikerek, a kudarcok, a személyes melléfogások elviselésére.
 3. Képesség a hosszan tartó munkában a fáradság elviselésére.
1. Képesség alárendelni a személyes igényeket és vágyakat a szolgálati igényeknek, saját magatartást ellenőrizni.
 2. Képesség lelkesíteni a személyi állományt a nehéz helyzetekben.
 3. Képesség helyesen értékelni az alárendeltek tevékenységét, érzelmi felindulás körülményei között.

Határozottság, bátorság

1. Képesség olyan meggyőző elhatározást hozni, amely után nincsen ingadozás.
 2. Képesség életveszélyes feltételek között biztosan irányítani a technikát.
 3. Képesség világosan és kategórikusan értékelni a saját tevékenységet.
1. Képesség — a munka során — a személyi állományra vonatkozó világos és kategórikus elhatározást hozni.
 2. Képesség kötelező energiával, ingadozás nélkül sikeresen realizálni a hozott elhatározásokat.
 3. Képesség veszélyes helyzetekben is számot adni az emberek vezetésében végzett saját tevékenységről.

Önállóság, kezdeményezőképesség

1. Képesség önállóan eligazodni az új technikában.
 2. Képesség önállóan, kezdeményezően felhasználni a rábizott fegyverzetet és technikai eszközöket, sikeresen biztosítva a feladatok megoldását.
 3. Önálló vélemény az értékelés során.
1. Önálló elhatározó képesség.
 2. Aktivitás, kezdeményezés a szolgálati és társadalmi munkában.
 3. Önkritikusság a saját parancsnoki elhatározások értékelésében.

Az akarati tulajdonságok nevelése hosszú, bonyolult folyamat. Megkezdődik a tiszti iskola előtt, folytatódik az iskolán és tökéletesítik a csapatoknál.

A tiszti iskolán történik:

- az ideológiai motívumok fejlesztése,
- az akarati tapasztalatok céltudatos, rendszeres felhalmozása,
- az önakarati nevelés támogatása.

Az ideológiai motívumok erre vagy arra a célra lelkesítik, mozgósítják a fiatal hazafit. Csak tudományos világnézeti alapokon alakítható ki. Nagy jelentősége van a magas fokú akarati tulajdonságok kialakításában, az akarati tapasztalatok céltudatos, szisztematikus felhasználásának

és azon mozgósítási készségeknek, amelyek az erőket a cél elérésére irányítják. A növendékek akarati tapasztalataikat a foglalkozásokon, a te-repen, a tantermekben, a csapatgyakorlatokon és a tisztektől szerzik meg.

Az akarati tulajdonságok sikeres elemzése nagymértékben függ az ember személyiségétől, a *személyiség belső ösztönző motívumaitól*. Ez utóbbi igen fontos. Azokban az esetekben, amikor egyesek negatívan viselkednek, az ilyen vagy olyan kezdeményezésre ellenállással válaszolnak, a pedagógiai tevékenység nevelő effektusa széthull. Hálás nevelő feladat és a jövő tisztjének is kötelessége törekedni a nevelők által adottak maximális birtokbavételére, a tudást, a jártasságot, a készségeket ön-állóan megemészteni és tovább erősíteni.

A tervszerű és produktív nevelő munkához szaknevelői tevékenység és a parancsnokok, tanárok rendszeres segítése szükséges. E feladatkörbe tartozik az ideál kiválasztása, helyes elképzelések kialakítása az akaratról, az akarati tulajdonságokról, azok szerepéről a kiképzésben és szolgálatban, az akarati tulajdonságok fejlesztéséhez szükséges feltételek, az ön-nevelésre vonatkozó konkrét programok és ajánlások kiválasztása.

Az akarati tulajdonságok kialakítására irányuló felkészítés sikere nagymértékben függ azoktól az eszközöktől és módszerektől, amelyek meghatározzák a nevelési rendszert és a nevelés célirányosságát. E téren figyelembe kell venni, hogy:

— egyetlen eszköz és módszer sem ajánlható olyannak, amely állandó és változtathatatlan;

— az eszközöket és módszereket az egyéni sajátosságokhoz kell igazítani;

— az akarati tulajdonságok megformálásának komplexuma a nevelés meghatározott céljával megegyezően a pszichikumra ható egynemű tevékenységek eszközeinek, módszereinek összessége.

Mindezeket sematikusán a következőképpen lehet kifejezni:

Céltudatos tevékenységek
a növendékek akarati tulajdonságainak kialakítására
és fejlesztésére

Meggyőzés	Gyakorlás	Ösztönzés
Azon eszközök és módszerek, amelyek a pozitív viszonyok kidolgozására irányulnak, az akarati tulajdonságok fejlesztésében, az aktív vizálásban az ideológiai motívumok létrehozásában és azok kimutatásában.	Azon eszközök és módszerek, melyek azon meghatározott feltételek létrehozásával kapcsolatosak, amelyeket az akarati tulajdonságok kimutatása megkövetel a tevékenységek során.	Azon eszközök és módszerek, amelyek a gyakorlás végrehajtásának legteljesebb sikerét biztosítják, amelyeket az akarati tulajdonságok kimutatása megkövetel.

Az eszközök és módszerek első csoportja az akarat ideológiai motívumainak a fejlesztésére, pozitív viszonyok létrehozására irányul a tanításban és a szolgálatban, hatása ösztönző az akarati tulajdonságok magas fokú birtokbavételére.

Ide tartozhat:

- a beszéd,
- a nevelő személyes példája,
- más emberek cselekedetei, tapasztalatai,
- a nevelő tapasztalatai,
- történelmi példák,
- dokumentumok,
- epizódok a művészet és a katonai irodalomból,
- társadalmi vélemények stb.

Az eszközök és módszerek második csoportja meghatározott belső akadályokkal kapcsolatos.

Ilyenek:

- a tanulmányi folyamatban jelentkező különböző akadályok,
- a mindennapi szolgálat akadályai,
- a gyakorlatokon,
- és a harci szolgálatban stb. meglevő akadályok.

Az eszközök és módszerek harmadik csoportjának hatása biztosítja az akarati tulajdonságok legteljesebb kimutatását. „Tanítani és tanulni — amire a háborúban szükség van.”

Ez a gyakorlatban függ:

- a feladattól, feltételektől, szubjektív és objektív lehetőségektől;
- az alárendelteknel az akarati tevékenységek teljesítése során a pozitív érzelmi állapot létrehozásától és fenntartásától;
- a végső célt szolgáló közbeeső feladatok állításától;
- a kollektíva és a nevelő befolyásától, serkentésétől;
- helyes szituációk létrehozásától;
- az egyenes és kemény követelmény támasztástól;
- a balsikerek kedvezőtlen befolyásának gyengítésétől.

Az ösztönzés különböző effektív önálló formái:

- öntanácsolás,
- önbuzdítás,
- önparancs,
- önjóváhagyás,
- önfeddés stb.

Az akarati tulajdonságokat tiszti iskolán kell kialakítani, további fejlesztése a csapatoknál folyik, olyan szituációk teremtésével, amelyek eredményeként fejlődnek az akarati tulajdonságok. Ebben nagy szerepe van a sportnak és a személyes példamutatásnak.

A harcokosi zászlóalj hadtáp támadásban*

(Dvina „Összefegyvernemi manőverek” tapasztalata alapján)

A korszerű harcokosi alegységek nagyerejű harceszközökkel, nagy fokú mozgékonyssággal és manőverező képességgel rendelkeznek. Ezért fontos szerepet töltenek be az ellenség védelmének áttörésében, a támadás sikerének kifejlesztésében, valamint hídfők és kedvező terepszakaszok birtokbavételében. A hk. alegységek harcának sikeres végrehajtása nem képzelhető el pontosan szervezett, folyamatos lőszer-, üzemanyag-, élelem-biztosítás, valamint időbeni technikai, eü. segélynyújtás nélkül.

A hk. z. hadtápbiztosításának megszervezését vizsgáljuk meg támadó harcban, a „Dvina” gyakorlat tapasztalatai alapján.

A hk. z. hadtápjaja:

- ellátó szakaszból,
- technikai kiszolgáló rajból és
- zászlóalj segélyhelyből áll.

Az ellátó szakasz rendeltetése:

- lőszer, üzemanyag, élelem mozgókészletek megalakítása, valamint
- ezek szállítása az alegységekhez.

Alegységeinek erőivel étkeztető és gazdasági ellátó pontot telepít.

A zászlóalj segélyhely feladata az elsősegélynyújtás a sérült harcokosizók részére a harcmezőn, azok hátraszállítása a zászlóalj segélyhelyre, előkészítésük kiürítésre az ESH-re.

A technikai kiszolgáló raj végrehajtja a harci technika folyó és kisjavítását a harcmezőn, megerősítő vontató segítségével hátraszállítja a sérült technikát és átadja a sérült gépjárművek gyűjtőhelyének. Harcban ez a raj javító-kiürítő csoportot hoz létre.

Kiindulva a harctevékenységek végrehajtásának sajátosságaiból, a hadtáp alegységek ismert meglévő szervezetéből a hk. z. hadtápjának munkáját némileg másképpen szervezik meg, mint például a gépkocsizó lövész-zászlóaljét.

A hk. z. hadtáp megszervezésének egyik változatát a „Dvina” manőveren tanulmányozhattuk.

* A Tüli Sznabzsnyie 1970/9. számában megjelent cikk rövidített fordítása.

Az összpontosítási körletben a hadtáp alegységek a hk. századokkal együtt települtek. Itt feltöltötték a harcjárműveket üzemanyaggal, de nemcsak a tartályokat töltötték fel gázolajjal, hanem minden hk-ra még 2 db 200 l-es hordót is elhelyeztek. Ezzel jelentősen javították a menettartalmat. Ellenőrizték a lőszerkészletek mennyiségét, és a hiányzó készleteket itt adták ki a kezelőknek. Megszervezték a katonák meleg-étkeztetését és valamennyi jármű technikai kiszolgálását.

A hiányzó anyagkészleteket a meghatározott normáig az e. szállító eszközeivel szállították ki a zászlóaljhoz. Az összpontosítási körletben az alegységek megerősítést kaptak: sebesültvivőket, tartalék-alkatrészeket, vontatót és üzemanyagtöltő gépkocsit.

A zászlóalj hadtáp munkája támadásban rendszerint igen nehéz útvonalok között, az ellenség összpontosított tüzfegyvereinek állandó hatása alatt folyt. A hadtáp áttelepülése, az utánszállítás és a kiürítés közvetlenül a hk-k nyomában került végrehajtásra. A menetvonalak nagyon nehezen voltak járhatók kerekes járművekkel. A „Dvina” manővereken a munkát még nehezítette az is, hogy a harckocsizók erdős, mocsaras terepen tevékenykedtek. Ezt természetesen számításba vették és időben rendszabályokat hoztak a hadtáp alegységek hk. szd.-ok mögötti, utakon kívül történő mozgásképeségének a növelésére.

Azt is figyelembe kellett venni, hogy a harci körülmények megkövetelték a hk-k utánpótlását lőszerrel és üzemanyaggal. A személyi állomány részére a meleg étel kiadása a harcmezőn az alegységek hátravonása nélkül, közvetlenül a fedezékben történt.

A zászlóalj segélyhely és a gazdasági ellátó hely részére egy-egy speciálisan berendezett láncalpas szállító eszközt jelöltek ki. A zászlóalj segélyhely pc. száll. eszközén volt a tartalék eü. anyag, a hordágyak és más eü. berendezések, amelyek magánál a sérült járműnél szükségesek a sebesültek segélynyújtásához.

A gazdasági ellátó helyre rendelt páncélozott szállító eszköz be volt rendezve két ételmezt és egy teát főző, összesen három speciális üsttel, víztároló tartállyal és ládákban élm. készletekkel. Volt benne a szakácsok részére munkahely az ételmezési cikkek mozgás közbeni feldolgozására. Még egy páncélozott szállító gépkocsit az ellátó szakasznak jelöltek ki üzemanyag és lőszer szállítására.

A három db láncalpas szállító gk. jelentősen növelte a z. htp. manőverező képességét. Lehetővé tette, hogy a lőszer és a meleg ételmezt közvetlenül a harcmezőn, a terepen a századokhoz szállítsák, onnan pedig kiürítsék a sebesülteket.

Az összpontosítási körletben a z. hadtáphelyettes meghatározta a harcbavetés terepszakaszára végrehajtott menetben a hadtáp alegységek menetének rendjét, azok elhelyezkedését a megindulási körletben, valamint az összeköttetés megszervezését, a felhasznált lőszer, üzemanyag feltöltését, a segélynyújtást a sebesültek részére és a meghibásodott járművek javítását.

Az összpontosítási körletből a peremvonalig történő előrevonás során a hadtáp alegységek követték a z. menetrendjét. Elöl a zászlóalj segélyhely, emögött a technikai kiszolgáló raj, végül anyagi eszközökkel az ellátó szakasz menetelt.

A rohamhoz való szétbontakozás terepszakasza előtt feltöltötték a harckocsikra erősített hordókból a harcjárművek tartályait. A feltöltés után a hordókat otthagyták a földön, majd ezeket összegyűjtötték és átadták az egység üzemanyagraktárnak.

Menetközben a zászlóalj segélyhely felcsere nyújtott elsősegélyt. A meghibásodott technikát az egység technikai zárórészlege javította meg. A z. hadtáp alegységek az ellenség védelmének peremvonala előtt, a roham kezdetére biztosították anyagilag a hk. századok támadó tevékenységét. Támadásban követték a harcrendet, készenlétben az anyagi eszközök átadásához szükséges szétbontakozásra.

A zászlóalj segélyhely és a technikai kiszolgáló raj közvetlenül a z. FP mögött települt át, a z. ellátó szakasz pedig ezek mögött.

A hadtáp alegységek ilyen közelsége a harcrendhez biztosította a hk. századok határozott és nagy fokú manőverező tevékenységét. Mivel a hadtáp alegységek nem voltak távol, a z. TÖF időben tudott intézkedni az áttelepülésre, az egészségügyi és technikai segélynyújtásra, az anyagi eszközök és meleg élelem kiszállítására.

A zászlóalj segélyhely és a technikai kiszolgáló raj, pontosabban a javító-kiürítő csoport együtt történő telepítése és áttelepítése azzal magyarázandó, hogy a hk. z-ban a sebesültek leggyakrabban a megsérült harckocsikban lesznek.

A technikai kiszolgáló raj erőivel a támadás folyamán technikai figyelőpontot szervezett híradó eszközökkel a hk. századok harcrendje mögött, olyan helyen, ahonnan jól meg lehetett figyelni a harcmezőt. Ez rendszerint a zpk. figyelőpontjához közel helyezkedett el. A technikai kiszolgáló raj erői-eszközei és a hk. vontatók fedezékbe helyezkedtek, nem messze a technikai figyelőponttól.

A technikai figyelőpont parancsnoka meghatározta a technikai kiszolgáló rajnak a sérült járművek helyét. Ezekhez kimentek a vontatók és bevontatták azokat közeli fedezékekbe. Ide vonták előre a javító részleget. Néhány megsérült harcjárművet a kezelőszemélyzet javított meg. Amikor a hk. helyreállítása 2 óránál hosszabb időt igényelt, átadták azokat az egység javító műhelyének.

A fedezékbe vontatott sérült járművekhez páncélozott járművön odaérkező zászlóalj felcsere és egészségügyi katonák kiemelték a sebesülteket a járművekből, majd összegyűjtötték őket az ellenség tüzétől védett helyen. Innen az ESH eü. járműveivel kiürítették azokat.

A lőszerutánpótlást, a meleg élelem kiszállítását és a harckocsik feltöltését üzemanyaggal — rendszerint — a harcnap végén hajtották végre. A zpk. meghatározta a századok gyülekezési helyeit és parancsot adott kísérők kijelölésére, akik a meghatározott találkozó helyről a hadtáp szállító eszközöket az alegységekhez vezették.

Amikor a helyzet nem tette lehetővé a hk. századok gyülekezését, a zászlóalj hadtáp az anyagi eszközöket egyenesen a harcrendbe szállította. Ebben az esetben a lőszerszállító járművek és az üzemanyagotöltő gépkocsik fedezékbe álltak, az egyenként ideirányított harckocsikat feltöltötték üzemanyaggal, lőszerrel. Ezután a harckocsik ismét elfoglalták helyüket a harcrendben.

A támadás folyamán is voltak olyan esetek, amikor egyes harckocsik löszere teljesen elfogyott. Ilyenkor a harckocsikat kivonták az ellenség figyelése alól, majd odairányították a páncélozott szállító járművet.

A harckocsizók étkeztetését a következőképpen szervezték a manővereken. A menet előtt a személyi állománynak feljavított reggelit adtak ki, ezzel egyidőben kiadták a közbeeső étkezésre a hideg élelmet. Ebédet nem készítettek, de kétfogásos vacsorát és teát adtak. Az étkezés megszervezésének ez a formája támadásban helyes. Természetesen a reggeli és a vacsora feljavítása, valamint a közbeeső étkezésre kiadott élelem, harcban az ebédre meghatározott élelemmennyiségen felül került kiosztásra.

A támadás folyamán a z. hadtáp alegységeknek — a helyzet szerint — naponta többször át kellett települniük. Minden áttelepülés után a szállító eszközöket megbízhatóan fedezték és figyelmesen álcázták. Különös figyelmet fordítottak a hadtáp őrzés-védelmére, oltalmazására, melyet saját erőkkel, eszközeikkel szerveztek meg. A tapasztalatok szerint az alegységek folyamatos anyagi, eü. biztosítása megköveteli, hogy az ellátó szpk. állandó rádióösszeköttetésben legyen a z. TÖF-el. Ez az összeköttetés hiányzott a gyakorlatokon. Ezért voltak esetek, amikor az ellátó szakasz lemaradt, parancsnoka elvesztette a fejét, nem ismerte a helyzetet. Ilyen esetekben kizárt az anyagi eszközök utánpótlása és meleg élelem időben történő kiadása.

A manőverek folyamán a hk. alegységek vízi akadályon is átkeltek. A hadtáp alegységek átkelése — elkeseredett harcok folyamán — nehéz és kivételes szervezettséget követel. A folyóhoz való kijutásig a VÁK-ban feltöltötték a járműveket lőszerral, üzemanyaggal, kiürítették a sebesülteket és betegeket. Itt készítették el a meleg élelmet is.

Az előrevetett alegységeket a folyóhoz való előrevonásuk alatt a technikai kiszolgáló raj, a javító részleg, a vontató követte az átkelőhelyre. A harckocsik meghibásodása vagy elakadása esetére készenlétben állt a vontató segítség nyújtására. Az egészségügyi segínyt az előjáró által szervezett átkelési segélyhely nyújtotta a sebesülteknek.

A folyó túlsó partjára a harcrend mögött elsőként a zászlóalj segélyhely kelt át és ott a zpk. figyelőpontjához közel helyezkedett el. Amikor az összes harckocsi átkelt, azok mögött következett a technikai kiszolgáló raj és a végén az ellátó szakasz.

A „Dvina” manővereken a harci alegységek anyagi biztosításában a hk. z. hadtáp sikeresen teljesítette minden feladatát. A beosztottnak módjuk volt a hadtáp alegységek harcra történő előkészítését, felkészítését és a harcban végzendő hadtáp munkát gyakorolni.

A gépkocsizó lövész zászlóalj hadtápjá támadásban*

A korszerű gépkocsizó lövész zászlóalj különböző fegyverzettel és technikával rendelkezik. Nagy mozgékonyága, terepjáró képessége folytán képes menetből áttörni az ellenség védelmét, határozottan továbbfejleszteni a sikert a mélységben és szükség esetén rövid idő alatt szilárd, aktív védelmet hozhat létre. Harckocsikkal megerősítve nagyfokú harcászati önállósággal rendelkezik, így képes önálló irányban is támadni. A zászlóalj feladatainak sikeres teljesítése azonban jelentős mértékben függ alegységeinek időben történő anyagi, technikai, egészségügyi biztosításától.

A csapathadtáp általános rendszerében a zászlóalj hadtáp közvetlenül biztosítja az alegységeket a harchoz és élethez szükséges valamennyi anyaggal.

A zászlóalj megszervezésének rendszabályai között különös jelentőséggel bír: a hadtáp alegységek felkészítése támadásra; a támadás mögött történő áttelepítésük idejének és rendjének meghatározása; az utak és oszloputak kiválasztása utánszállításra és kiürítésre; a hadtáp őrzése, védelme, oltalmazása.

Ezeket a kérdéseket a zászlóaljparancsnok a harci elgondolással egy időben tisztázza, majd a harcra vonatkozó elhatározásában meghatározza:

— mennyi lőszer, üzemanyag legyen a tűzfegyvereknél, a harcjárműveken és a zászlóalj szállító eszközein, továbbá

— a meleg étkezés kiosztásának,

— a sebesültek és a sérült technika kiürítésének,

— a hadtáp alegységekkel történő összeköttetés fenntartásának rendjét.

A hadtáp megszervezésének funkcióit részleteiben a törzsfőnök látja el, mert részletes hadtáp utasítások kiadására harcban a parancsnoknak rendszerint nincs ideje. A z. TÖF miután ismeri a harcra vonatkozó parancsnoki elhatározást is és állandó összeköttetést tart fenn a századparancsnokokkal, a zászlóalj segélyhelyei és az ellátó szakasszal, ezért ő

— tájékoztatja a hadtáp alegységeket a harc feladatokról,

— az anyagi készletek kiszabataról,

— irányítja a zászlóalj hadtáp áttelepülését, valamint az utánszállítást és a kiürítést.

* A „Dvina” gyakorlat tapasztalatai alapján.

A zászlóalj hadtáp menetből történő támadásra való felkészítésére, valamint az alegységek anyagi biztosítására irányuló munkát a várakozási körletben hajtják végre. Amikor az ellenséggel közvetlen a harcrintkezés, akkor pedig a megindulási körletben, vagy annak elfoglalásáig.

A löszert a gk. szállító raj szállítja a századokhoz, ott szétosztják a személyi állománynak, illetve kiadják közvetlenül a harcjárművek, géppuskák, és aknavetők részére. Ezeket a készleteket rendszerint meghatározott normákra töltik fel. A gyakorlatok tapasztalatai azt mutatják, hogy gyors ütemben végrehajtott támadás esetén és nehezen járható terepen 20—25%-kal célszerű a készleteket megnövelni. Ez a kiegészítő készlet jó szolgálatot tesz a harc kritikus pillanataiban, amikor nem lehet utánszállítással számolni.

A harcra való felkészítés során, de különösen menetből végrehajtott támadás esetén üzemanyagból kiegészítő tartalék készleteket is kell alakítani, amelyeket a gépkocsikra szerelhető kis tárolóedényekben (kannákban) tárolnak.

Az ellátó szakasz gazdasági ellátó raja naponta háromszor köteles meleg étellel ellátni az alegységeket. A szállítások szünetelése esetére a személyi állomány részére harcra való felkészítése során 1 ja hideg ételmet kell kiadni. Ez adott esetekben 2—3 ja hideg ételre is kiegészíthető.

Az alegységek anyagi biztosításával egyidejűleg felkészítik harcra a saját hadtáp alegységeket is. A z. száll. eszközei az e. raktártól átveszik a löszert, élm-t, üza-ot a harc sikeres megvívásához szükséges mennyiségben. Feltöltik a hadtáp alegységeket emberekkel, rendszeresített felszerelésekkel, végrehajtják a technika karbantartását és javítását. A személyi állomány részére harcászati, politikai és szakmai foglalkozásokat vezetnek. Végül figyelmesen ellenőrzik minden katona és az alegységek folyamatos hadtápbiztosításra történt felkészültséget.

A z. hadtáp sikeres munkájának egyik feltétele támadásban a szállító eszközök mozgásképességének maximális biztosítása. Ez részben elérhető átjáró pallók, vontató eszközök előkészítésével. Jó ha van lehetőség — különösen járhatatlan utak esetében — a zászlóalj hadtáp egy részét páncélozott szállító eszközökkel ellátni. Ezt gyakorolták a „Dvina” gyakorlaton is, amikor néhány gépkocsi lövész zászlóaljnál mozgó gazdasági ellátó pontokat rendeztek be páncélozott szállító eszközökön. Az utóbbiakat főleg löszert utánszállítására használták a harcot vívó alegységekhez, visszafelé pedig a sebesültek szállítására az egészségügyi szállító eszközök fordulóhelyéig.

A gépkocsizó lövész zászlóalj előrevonása az ellenség védelméhez menetoszlopokban történik maximális sebességgel. A hadtáp alegységek ilyenkor a menetoszlopokat követik. A gépkocsizó lövész zászlóalj harcrendben történő szétbontakozásának kezdetével, és a harc folyamán a hadtáp alegységeket rendszerint a második lépcső mögött vonják előre. Ha azonban a helyzet megköveteli, a zászlóalj segélyhely és a javító részleg az első lépcsőt követik, 1—1,5 km távolságra.

Az ellenség nem eléggé lefogott védelmének áttörésekor, valamint a harci eszközök és a páncélozott szállító járművek részére nehezen járható terepen a zászlóalj rendszerint gyalogharcrendben támad. A személyi

állomány a járművekről való leszállást a harcokocsik és gépkocsizó lövész századok szétbontakozása után harcrendben hajtja végre tűzérési tűz oltalmazása alatt.

Ebben az időszakban az ello. szakaszparancsnok megállítja a szállító és javító gépkocsikat a közeli fedezékekbe; a zászlóalj segélyhely szállító eszközei pedig a sebesültvivőkkel megközelítik a rohamozó alegységeket. Ugyanakkor a technikai figyelőpontot előre kell vonni úgy, hogy megállapíthassa a járművek megállásának helyeit, okait és szükség esetén időben rendszabályokat hozhassanak azok hátraszállítására és javítására.

Az ellenséges védelem peremvonalának megrohamozásakor az első állásban levő sebesültek felkutatását, segélyben részesítését a nem szervezetszerű egészségügyi katonák és a szd. egészségügyi oktató hajtják végre. Ezek a sebesülteket a tűzből a közelebbi fedezékekbe viszik, itt megjelölik a sebesültek tartózkodási helyét és folytatják előremozgásukat a rohamozók mögött. A zászlóalj segélyhely sebesültvivői összegyűjtik és kihordják a sebesülteket az egészségügyi gépkocsik megállásának helyeire, vagy előremozgásuk útjára. A gépkocsikban a zászlóalj felcser orvos előtti segélyben részesíti a sebesülteket, majd azonnal az ESH sebesültszállító gépkocsik fordulóhelyére, vagy közvetlenül az ESH-re irányítja azokat.

Birtokba véve a peremvonalban levő támaszpontokat, a zászlóalj az ellenség gyenge ellenállása esetén folytatja a támadást PSZH-kon. A hadtáp, a második lépcső alegységeinek fedezete alatt áttelepül a támadás nyomában egyik fedezéktől a másikig, rendszerint azokon az utakon és oszloputakon, amelyeken a harcoló alegységek mentek.

A zászlóalj segélyhely sebesültszállító gépkocsijait az ellenség védelmének mélységében vívott harc alatt célszerű a zászlóalj figyelő pont mögött, vagy a második lépcső alegységei élén előre vonni. Ebben az időszakban főleg a PSZH-kon és az egyéb harceszközökön belül történnek a sebesülések. Amint azt a foglalkozások és gyakorlatok mutatták, igen nehéz a sebesülteknek elsősegélyt nyújtani a harcjárművekből való előzetes kiemelésük előtt. A harcjárművek, ha ebből a célból megállnának, az ellenség összpontosított tűzét vonnák magukra. Ezért a sebesültszállító gépkocsikat a zászlóalj figyelőpont vagy a második lépcső parancsnokának gépkocsija mögött kell előre vonni, készen arra, hogy azonnal kimenjen ahhoz az alegységhez, amelynél sebesülések történtek. Megjegyezzük, hogy út nélküli terepen, különösen pedig télen és járhatatlan utakon a sebesültek harcmezőről történő kiürítésére parancsnoki elhatározás alapján a PSZH-kat és az egyéb harcjárműveket is igénybe lehet venni.

A támadás első napjára a fegyverzetnek megfelelő lőszer mozgókészleteket a katonáknál a harceszközökön és a PSZH-kon a zászlóalj vezetésének kell biztosítani. A lőszerkészletet azonban (géppuska, tüzer) a korszerű harc feszítettsége miatt gyorsan lepadhatnak. Ebben az esetben az alegységek parancsnokai azonnal jelentik a zászlóaljparancsnoknak vagy törzsfőnöknek lőszer szükségletüket, akik az utánszállításra a második lépcső parancsnokon keresztül adnak intézkedést, illetve az ellátó szakaszt lőszerkészletekkel azonnal a harcrendbe előre vonják. Az

előrevont szállító gépkocsik megállnak a legközelebbi fedezékben, majd a szükséges löszert azokról közvetlenül a harcjárművekre, vontatókra, vagy a felhasználóknak adják ki.

Amennyiben a helyzet ezt nem teszi lehetővé, a támadás kezdetéig éjjel az alegységekhez, vagy azok kivonásáig az utánszállításra alkalmas terepszakaszra kell kiszállítani a löszert, melynek az alegységek közötti újraelosztására a zászlóaljparancsnok hoz elhatározást.

Az első meleg étkezést a személyi állománynak rendszerint reggel a harc kezdetén kell kiadni. A nap folyamán történő meleg étkezés szétosztására fel kell használni a rövidebb idejű harci szüneteket. A zászlóaljparancsnok által meghatározott időben a gazdasági ellátó raj gépkocsijai a lehető legközelebbre megközelítik a harcrendet és a századparancsnok utasítása szerint fedezékben helyezik el a mozgókonyhákat. Ide irányítják az ételátvevőket, élén a század szolgálatvezetőkkel. Itt megkapják a melegélelmet, ételhordókba rakják és kihordják azt, alegységek szerint.

A harcnap folyamán így biztosítja a zászlóalj hadtáp az alegységek harctevékenységét.

A zászlóalj e. és ho. szervezésben tevékenykedik. Következésképpen a támadás kezdetén kapott harcfeladatának teljesítése, nem jelenti részére a harctevékenység befejezését. Új feladatot kap a támadás kifejlesztésére az ellenség mélységében. Ezért a zászlóalj kijutva a részére meghatározott terepszakaszra a századokat megerősítik és felkészítik a következő nap reggelétől való támadás folytatására. Ebben az időszakban a gk. lövész zászlóalj hadtápjára a legfelelősségteljesebb feladatok hárulnak. Biztosítani kell a harci alegységek részére a támadás folytatásához szükséges anyagokat és fel kell készülni munkára a második harcnapra:

- mindenekelőtt ki kell üríteni a sebesülteket,
- fel kell tölteni meghatározott normákig a lőszer- és üzemanyag-készleteket,
- el kell látni a személyi állományt meleg élelemmel.

A zászlóalj segélyhely, az ellátó szakasz és az üzemanyagtöltő eszközök közvetlen a harcrendbe kerülnek előrevonásra. Itt átadják a löszert a rajoknak, a töltő gépkocsik vezetői feltöltik a gépkocsik tartályait üzemanyaggal, a szakácsok pedig kiadják a meleg élelmet és teát. Ugyan ebben az időben a szerelők együtt a gépkocsivezetőkkel megvizsgálják a harcjárműveket és vontatókat, elvégzik a szükséges technikai segélynyújtást.

Az anyagi eszközökkel feltöltött alegységekben, a megétkezett személyi állomány felhasználva a rövid harci csendet, pihen. A hadtáp katonáknak ez alatt és ez után még sok a munkájuk. Hátra kell menni az ezred szállító eszközökkel való találkozás pontjára, ott át kell rakni a saját gépkocsikra a következő napra érkezett anyagkészleteket, meg kell javítani a meghibásodott technikát és a kivilágosodásig el kell készíteni a meleg élelmet.

A harc folytatódik. A zászlóalj hadtáp ismét követi a harcrendet terepszakaszról terepszakaszra, fedezéktől-fedezékig állandó készenlétben előremozgásra, a készletek feltöltésére, a szükséges segélynyújtásra és a technikai ellátásra.

Szakharcászati foglalkozás az egység üzemanyag raktár személyi állományával*

Az egység üzemanyag raktárral az alábbi típusokban lehet szakharcászati foglalkozást tartani:

- önállóan,
- hadtápharcászati gyakorlattal,
- parancsnoki törzsvezetési gyakorlattal,
- komplexen végrehajtott csapatgyakorlattal.

A foglalkozások alapvető célja, az üzemanyagraktár és üzemanyag szállító szakasz személyi állományának gyakoroltatása, összekovácsolása.

Nélkülözhetetlen a foglalkozásra történő speciális felkészülés, amely magában foglalja: a raktári munka vezetésére, a technikai eszközök használatára, üzemeltetésére vonatkozó alapelvek tanulmányozását; az üzemanyag minőségi ellenőrzésére, a dózimetrikus műszerek használatára instrukciók átvételét, a személyi állomány és technika mentesítésének tanulmányozását. A raktár személyi állománya és a gépkocsivezetők meg kell ismerkedjenek a raktár telepítésének követelményeivel terepen, az üzemanyag szállító oszlopok menetének sajátosságaival. Tanulmányozni kell az ellenséges földi-, vegyi-, légitámadás jeleire a védelem rendjét, ellenőrizni kell az egyéni védőöltözetet és azt, hogy mennyire képesek ezeket használni a katonák.

Alapvető jelentőségű a kiképzés anyagi bázisának előkészítése. A foglalkozás alatt végre kell hajtani:

- a felkészülés ellenőrzését,
- a szállító eszközök technikai kiszolgálását,
- a raktári eszközök, töltőeszközök és tűzoltóeszközök ellenőrzését,
- a gépkocsik felszerelését sáncszerszámokkal,
- akadályok leküzdésére vontatókötelek, áthidaló lemezek meglétének ellenőrzését,
- a mentesítési eszközök (kéziek is) előkészítését,
- a raktár telepítéséhez kiadott egyéb szükséges anyagok meglétének ellenőrzését.

Mozgó töltőpont létesítéséhez, a szétbontakozás gyakorlati végrehajtására be kell rendezni egy tehergépkocsit és pótkocsit.

* Fordítás szovjet katonai irodalomból.

A raktár és a szállító alegységek személyi állományának gyakoroltatása, a beérkező üzemanyag fogadása, a járművek felkészítése érdekében célszerű a száll. szd. minden járművét és feltétlenül a hk. zászlóalj töltőeszközeit is bevonni a gyakorlatba. Elő kell készíteni azt a helyet, ahol be lehet mutatni a raktár példaszerű szétbontakozását, és a munkahelyek berendezését.

A gépkocsi szállító alegység parancsnokaként az üzemanyag szolgálat vezetőt kell kijelölni. Ő köteles bemutatni a hadtáphelyettesnek a harc helyzetbe beállított foglalkozás levezetési tervét, az elkészített térképeket és vázlatokat. A parancsnok hadtáphelyettes megjelöli a foglalkozások idejét, kijelöli a döntőköket, akik a közléseket továbbítják és ellenőrzik a kiképzendők munkáját szétbontakozásnál, településnél, áttelepülésnél, az ellenséges támadás jeleire kiváltott őrzés-védelemben, a technikai mentesítés végrehajtását, a műszaki berendezéseket, az álcázást.

A foglalkozás levezetési tervének egy változatát a melléklet tartalmazza.

(Jóváhagyás)

1. sz. mell. a „Szakharcászati foglalkozás az egység üzemanyagraktár személyi állományával” c. cikkhez.

T E R V

(minta)

szakharcászati foglalkozás levezetésére az egység üzemanyagraktár személyi állományával**Tárgy:** Az üzemanyagraktár szétbontakozása, áttelepülése, munkája tábori viszonyok között.**Cél:** Megtanítani a raktár és üzemanyagszállító szakasz személyi állományát az áttelepülés, szétbontakozás és a harc alatti tevékenységekre támadásban.**Idő:** 8 óra (dátum).**Módszer:** Szakharcászati foglalkozás terepen.**Helye:** (Térkép szerint.)**A foglalkozás végrehajtásának rendje:**

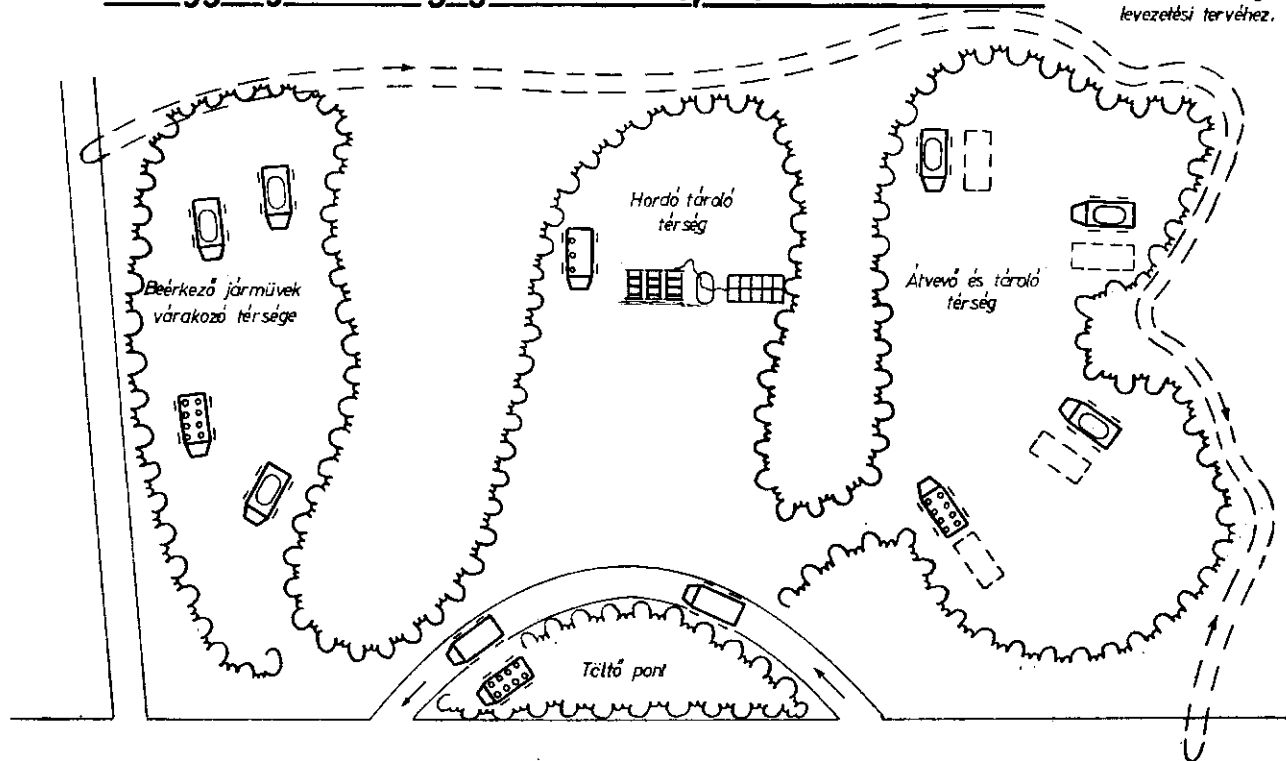
Idő	Oktatási kérdések	Feldolgozandó kérdések tartalma, vezető tevékenysége	Gyakorlók tevékenysége és módszertani utasítások
08.00— 08.20.	Feladat az üzemanyagraktár áttelepülésére.	Megismerteti a foglalkozásvezető a harcászati és hadtáp helyzetet, feladatot ad a raktár áttelepülésére új körletbe. 1. A hadtáp alegységek áttelepülnek „A” körletből „B” körletbe. Az üzemanyagraktár (koordinátákkal). 2. Menetvonal . . . , menetrend, értesítés jelei. 3. A gyakorlatvezető tartózkodásának helye.	A személyi állomány gk.-ra rakja a raktár-berendezéseket, felkészül a menetre. A feladat kiadása után az üzemanyagraktár és szállítószakasz-parancsnok ellenőrzi a menetkészletet.

Idő	Oktatási kérdések	Feldolgozandó kérdések tartalma, vezető tevékenysége	Gyakorlók tevékenysége és módszertani utasítások
08.20— 10.00.	Az üzemanyagraktár áttelepülése. A személyi állomány tevékenysége az ellenség részéről tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között.	Ellenőrizve a készenlétet, a vezető a menetre parancsot ad: „gépkocsira”, „indulj” és az oszlop élén megy. A szakasparancsnok a zárórészlegben halad. Az új körletbe való bemenet során közlést ad: „5 rg/ó szennyezett terepszakas” (a bekötőútnál). Ellenőrzi a katonák tevékenységének helyességét és a mentesítést.	Szpk.: „gáz” vezényszót adja, elhátározást hoz a szennyezett terepszakas leküzdésére sebesség és távköz növeléssel. Gk.-vez.: kabinlezárás, védőöltözet felvétele. A szennyezett terepszakas leküzdése után az oszlop széttagolódik az erdő szélén. Végrehajtják a részleges mentesítést (lőszer, technikai, utána személyi).
10.00— 12.00.	A raktár szétbontakozása és munkája.	Kiválasztva a raktár terepszakasját, a foglalkozásvezető meghallgatja a raktárvezető javaslatát. Jóváhagyása után parancsot ad a településre.	Szétbontakozás előtt, szemrevételezés végrehajtása (2—3 helyen) úgy, hogy biztosított legyen az üzemanyagotöltő gk.-k széttagolt elhelyezése. A gk.-vezetők megválasszák a munkahelyeket, felhasználva a terephorpadásokat, elkészített fedezékeket (ha van), álcázási körülményeket. A fogadó térségen kidolgozzák az egység eszközeivel érkező üzemanyag fogadásának rendjét.

Idő	Oktatási kérdések	Feldolgozandó kérdések tartalma, vezető tevékenysége	Gyakorlók tevékenysége és módszertani utasítások
	<p>Az üzemanyag fogadása a beérkező szállítóeszközökről. Üzemanyag kiadása a hk. z.-nak.</p> <p>Az üzemanyagraktár őrzés-védelme.</p>	<p>A foglalkozásvezető parancsot ad: „Beérkező töltő gépkocsikat (gázolajjal), tehergépkocsikat hordókkal átadni az átadó-átvevő térségben. Ide irányítani a harcokci z.-tól beérkezett járműveket is.” Ellenőrzi a személyi állomány munkáját. (Csatolt vázlat szerint.)</p> <p>Feladatot szab az őrzés-védelem rendszabályainak végrehajtására.</p> <p>A foglalkozásvezető közlést ad az el-lenséges vegyi támadásra.</p>	<p>A raktárvezető és raktáros átveszik az üzemanyagot a beérkező járművekről és kiadják a hk. z.-nak.</p> <p>A hordókban érkezett anyagot átveszik az üres hordók cseréjével. A gk.-vezetők segítenek a munkában.</p> <p>Az átadás-átvételnél ellenőrzik az üzemanyag minőségét, a tűzvédelmi anyagokat.</p> <p>A feltöltött gépkocsikat összpontosítják a tárolótérségben.</p> <ul style="list-style-type: none"> — Őrszolgálat megszervezése, — Személyi állomány elosztása, — Támpontok kiépítése, — Anyagfedezékek, — Óvóhelyek. <p>„Gáz” parancsra felveszik a védőöltözetet és folytatják a munkát.</p>
12.00— 14.00.	Az üzemanyag-készletek feltöltése az alegységekben.	A foglalkozásvezető parancsot ad a szállítógépkocsi kiküldésére az alegységekhez a harci járművek feltöltésére.	<p>Az alegységek feltöltését végrehajtják az ezred szállítószakasz és a hk. z. töltő gépkocsijaival. A gk. csoportok vezetői jelentik elgondolásaikat a harci járművek feltöltésére, a rendszeresített eszközök felhasználásával.</p> <p>(A gyakorlati feltöltés végrehajtható:</p> <ul style="list-style-type: none"> — töltőgépkocsiból, — kéziszivattyúval, — önfelszívó berendezéssel.)

Az egység üzemanyag-raktár települése támadásban

Melléklet az egység üze. rak.
Szakharcszati foglalkozás
levezetési tervéhez.

Jelmagyarázat:

hardó gk-ik

tartály kocsik

gk. mellé állás helye

járórok mozgás iránya

Mentesítő térség

Az anyagi eszközök utánszállítása – a hadtáp legfontosabb feladata*

A hadtáp szolgálat sokoldalú tevékenysége között — melyekről a Lengyel Hadsereg „Pseglond kwatermistrszovski” című folyóiratban olvashatunk —, jelentős helyet foglal el az anyagok utánszállításának megszervezése. Az egyes tanulmányok különböző aspektusokból világítják meg az utánszállítás ésszerű módszereit, a szállító eszközök kihasználását stb.

Az 1972-es évfolyam első számában jelent meg Romuald Breiwo alezredes „Üzemanyag utánszállítás” című cikke. A szerző a bevezetésben kihangsúlyozza az üzemanyag utánszállítás központi helyét a csapatok ellátásában. A továbbiakban vizsgálja az e feladat teljesítését meghatározó tényezőket és a szállítóeszközök kihasználásának sajátosságait. Egyebek között tárgyalja még az utak előkészítését és megfelelő karbantartását, a közlekedési hálózat forgalomszabályozását, a különböző típusú olefin termékeket szállító eszközök átrakó pontjainak megbízható működését stb.

A cikkben említésre kerül, hogy az üzemanyagok átrakása egyik szállítóeszköztől a másikra gyakran késedelmet okoz. Ennek kapcsán a raktáraktól az ellátandók felé vezető úton szükségessé válik az átrakások számának csökkentése.

A szerző véleménye szerint az üzemanyag-szállítás leghatékonyabb módszere a csővezetékben történő szállítás, amelyet magas harcászati-műszaki mutatók, gazdaságosság, egyszerű konstrukció, folyamatos működés és nagy teljesítmény különböztet meg más módszerektől. A gépkocsin történő szállítás előnyeinél fogva (bár határozott hátrányokkal is rendelkezik) széles körű alkalmazást nyert a hadsereg ellátási rendszerében. A légi szállítás különleges esetekben kerül alkalmazásra. Annak ellenére, hogy arányát tekintve össz-volumenében a légi utánszállítás jelentősége állandóan növekszik, egyelőre még tömeges alkalmazást nem nyert.

Az olefin termékek szállítására alkalmassá tett gépkocsik felhasználásának alapvető hatékonysági mutatóját a raksúly kihasználtságának együtthatója adja, melynek képletét is ismerteti a szerző. Majd táblázatban felsorolja a „Star” típusú gépkocsi raksúly-kihasználtsági együtthatóit

* Rövidített fordítás a „Pseglond kwatermistrszovski” lengyel hadtáp folyóirat 1972-ben megjelent számaiból.

különböző szállító edények alkalmazásával. Mint az a táblázatból kiderül, ezen együtthatók értéke 0,68—0,82 nagyságrend között mozog. Ugyanakkor, ha a gépkocsi-felépítmény formáját megközelítően követő, szintetikus anyagból készült könnyű tartályokat alkalmazunk, az együttható értéke elérheti a 0,90—0,95 nagyságot is.

Szintetikus anyagokból vagy olajálló gumiból készült elasztikus (puha) tartályok — mint azt a szerző megjegyzi — rendkívül hatékonyan alkalmazhatók, ugyanakkor ezeknek a gépkocsik anyagszállító területén történő szállítása bizonyos nehézségekbe ütközik. A kisebb méretű tartályok és hordók kisebb hatékonyságúak, ennek ellenére széles körű alkalmazást nyertek könnyű előállíthatóságuk és a gépkocsik anyagszállító területén való egyszerűbb elhelyezésük következtében.

Az „Egységcsomagolás és annak jelentősége a harctevékenység során történő anyagi utánszállításban” című cikk szerzője — Henrich Kópet, a Lengyel Hadsereg ezredese — az említett folyóirat folyó évi második számában írt cikkében úgy véli, hogy a csapatok hadtáp ellátásának javítása jelentős időmegtakarítást jelent a harctéren. Ennek egyik legfontosabb feltétele a csapatok felé történő folyamatos és gyors anyagutánszállítás megszervezése. A szerző véleménye szerint a feladat jelentős mértékben megoldható rakodó komplexumok megalakítása útján.

A jelenlegi ellátási rendszerben levő utánszállítási módszerek gyakran fennakadáshoz vezetnek a szállítóeszközök célszerűtlen felhasználása következtében. Ilyen példaként a szerző a több alegység részére szükséges szállítmány egy gépkocsin történő elhelyezését említi.

Az egységek és magasabbegységek hadtápszerveinek — a szerző javaslata szerint — úgy kell megszervezniük az átrakó komplexumokat, hogy minden egyes alegység részére az anyagok egy-két gépkocsin elférjenek, míg az egységek különböző anyagfélésegekből összeállított anyagai részére a szükséges szállítóeszközök rendelkezésre álljanak. Az utóbbi sokkal egyszerűbb, mivel a szervezés lényegében hasonló rakományokból álló gépkocsioszlopok megalakításából áll.

Itt találkozhatunk az alegységek ellátását célzó átrakó pontok megszervezésével kapcsolatos kérdésekkel. A gépkocsikat — jegyzi meg a szerző — idejekorán az egység hadtápjánál minden egyes alegység szükségletének megfelelően megrakják és állandó készenlétben tartják a kiszállítás megkezdéséig. Az átrakó komplexumok módszerének alkalmazásával az összes szállító eszközök egy bizonyos alegység irányába tevékenykednek, ami lehetővé teszi az utánszállítás, valamint a gépkocsik visszatérésének meggyorsítását. Az átrakó komplexumokat az egység erőivel elsősorban azon alegységek ellátására kell megszervezni, amelyek az első lépcsőben működnek. Szükség esetén, és ha megfelelő idő rendelkezésre áll, megengedhető ezek megszervezése olyan alegységeknél is, amelyek az anyag-utánszállítást saját erőből végzik. A cikkben az átrakó komplexumok megalakításának négy módszere került ismertetésre:

— olyan átrakó komplexumok megalakítása, amelyek néhány anyag ellátási ágazatában minden alegység részére igényeiknek megfelelően kiszolgálásra készen állnak,

— olyan átrakó komplexumok megalakítása, amelyek egy bizonyos anyag ellátását végzik (például tüzérségi lőszer) a különböző alegységek igényei szerint,

— olyan átrakó komplexumok megalakítása, amelyek egy ellátási szolgálat különböző típusú anyagait forgalmazzák (például különböző lőszer) minden egyes alegység felé,

— olyan ellátási komplexumok megalakítása, amelyek egy bizonyos alegység részére, egyes esetekben csak egyféle, más esetekben néhány ellátási ágazat anyagutánpótlását biztosítják.

Az átrakó komplexumokat az anyagfelhasználásról szóló jelentés alapján az alegységek gyakorlati igénye szerint, ennek hiányában az ellátó egység szolgálatvezetőjének prognózisa alapján alakítják meg. A komplexumok előkészítésének legkedvezőbb időszakai az anyagi eszközök utánszállításának szünetei.

Átrakó komplexumok megalakítását kétféle módszerrel lehet végezni:

— megfelelő mennyiségű bármilyen típusú anyagellátmány egyik gépkocsiról másikra történő átrakásával, mialatt közülük mindegyik egy bizonyos anyaggal van megrakva,

— egyes alegységek ellátását célzó ellátó komplexumokra tervezett meghatározott anyagmennyiség átrakása üres gépkocsikra. Ez a módszer az egységek anyagi tartalékainak utánszállítására, valamint az előjáró ellátó szervektől az egység felé történő kiszállításra praktikusabb és használhatóbb.

A szerző megjegyzi, hogy a komplexumok rakodási (lerakodási) időnormái nagymértékben függenek a tárolás és szállítás módszerének ésszerűségétől. A szerző nagy figyelmet szentel a konténerek, egységcsomagok és rakodólapok alkalmazásának.

Henrich Saecky mérnök őrnagy „A konténeres szállítás rendszerének helyzete Lengyelországban” című cikkében (1972. év első szám) meghatározza a konténeres szállítási rendszer fogalmát a KGST szakbizottságának kimunkálása alapján, és ismerteti lengyel viszonylatban ezen rendszer minden egyes elemét.

„Konténeres szállítási rendszer” terminológiája alatt — a szerző szerint — a konténerek bevezetésére és ezek szállítására alkalmas speciális szállítóeszközök parkjának kialakítására irányuló technikai, technológiai, gazdasági és szervezési tevékenységek összességét, valamint a rakodási-átrakodási munkálatokat végző berendezéseket kell érteni. A továbbiakban a szerző táblázatba foglalja az ISO szabványnak megfelelő szabvány konténereket és vizsgálja a konténeres szállítási rendszer fejlesztésének tervét Lengyelországban.

A speciális szállítóeszközök közül kiemeli a vasúti pórekocsikat, a nagy teherbírású tehergépkocsikat és a tengeri hajókat, melyek konténer-szállításra alkalmasak. Felsorolja a jelenleg alkalmazott rakodóberendezéseket, melyeket be lehet kapcsolni a konténeres szállítási rendszerbe.

A szerző rámutat arra is, hogy a konténeres szállítás csak akkor hatékony, ha azt megfelelően előkészítették. A cikk befejező részében kiemeli a konténeres szállítási rendszer nagy fontosságát a Lengyel Had-

seregben, különös tekintettel a csapatok egyre növekvő igényeire, és ismerteti a konkrét felhasználás területeit.

Wladislaw Urbansky 1. osztályú kapitány „Rakodólapok és egységcsomagok alkalmazásának szervezeti és gazdasági hatékonysága a haditengerészeti flottánál” című cikkében — amely az 1972. évi második számban jelent meg — azokat a kérdéseket tárgyalja, amelyek a rakodólapos áruszállítás bevezetése során a flottánál jelentkeztek. A progresszív állásfoglalás mellett a szerző vizsgálja azokat a tényezőket is, amelyekről függ a rakodólapok és egységcsomagok szélesebb körű elterjedése.

A haditengerészeti flotta már rendelkezik olyan tapasztalatokkal — írja a szerző —, melyek a korszerű rakodási módszerek kiemelkedő hatékonyságát igazolják. Így például egy vagon 16 t élelmiszer megrakása hagyományos módon hat ember 2,5 órás munkáját igényli, ami 15 ember munkaórát jelent. Ugyanakkor ugyanezen mennyiségű élelmiszer rakodólapokkal történő megrakását három ember 1,5 óra alatt 4,5 emberóra felhasználásával végrehajtja. Így az emberóra-igénybevétel 70%-kal csökken.

Azokban a raktárakban, amelyekben az anyag tárolása rakodólapon történik — mutat rá a szerző —, a raktározható anyagmennyiség kétszeresére növekszik, ugyanakkor a rakodómunka mennyisége háromszorosra, a rakodáshoz szükséges munkások létszáma pedig felére csökken.

A cikkíró utal arra, hogy a maximális szervezeti és gazdasági hatékonyság elérése céljából a rakodólapok és egységcsomagok bevezetése a flotta anyagi-technikai ellátási rendszerének minden tagozatában elengedhetetlenül szükséges. A szerző felhívja a figyelmet a probléma megoldása érdekében folytatandó megfelelő előkészítő tevékenység és kutatói munka szükségességére is.

A konténerek tárolásával és felhasználásával kapcsolatos a „Konténerek raktári tárolása a konténer bázisokon” című cikk, amely ugyanebben a számban jelent meg. A szerző utal arra, hogy a konténerek gazdaságos felhasználása csak abban az esetben biztosítható, ha azok felhasználása akadálymentesen történik az átrakó állomásokon és a csapatraktárakban. Mindez csak időben szervezett és pontosan kialakított átrakópontok alkalmazásával, azokon megfelelő rakodóberendezések biztosításával érhető el. Az átrakó állomások egymás közti javasolt távolsága 75—100 km.

A konténerek lerakása kétféleképpen történhet:

1. A konténereknek a szállítóeszköz rakfelületén való rajtahagyásával vagy levételével. Ez esetben nem képezi vizsgálat tárgyát a konténerek tárolása.

2. Speciális konténeremelő berendezésekkel való lerakás, amikor a szállítóeszköz felszabadult rakfelületét fel lehet használni más anyaggal teli (vagy üres) konténerek szállítására, míg a leemelt konténereket — ismételt felhasználáshoz — más pótkocsikra helyezhetjük.

A cikk kitér arra is, hogy a konténerek tárolása csak nagy raktárban valósítható meg. A tárolás rendszere függ a naponkénti fordulótól, a raktár területi méreteitől és a konténerek raktáron belüli mozgatásának technológiájától. Az ilyen raktárak tartozékát képezik a raktározó területek.

tek, a gépkocsi kiszolgáló pontok, a kiadási és átvételi pontok, a közlekedési útvonalak. A cikkből megismerjük a raktárak területének megállapítására alkalmas képletet is.

Az anyagi eszközök utánszállításának megszervezésével, tökéletesítésének kérdéseivel a „Pseglond kwatermistrszovski” című folyóirat sok más cikke is foglalkozik.

Minden japán főiskolás megtanulja a számítógépek kezelését*

(Kissé rövidítve)

A japán főiskolákon az asztali elektronikus kissetszámítógép 1971-től szokványos oktatási eszköz.

A 2000. évben azok a japánok, akik a 70-es években főiskolai hallgatók voltak, annyira magától értetődően fogják kezelni a számítógépeket, mint nagyapáink az abakuszt. A japán Művelődésügyi Minisztérium ugyanis az 1971-ben kezdődött 10 éves főiskolai oktatási program keretében mintegy 43 400 asztali számítógéppel fogja ellátni a japán főiskolákat. Az előadásokat felnőttek is látogathatják, akik meg akarják érteni gyermekeik beszédét és gondolkozását.

A program célja olyan műszakilag képzett munkaerő kinevelése, amely a ma és holnap számítógépes társadalmának következményeit ki tudja elégíteni. Az oktatásban résztvevők megismerkednek a számítógépekben alkalmazott logikai és matematikai törvények alapjaival, az eljárással, a programozással, a döntéshozatallal. A felsőoktatási szervek több mint 100-féle japán és külföldi számítógép közül választhatnak három ár-és teljesítménycsoportban. A költségeket a területi közigazgatási hatóságok és a Művelődésügyi Minisztérium intézetei egyenlő arányban viselik. Összesen mintegy 39 millió dolláros beruházásról van szó.

A három számítógépcsoportból a főiskolák leginkább a 889 dollárba kerülő, programozott modellű típust választják. Így pl. igen kedvelt a 64 lépésben való programozáshoz a Canola 164P típus sokoldalúsága és lyukkártyarendszere miatt. E típus lehetővé teszi, hogy a hallgatók egyénileg kidolgozzák és végrehajtsák saját matematikai programjaikat. A csak minimális követelményeket kielégítő számítógépek ára 653 dollár, míg a memóriaegységgel ellátott, komplex funkciókat is végző harmadik csoport számítógépei 3611 dollárba kerülnek.

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 4. számából. THE OFFICE (USA).

Az egyik szakember szerint: „A számítógépek használatában szerzett jártasság döntő befolyással lehet a hallgató egész életpályájára. Lehetséges, hogy 2001-ben nemcsak az űrközpontban fogja a kezelő a nagy számítógépbe táplálni a programot, hanem a háziasszony is zsebszámítógéppel fogja meghatározni, hogy mennyi ideig süsse a húst infravörös sugárban.

Hatékony értekezletek technikai eszközei*

A konferenciákon és megbeszéléseken gyakran már nem kielégítőek a hagyományos módszerek a résztvevők átfogó tájékoztatására, érdeklődésének felkeltésére, részvételének biztosítására. A hallgatók érdeklődése és aktív közreműködési készsége csak a megfelelő szervezési eszközök alkalmazása révén fokozható; ide tartoznak mindenekelőtt azok, amelyek a vizuális és az akusztikai észlelést szolgálják.

Tudásunk legnagyobb részét vizuális benyomások közvetítik. Előfordulhat az is, hogy nem rögződnek bennünk még egy kiváló előadás mondanivalói sem. Ha viszont váltogatjuk az auditív (a hallásra beállított) és a vizuális (a látásra beállított) tájékoztatást az előadásban, akkor a résztvevők gyorsabban felfogják annak mondanivalóját és biztosabban rögzítik magukban.

Az audio-vizuális szemléltető eszközök alkalmazása mindenekelőtt megkönnyíti az előadást. Ezen kívül a hallgatóság gyorsabban megbirkózik az anyaggal és a vizuális aláfestés a nagyobb figyelmet, valamint a bemutatott anyag jobb rögződését garantálja.

Tábla és kréta

Hosszú időn át a tábla és a kréta képezte az egyetlen szemléltető eszközt. Kisebb körben lebonyolított számos megbeszéléseken és előadásokon még mindig betölti feladatát. Ilyen táblákkal találkozunk ülés- és tárgyalótermekben, falra erősítve vagy állványon.

A szemléltetési technika eszközei közé tartoznak a lapozható táblák is. Ezek alkalmasak teljesen vagy részben előkészített rajzok, vázlatok, tervezetek bemutatására, amelyeket az előadás közben kiegészítenek, vagy pedig szükség esetén újból összeállítanak. Ezek a táblák teleszkóp-lábakon állnak, és így könnyen összehajthatók és szállíthatók.

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 2. sz.-ából. BETRIEBSWIRTSCHAFT MAGAZIN (NSZK).

A mágneses tábla

A tábla-formátumú segédeszközök másik fajtája a mágneses tábla. Ezek a táblákon mágneses botocskákkal vagy kerek mágnesekkel sok minden elhelyezhető, felerősíthető és könnyen cserélhető. (Például tervek, térképek, áruminták.) Egy másik lehetőség: a mágneses táblára fémtartalmú figurákat és jelzéseket helyeznek el. Ezek ollóval kivághatók, írni lehet rájuk, könnyen elhelyezhetők a táblán és mozgathatók.

A tábla mágneses ereje olyan erős, hogy még megrázkódítások sem mozdtítják el a rajta elhelyezett jelzéseket. Így például szervezési diagramok vagy statisztikák látványosan bemutatathatók anélkül, hogy gombostűvel vagy ragasztószalaggal kellene bajlódni.

A filctábla

A mágneses táblához hasonlóan a filctáblán is (filccel bevont táblák) láthatóan és így könnyen felfoghatóan illusztrálható az előadás. Az ollóval kivágott színes jelzéseket vagy elemeket egyszerűen csak rá kell nyomni a táblára, és ugyanilyen könnyen el is távolíthatjuk azokat.

A táblák közé sorolhatók még a rugalmas táblák, amelyeken különböző táblatípusokat kombinálnak. Ezekkel a lehetőségekkel is rugalmasabban élhetünk; különböző vizuális eszközök váltakozva mutathatók be.

A vetítő

A táblának vannak hátrányai: az előadónak referátuma alatt sok időt kell írásra, rajzolásra, a jelzések elhelyezésére és levételére fordítani. Eközben háttal fordít a résztvevőknek. Ha vetítőket használ, ezek a hátrányok kiküszöbölhetők. A képszerű anyagok az előadás közben vetíthetők. Írásvetítőkkel (nappali világítás-vetítők) a konferenciák és a megbeszélések módszeresen és didaktikusan hatékonyra tehetők.

Ezeket az eszközöket akkor ésszerű bevetni, amikor tényeket, felosztásokat, eredményeket az egyidejű vetítés mellett kell felírni, rajzban kifejezni, vagy a következtetéseket levezetni.

Az átlátszó írólapra írt vagy rajzolt szöveget, ábrát a vetítő sokszorosán megnagyítva, eredeti színekben élesen kivetíti az előadó mögötti (overhead-elv) falra, vagy egy nappali világítás-vetítőfelületre, mégpedig teljes nappali világításban, vagy szobai megvilágításnál.

Az előadó állandóan a hallgatóság felé fordul és minden nehézség nélkül a következő lehetőségei nyílnak:

- az egyes lapokra színes filctollal írhat vagy rajzolhat;
- előkészített lapok esetén azok egyes részeinek lefedésével hatékonyan szemléltethet;
- az előkészített lapok megfelelő kombinálásával a munkához szükséges anyag megváltoztatható, kiegészíthető, újonnan összeállítható, és a szemléltetési lehetőségek gyakorlatilag korlátlanul megsokszorozhatóak;
- a lapok dinamikus felhasználásával egy folyamat egyes szakaszai látványosan bemutatathatók, amennyiben például egy alaplagra helyezzük az egymást fedő, de a folyamat különböző fázisait jelző lapokat.

Ezzel a módszerrel az anyagot racionálisan közvetíthetjük. Az ismétlés bármikor különösebb fáradtság nélkül lehetséges.

A vetítéshez szükséges lapok a rajzolt vagy nyomtatott alapanyagok után gyorsan és olcsón elkészíthetők fényképezéssel vagy más olyan módszerekkel, amelyeknél az infravörösfény-hő elvet alkalmazzák.

A diavetítő

A konferenciákon és a megbeszéléseken alkalmazandó szervezési eszközök felsorolásánál nem hiányozhat a diavetítő, mert a kazettákban tárolt színes diák vetítése kiválóan bevált tárgyak és folyamatok hatásos szemléltető eszközeként. Ezek a kiskép-vetítők kivitelezésük szerint:

- a kép váltásnál távolról irányíthatók és lehetőség nyílik az ismétlésre és az élesebb beállításra ugyancsak a távolból,
- automatikus diaváltásúak,
- magnókészülékekhez csatlakozhatók.

Megvan tehát a lehetőség arra, hogy dia-sorozatokat hanggal kísérjenek, valamint mikros, sőt nedves preparátumokat is bemutassanak.

Episzkóp és epidiaszkóp

Nem átlátszó és lapos tárgyak (például szövetminták) vetítésére alkalmasak az episzkópok. Segítségükkel térképek, tabellák, képek és hasonlóak könyvekből, vagy más alapokról közvetlenül a vetítővászonra vetíthetők, mégpedig teljes fényerővel és eredeti színekben. Az epidiaszkóp a nem átlátszó alapanyagok és diák vetítésére alkalmas kombinált készülék.

Filmvetítógép:

A vásárolt, a kölcsönzött és a saját felvételű filmek vetítése gyakran különleges atmoszférát biztosít, hozzásegít a megbeszélés vagy a konferencia hatékonyabb levezetéséhez. A korszerű filmvetítógépek rendkívül könnyen kezelhetők, ami többek között az alábbiakat is jelenti:

- különböző gyorsaságú vetítés,
- a filmek automatikus behelyezése a vetítógépbe,
- különböző objektívek a vetítési gyorsaság segítségével.

Hangosfilm vetítése esetén lehetővé válik a szó és a kép egyidejű közvetítése, ami jobban rögzítődő információt jelent a szem és a fül egyidejű igénybevétele következtében. Nagyobb termekben az előadás akusztikai minőségét megfelelő hangszórók segítségével javíthatjuk.

Filmkazettás vetítógép

Ennél a vetítógépnél a film mint tájékoztató eszköz, önálló alkalmazást nyer. A például 8 milliméteres kamerával felvett filmeket kazettába helyezik, a vetítő a gyorsan váltogatható kazetták behelyezésével előadásra kész, anélkül, hogy a filmet be kellene fűzni, vagy át kellene tekercselni. A vetítésre — külön elsötétítés nélkül — teljes nappali fény-

ben vagy szobavilágításnál kerül sor, táskakészülékeknél a táska tetején levő vetítőfelületre, állókészülékeknél egy képernyő nagyságú felületre.

Megvan a lehetőség, hogy a filmet bármely szakaszában megállítsák és így a filmkivágás diaként jelentkeznek. Ezek a könnyen kezelhető filmkazettás vetítők alkalmasak tárgyak képszerű leírására, funkció- és mozgási folyamatok, valamint helyzettanulmányok képszerű és koncentrált bemutatására, valamint arra, hogy bonyolult folyamatokat könnyen, érthetően szemléltessenek.

Magnókészülékek

A magnókészülékek kiválóan alkalmasak hosszabb megbeszélések és konferenciák rögzítésére. Így például célszerű, hogy egy „brainstorming” („ötletroham”) konferencián a bekapcsolt magnó minden ötletet rögzítsen, hogy azok később értékelhetők legyenek.

Az ilyen üléseken, amelyeken az adott problémával kapcsolatban felmerülő ötleteket — még a látszólag vagy valójában legfantasztikusabbakat is — könnyedén felvetik, feleslegessé válik a ceruza és a papír, sőt sokszor zavaróan hat. De minden más konferencián és megbeszélésen is tehermentesítik a magnókészülékek a résztvevőket, miután mellőzhetik a ceruzát és a jegyzettömböt.

A modern készülékek és hangszalagok természetesen önmaguktól alkalmazkodnak a különböző hangerősségekhez és a hallottakat tökéletesen adják vissza.

A mágneses magnókészülékek, kivételüknek megfelelően, függetlenek az energiahálózattól, sőt lehetővé teszik az irodákban a szöveg írógépbe való áttételét. A felvétel sikeréhez hozzátartozik a jó mikrofon, a hangszalagok megfelelő kiválogatása, számba véve a megbeszélés vagy a konferencia előre látható időtartamát is.

Egyébként a hangszalag kiváló nevelő is. Később ugyanis mindenki maga is végighallgathatja, hogy véleményét mennyire jól vagy rosszul adta elő és az összejövétel során hányszor mondták el ugyanazt.

Mágneses készülékek kép- és hangfelvétele

Ezek a piacon újonnan megjelent készülékek lehetőséget nyújtanak például arra, hogy televíziós adásokat vagy pedig a meghatározott konferenciákra készített adásokat szalagra rögzítsék. A konferencia-teremben ezek az adások ipari képmonitorokon vagy — egy kép-hang adapter beépítésével — tv-vevőkészülékeken — fekete-fehéren közvetíthetők.

Ipari televízió

Mint oly sok más munkaterületen, a konferenciákon és a megbeszéléseken is fontos segédeszköz lett az ipari televízió. Eddig csak a filmmel lehetett egyes folyamatokat a résztvevők nagyobb köre számára láthatóvá tenni.

A helyi vagy más viszonyok sokszor kizárják, hogy a konferencia résztvevői közvetlenül eljussanak a megfigyelendő objektumhoz. A tele-

víziós közvetítés azonban mégis lehetővé teszi, hogy a résztvevők „élőben” kövessék az adott folyamatot. A tv-kép információs értékét a színes közvetítés nagymértékben növeli.

Irodai diszpécser-telefon

Kisebb megbeszélésekre a résztvevőknek nem is kell összejönniük, ha irodájukban van egy- vagy kétirányú diszpécser-telefon.

Az irodai diszpécser-telefonok lehetővé teszik a mondanivaló közlését és annak meghallgatását. A konferenciákra beállított készülékeknél megbeszélések lehetségesek, ha több résztvevőt összekapcsolnak egy közös beszélgetésre. Ezzel az üzemen belüli kommunikációs rendszerrel gyorsan és gazdaságosan összehozhatók kisebb megbeszélések és a közvetlen tárgyalások lehetősége lényegesen leegyszerűsíti és meggyorsítja a folyamatot.

A konferencia előkészítése

Az alkalmas szervezési eszközök bevetése mellett is a megbeszélések és a konferenciák csak akkor lehetnek sikeresek, ha biztosítjuk a következőket:

- a megbeszélés vagy a konferencia témáját világosan meg kell határozni és körül kell határolni;
- pontosan ki kell választani a meghívott személyeket;
- a megbeszélés vagy a konferencia előtt kellő időben valamennyi résztvevőhöz el kell juttatni a napirendi témák rövid kivonatát;
- pontos időtervet kell készíteni, amely elegendő időt biztosít a kérdés alapos megvitatására;
- a jegyzőkönyvben szerepelnie kell a konferencia vagy a megbeszélés irányítója nevének is. Előzetesen ismertetni kell nevét a résztvevőkkel és az információban érdekelt részlegekkel is.

Vezetési információs rendszerek hatékonysága*

(Kissé rövidített)

A vezetési információs rendszerek csak akkor érhetik el céljukat, ha a vezetők és a szervezők helyes összműködésének eredményeként jöttek létre. Ehhez közös nyelven kell beszél-nünk. Ennek elősegítésére irányulnak az alant-i fejtegetések, amelyek az alapfogalmak tisztázása, a vezetési rendszernek, az információs rendszernek és a kettőt egybekapcsoló belső jelentések rendszerének az ismertetése nyomán bemutatják, hogyan lehetne egy technikai-lag optimálisan kialakított vezetési információs rendszer segítségével hatékonyabb vállalati működést elérni.

Kiindulásként tudományos igények nélkül, inkább az elektronikus adatfeldolgozás gyakorlatában kialakult nyelvhasználatra támaszkodva célszerű tisztázni az alapfogalmakat.

Rendszer

Rendszeren, meghatározott tulajdonságokkal rendelkező és egymással kapcsolatban levő rendezett elemek összességét értjük. Ide tartoznak pl. a tudomány statikai fogalomrendszerei, de a cselekvéseket végrehajtó dinamikus rendszerek (szervezetek, gépek, vállalatok stb.) is.

Vezetés

A vezetés (management) fogalma kettős értelmű. Egyfelől pl. egy vállalatban belüli tervezési, irányítási és ellenőrzési feladatok komplexumát, másfelől magukat az e feladatok gondját viselő vezetőket jelenti.

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 3. sz.-ából. ZEITSCHRIFT FÜR ORGANISATION (NSZK).

Információ

Fogalmilag a harmadik alapfogalom, az „információ” okoz leginkább nehézségeket, amelyeket csak azzal lehet megelőzni, ha különbséget teszünk a közlés formája és tartalma között, a következők szerint:

tartalom	és	forma	= közlés jelentése
bit	és	kód	
jel	és	szöveg	= információ
adat	és	forma	

E szerint az információk jelentéssel bíró közlések.

Vezetési információs rendszerek

Vezetési információs rendszer egy vállalat tervezésére, irányítására és ellenőrzésre szolgáló információk rendezett összessége. Ilyen rendszertől legalább azt kell megkövetelni, hogy felölelje valamennyi fontos információt, amelyeknek emellett varratmentesen egymásba kell kapcsolódniuk (horizontális információk) és időben egymással összehangoltaknak kell lenniük (időbeli integráció).

Tegyük vizsgálat tárgyává, hogy a vezetők számára alkalmas információs rendszereknek is tarthatók-e az említett vezetési információs rendszerek. Erre azt kell válaszolnunk, hogy nem vagy csak tökéletlenül felelnek meg, mert az ilyen rendszer keretében szolgáltatott információk többnyire nem elégitik ki a további követelményt, a vertikális integrációt.

Vezetési információs rendszer

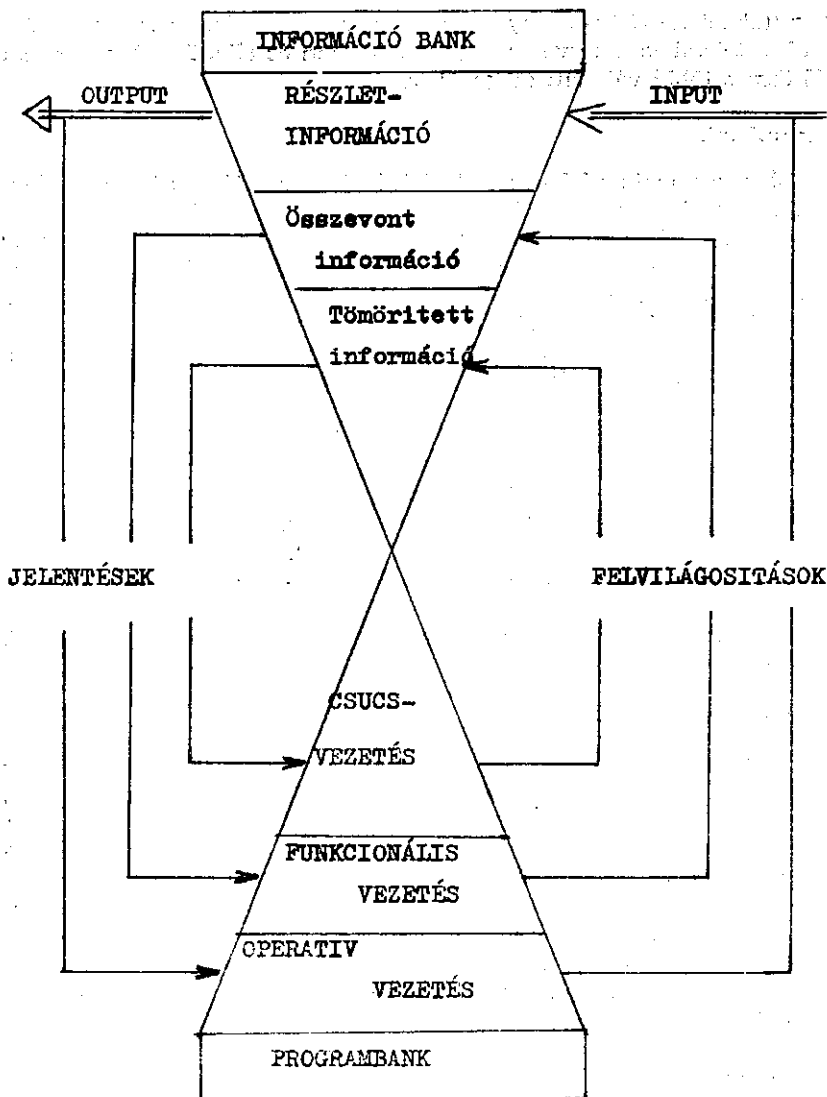
A vezetés feladatait a vezetők (menedzserek) végzik. A vállalat mint szervezet célszerű cselekvésének biztosítására a feladatokat ésszerűen tagolni és egymással koordinálni kell (horizontális és időbeli szervezés). Emellett azonban még hierarchia szerinti tagolás, vagyis vertikális szervezés is szükséges, amely elvben vezetési gúlaként ábrázolható (ld. az 1. ábrát).

Csúcsvezetés

A gúla csúcsát a nem túl nagy létszámú, de a legmesszebbmenő felhatalmazásokkal rendelkező ún. csúcsvezetés alkotja. Ebbe tartoznak a vállalat főnökei és üzletvezetői, esetleg még a stratégiai tervezést végző néhány ügykör vezetői is. A csúcsvezetés tűzi ki a vállalati politikát meghatározó célokat. További feladata a szervezési struktúra meghatározása és általában nem vagy csak kivételes beavatkozás a napi történésekbe.

Funkcionális vezetés

A vállalat irányítása a funkcionális vezetés feladata, amely bizonyos mértékben gondoskodik a szervezeti apparátus működéséről, és meghatározza a magatartás taktikáját. Ebbe tartozik a teljes középső vezetőréteg,

1. ábra Vezetési információs rendszer sémája

amely konkrét esetben több fokozatba tagolható. Valamennyi fokozatára jellemző, hogy egyfelől intézkedési joga van legalább egy fokozattal szemben, másfelől egy felettes hely részére jelentéstételre kötelezett.

Operatív vezetés

Az operatív vezetés szervnek ezzel szemben nincsen vezetés feladata, csupán végrehajtási funkciója. Ez a vezetés szint magába foglalja a vállalat munkatársainak legnagyobb részét, a könyvelőket, a költségszámító-

kat, munkaelőkészítőket, ügyintézőket, röviden az ún. szakelőadókat, de tágabb értelemben a tervezésben, irányításban és ellenőrzésben közreműködő összes többi vállalati dolgozót is.

Programbank

Ebben a vonatkozásban a számítógép is a vezetéshez tartozik. Alkalmazása időközben annyira előrehaladt, hogy egy konkrét szervezet leírása e tény figyelembevétele nélkül tökéletlen volna. A számítógépet sokkal inkább az egész rendszer olyan részeként kell besorolni, amely a tömegmunkákat elintézi, tehát a kartotékokat vezeti, a jegyzékeket kinyomtatja, a tapasztalati értékeket gyűjti, statisztikákat készít és átveszi szinte a korlátlan további feladat elvégzését, amely egy szóval az emberi alkotóképességet és hatékonyságot gyorsaságával, pontosságával és megbízhatóságával fáradhatatlanul támogatja.

A vállalatvezetéssel szemben támasztott mai követelményeknek megfelelni óhajtó vezetési információs rendszernek az ember és a gép ez előnyeit ember-gép rendszerként optimálisan össze kell kapcsolnia egymással. Ezért az eddigi három fokozatú gúlát, a programbankból mint a számítógép cselekvő részéből álló negyedik fokozattal kell bővíteni.

A vállalat mint szervezet célszerű cselekvésének biztosítására az észszerű tagoláson és a feladatok összehangolásán felül rangszerű tagolásra is szükség van. Ez a csúcs-, a funkcionális és az operatív vezetési szint, valamint a programbank-fokozatokból álló vezetési gúlvál ábrázolható.

Az információs rendszer

Ha abból indulunk ki, hogy minden feladatfelelősnek meg kell kapnia a feladatának teljesítéséhez szükséges információkat, akkor az információs rendszernek horizontálisan, időbelileg és vertikálisan egyeznie kell a vezetési rendszerrel. Minthogy ebben a vonatkozásban elsősorban a vertikális integrációt tartjuk szem előtt, a vezetési gúlválnak egy információs gúlválnak kell megfelelnie. Ez a követelmény egyfelől kizárólag mennyiségileg azzal indokolható, hogy a fokozatok rangjának emelkedésével csökken a vezetők száma, másfelől azonban növekszik a nagyobb feladatkomplexumról szóló információkban való szükséglet, vagyis az információkat egyre inkább össze kell vonni.

Részletinformációk

Az információs gúlát (ld. az 1. ábra felső részét) részletinformációk sokasága alkotja. Ezek a betáplált adatokból adódnak, és bennük öltenek testet meghatározott időszak üzleti eredményei. Feldolgozásuk tömegprobléma, amely azonban a horizontális és időbeli integráció előrehaladásával egyre komplexebbé válik. A feldolgozás célja a szó legtágabb értelmében vett „könyvelés”.

Összevont információk

A részletinformációkat a könyvelési folyamat során rendezik, és részben összevonják. Az adatfeldolgozásra éppen az ilyen összevonások jel-

lemzők. Összevonások nélkül a funkcionális vezetés nem volna képes meg-
alapozott döntések hozatalára, mert a részletadatok sokaságával nem
tudna megbirkózni.

Tömörített információk

A számítógép egyik leglényegesebb feladata a részletadatok sokasá-
gának összevonás útján való csökkentése. Ennek az összevonásnak a leg-
felső formáját tömörített (koncentrált) információnak kívánjuk nevezni.
Ebben az esetben lényegében a csúcsvetés számára szolgáló mutató-
számokról van szó. Fontos, hogy ezeket a mutatószámokat ne válogatás
nélkül ragadják ki a lehetséges viszonylatok tömegéből, hanem mutató-
számrendszerre olvasszák egybe. Csak így lehet a vállalat helyzetéről
kevés számmal áttekintést nyújtani.

Információbank

Az eddig tárgyalt információkra gyakran többször és előre meg nem
határozható időpontokban van szükség. Ezért tárolandók. Ezt manuális
szervezés esetében lényegében karterekkel oldják meg. Az ember-gép
rendszer keretében ezt a feladatot ún. adatbank látja el, amelyet fejtege-
téseink vonatkozásában inkább információbanknak kívánunk nevezni.
Lényegében tárolástechnikailag egymással összekapcsolt adattárak soka-
ságáról van szó. Az információbanknak elvileg minden pillanatban a
vállalat tényleges helyzete tükörképének kell lennie.

E fejtegetések után világos, hogy a vezetők számára szolgáló infor-
mációknak a vezetési szintnek megfelelő összevonása határozza meg. Ez
az 1. ábra szerinti kettős gúlával ábrázolható. Az alsó gúla a rangok sze-
rinti tagolt vezetési, a felső az információs rendszert jelképezi. A számító-
gépet egyik esetben a programbank, a másikban az információbank kép-
viseli. A vezetési rendszer és az információs rendszer közötti kapcsolatot a
továbbiakban tárgyalt belső jelentések rendszerét jelképező nyilak ábrá-
zolják.

A belső jelentések rendszere

A jelentések képviselik a dinamikus elemet. Az információ önmagá-
ban véve statikai jellegű, amelyet közölni, átvinni, továbbítani és tudom-
másul venni kell, ha azt akarjuk, hogy célját teljesítse. Ezért a belső
jelentések rendszere alapvető jelentőségű minden vezetési információs
rendszer részére, amely vezetők számára alkalmas információs rendszer
kiván lenni. Emellett a belső jelentések rendszerének minőségét az infor-
mációk horizontális, időbeli és vertikális integrációja és a számítógép
alkalmazásának mértéke határozza meg.

Belső információk

A számítógép növekvő alkalmazásával javulnak a vezetés számára
szolgáló jelentések kialakítási lehetőségei. Jobban összekapcsolhatók, job-
ban tömöríthetők, és egyre inkább naprakészek lehetnek. Talán még ennél
is fontosabb, hogy a vállalati tervezéshez, irányításhoz és ellenőrzéshez

elyileg egyre több információ maradhat a számítógépben. Amilyen mértékben a számítógép mint a vezetési rendszer része bizonyos feladatokat automatikusan elvégez, olyan mértékben csökken jelentések kiadásának szükségessége. Ez nyilvánvalóan a számítógép alkalmazásának egyik legjelentősebb előnye. Ezért minden rendszertervezőt utasítani kellene arra, hogy jelentések kiadását csak meghatározott, pontosan körvonalazott esetekben engedélyezze. A számítógép ugyanis nem nyomtató-, hanem információfeldolgozó berendezés.

Jelentések

A számítógép által a beprogramozott tárgyi és időbeli körülmények bekövetkezésekor kérdezés nélkül szolgáltatott információkat jelentéseknek nevezzük. Ezek lehetnek külső helyeknek szóló, általában jegyzékekbe kinyomtatott részletes rutinjelentések, és lehetnek különleges jelentések.

Elengedhetetlen rutinjelentések a statisztikák, amelyek rendszeresen áttekintést nyújtanak a termelési teljesítményekről, az értékesítésről, a beszerzésről, a pénzügyi helyzetről és a költségek alakulásáról, továbbá valamennyi vezetési szint számára szükséges további tényállásokról. A statisztika különleges formája a vezetésnek szóló jelentés, amely a legfontosabb mutatószámok összeállítása a csúcsvetés számára.

A jelentés különösen korszerű formája, amikor a számítógép az előirányzott értékektől való minden eltérést öntevékenyen jelent. Példa erre a tűrési határok túllépésének a jelentése. Ehhez a számítógépnek folyamatosan kell feljegyezni a bázisinformációkat, és össze kell őket hasonlítani a kell-értékekkel.

Felvilágosítások

Az eddigi elemzésből kitűnt, hogy a belső jelentések rendszerét a jelentések helyes kiválasztása jellemzi. A számítógép által kezdeményezett jelentések azonban a belső jelentések rendszerének csak az egyik oldalát adják. Ezenfelül még biztosítani kell az információbank célzott lekérdezésének a lehetőségét is. Ebben az esetben az ember aktívvá válik és felvilágosítást igényel. A jelentési rendszernek ezzel a fejlett formájával még ritkán találkozunk, mert a hard- és software-rel szembeni követelmények igen nagyok. Mindenesetre rá kell mutatnunk arra, hogy a felvilágosítás a kivételes beavatkozással való vezetés elengedhetetlen feltelete.

Ha lekérdezési lehetőség nem biztosítható, akkor segédkartotékok vezetésével segíthetünk magunkon. Az ilyen kompromisszum azonban gyakorlati tapasztalatok szerint nem megfelelő. Ezért jobb másként eljárni. Ennek a legegyszerűbb módja, ha a számítógépet rövid időközökben — pl. naponta, meghatározott időpontban — lekérdezzük. A számítógép tehát naponta egyszer feldolgozza az összes kérdést, és kinyomtatja a felvilágosításokat. Ezeket szétosztják, és a munkatársak, illetve a vezető másnap reggel munkahelyén megtalálja kérdésére az írásbeli választ.

Felvilágosítások egyszerű eszközökkel való beszerzésének további lehetősége: lekérdező állomások berendezése. Az állomás kezelője a táv-

beszélőn érkezett kérdéseket a lekérdező készüléken továbbítja a számítógépbe, majd a választ beolvassa vagy csőpostán eljuttatja a kérdezőhöz.

A felvilágosításkérés legfejlettebb formája természetesen az, ha az összes munkahelyet ún. terminálok útján közvetlenül kapcsolatba hozzák a számítógéppel, vagyis az információbankkal.

„Főiskola a népgazdaság vezetésére” Moszkvában*

(Kissé rövidítve)

Az alantiak új szovjet főiskola létrehozásáról számolnak be, amelyen három hónapos tanfolyam keretében képezik tovább a gyakorlatban működő felsőszintű népgazdasági és vállalati vezetőket vezetési tudományos módszerek elsajátítására.

A főiskola feladata

Moszkvában, az Aviamotornaja ulica 26. sz. alatt a közelmúltban kezdte meg működését a „Főiskola a Népgazdaság Vezetésére”. Főhatósága a Szovjetunió Minisztertanácsának Tudományos és Műszaki Állami Bizottsága. Feladata, hogy a népgazdaság vezető kádereit a korszerű, tudományos vezetési módszerek, a termelésszervezés, a tervezés és a prognóziskészítés területén továbbképezze.

Hallgatók

A főiskola hallgatói miniszterek, miniszterhelyettesek, főhatóságok vezetői és a legjelentősebb szovjet gazdasági egyesülések és vállalatok igazgatói, akik — valamennyien a gyakorlatban bevált, főiskolát végzett káderek — itt sajátítanak el további ismereteket vezetési tevékenységük eredményesebb ellátásához.

Tanszékek

A főiskolán mindenekelőtt a társadalmi gazdasági tudományok, a gazdaságmatematikai tervezési, vezetési és prognóziskészítési módszerek, az automatizált vezetési rendszerek tanszékeit és a vezetési tevékenység szociológiai-pszichológiai vonatkozásaival foglalkozó tanszéket hozták létre.

A képzés menete

A képzés viszonylag rövid, legfeljebb három hónapos tanfolyamokon történik. Előírányozták, hogy a továbbképzésnek ezt a módját az egyes

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 2. sz.-ából. DIE TECHNIK (NDK).

vezető gazdasági funkcionáriusok számára a jövőben időszakonként — általában ötévenként — megismétlik.

A Szovjetunió kiváló tudósait, állami bizottságok, minisztériumok és más központi intézmények vezető munkatársait megnyerték, illetve kötelezték, hogy ebben az oktatási intézményben tanerőkként közreműködjenek. Így pl. „A szervezeti vezetés automatizálásának alapelvei” előadásorozat felelőse V. M. Gluskov, az Ukrán Tudományos Akadémia Kibernetikai Intézetének igazgatója és a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának elnökhelyettese.

A Tudományos Akadémia egyes rendes és levelező tagjai, úm. A. Jefimov, A. Voronov, A. Jemeljanov, G. Slesinger és B. Milner a főiskola tanári karának tagjai. Ez ideig több mint 40 neves moszkvai, leningrádi, kijevi, novoszibirszki és tallini tudóst nyertek meg előadások tartására.

Az előadások, szemináriumok és gyakorlati esettanulmányok tematikája sokoldalú. Ez kitűnik a következő témaválasztékból: a népgazdaságfejlesztés gazdasági modelljei; a rendszernek megfelelő eljárás alapelvei, vezetési problémák megoldása során; a hálóstervezés és vezetési módszerei.

A teljes képzés keretében különös jelentőséget tulajdonítanak a záróértekezések elkészítésének. Minden hallgatóval már a mindenkori tanfolyam kezdetén megtanácsolják és rögzítik záróértekezésének témáját, amelyen azután az egész oktatási idő alatt folyamatosan dolgozhat. Valamennyi értekezés tárgyát úgy választják meg, hogy a résztvevő a saját szakmai gyakorlatából vett vezetési feladatokat oldjon meg gazdaságmatematikai módszerek és az elektronikus adatfeldolgozás felhasználásával.

A résztvevőknek a tanulmányi idő során alkalmat nyújtanak olyan vállalatok és intézmények megismerésére, amelyekben tudományos vezetési módszereket már a gyakorlatban alkalmaznak.

Az új főiskola rektora V. Sorin professzor, a műszaki tudományok doktora, sajtóértekezlet során kijelentette: „Ilyen jellegű tanintézetünk eddig még nem volt. Itt nem a vezetést általában, hanem a tudományos módszerek szerinti vezetést tanítják.”

Hogyan csökkenthetők a személyi változások?*

(Kissé rövidítve)

A vállalati dolgozók világszerte tapasztalható fokozott helyváltogatása a szociológusok ele-
lenére is tovább fog növekedni. A cikk az e
káros jelenség csökkentésére irányuló elgon-
dolásokról és javaslatokról szól.

A személyi változások hátrányai

Minden dolgozó felváltása sokszoros kárt okoz, mert:

- a dolgozó teljesítménye a felmondási idő alatt csökken; csökken ugyanis a munka iránti érdeklődése, mert gondolatait és idejét további tervei veszik igénybe;
- utódjának keresése ráfordításokkal jár (hirdetési költségek, a jelentkezőkkel való beszélgetésekre fordított idő);
- az utód teljesítménye a kezdeti időszakban kisebb;
- az új dolgozónak rendszerint az elődjénél nagyobb fizetést kell adni.

Ha az állás nem, vagy csak arra alkalmatlan személlyel tölthető be, a kár gyakran helyrehozhatatlan.

Ebből csak azt a következtetést vonhatjuk le, hogy mindent el kell követnünk vagy még ennél is többet kell tennünk a jó munkatársakból álló törzsgárda megtartására.

Teendő a személyi változások elkerülésére

Az ezt szolgáló lehetőségeknek tartjuk:

1. A régi munkatárs fizetésének felemelését a lehetséges határig. Ha az illető rátermett, akkor ez kevesebbe kerül, mint a személycsere. Vezető munkatársakat béremelés helyett öregségi takarékkönyvbe való járulékos befizetésekkel lehet maradásra ösztönözni.

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 5. sz.-ából. DER ORGANISATOR (Svájc).

2. A munkára való rendszeres motiválást. A legfontosabb a világos, becsületos, haladó szellemű bérpolitika. Bérezési igazságtalanságokra különösen elkeseredetten reagálnak a törzsgárda tagjai.

3. A dolgozók részesítését az elért eredményből.

4. Az emberi méltóság ápolását. A munkásokból igazi munkatársakat, az elárusítónőkből vásárlási tanácsadó nőket kell nevelni. A segéd-munkást sem szabad csak vezeték- vagy keresztnevével, hanem családnévvel és „úr”-nak kell szólítani. A vezetők még előforduló fennhéjázó magatartásának véget kell vetni. A munkások és a tisztviselők mosdóhelyiségeit egyforma komforttal kell berendezni stb.

5. A munkahelyi klímának minden eszközzel való javítását. A jó bér ugyan fontos, de az elégedettség, a jó közérzet a munkahelyen ma már viszonylag fontosabbá válik. Napjainkban jó bért könnyen, de örömteli munkakörülményeket már nehezebben találni! Igen fontosak a munkatársakkal rendszeresen, lehetőleg spontán folytatott beszélgetések.

6. Az új alkalmazottaknak különösen gondos figyelemmel kísérését. A felmondások egyharmada ugyanis a próbaidő alatt következik be. Ennek megelőzésére az új alkalmazottak esetleges elégedetlenségére idejében fel kell figyelni és okait meg kell szüntetni.

7. A munkatárs további előmenetelének betervezését. Napjainkban a jövő tervezése természetes. Éppen ezért gondolnunk kell arra, hogy a munkatársat érdeklí, mit érhet el pl. öt éven belül hatáskörben, rangban, fizetésben.

8. Az álláscsere tudatos betervezését. Ez csak látszólagos ellentmondás az előbb mondottakkal, ha elismerjük, hogy különösen a fiatalabb munkatársak, már csak tapasztalataik bővítésére is, álláscserere törek-szenek. Ebben a vonatkozásban jó megoldás, ha a munkatársak cseréjét más országrészben levő vagy külföldi ismerős cégekkel (pl. szállítókkal vagy vevőkkel) megszervezzük.

Javaslatok a kapcsolatok szorosabbá tételére

A munkatársak és a vállalat közötti kapcsolatok szorosabbá tehetők, ha például:

1. Lehetőséget nyújtanak arra, hogy munkatársi részvények átvételével, vagy más módon a vállalat résztulajdonosaivá váljanak.

2. Hűségjutalmat vezetnek be a vállalat régi (pl. 5, 10, 20 éve dolgozó) munkatársai részére.

3. Öregségi takarékpénztárakat létesítenek, ezekbe a vállalat és a munkatárs befizetéseket teljesít, melyeket a munkatárs nyugdíjazáskor teljes összegben vesz fel, ezelőtti kilépése esetén viszont csak részben kap meg.

4. Hajadon munkatársnők részére kiházasítási takarékpénztárakat létesítenek. A vállalat és a nődolgozó ebben az esetben is kamatozó befizetéseket teljesít, amelyeket a munkatársnőnek az esküvő napján levonás nélkül, viszont, ha megelőzően kilép, csak részben fizetnek ki.

5. A vendég- és idénymunkások számára hűségpénztárakat létesítenek. Ezekbe a vállalat és a vendégmunkás befizetéseket teljesít, amelyek pl. 5 év múlva teljes összegben a dolgozó rendelkezésére állnak.

Az ilyen jellegű anyagi kapcsolatok igen fontosak. A felmondás ugyanis elég gyakran a munkatárs pillanatnyi felháborodásának spontán következménye. Ilyenkor különösen előnyös, ha a személyzeti vezető nyugodt beszélgetés keretében rámutathat a munkatárs idő előtti kilépésének anyagi hátrányaira.

A felsoroltak figyelembevételével valamely állásnak más személlyel való betöltése adott esetben egy évi bérbe kerülhet. Ezért kifizetődő, ha ennek az összegnek egy részét a munkatársaknak a vállalathoz kötésére használják fel.

Asztali számológépek kiválasztása és alkalmazása*

(Lényegre rövidítve)

Az elektronikus asztali számológép és a kis-számítógép megjelenése óta a számolási műveleteket az irodákban megkönnyítő segédeszközök választéka áttekinthetlenné vált. Ezért az adott esetben legcélszerűbbnek ígérkező számolóberendezés kiválasztása nehéz feladat. Ezt kívánják megkönnyíteni a következő ajánlások.

A számolási munkák elemzése

Mindenütt, ahol az irodákban rutinszerű számolási munkákat végeznek, a munka helyes megszervezése érdekében és a leginkább megfelelő segédeszközök kiválasztásának megkönnyítésére célszerű megvizsgálni, hogy:

— adott esetben mely számolási feladatok kerülhetők el, vagy egyszerűsíthetők;

— hasonló, de különböző munkahelyeken előforduló számolási munkák összevonhatók-e;

— hány számolási részművelet tartozik egy számolási menethez, vagyis mely képletek alkalmazásával számolnak és hogyan lehetne ezeket a képleteket a munkafolyás figyelembevételével egyszerűsíteni:

— milyen segédeszközök állnak erre pillanatnyilag rendelkezésre (és valóban használják-e ezeket), és mennyi ideig végzik az egyes számolási meneteket.

A tényleges helyzet ilyen felméréséből világosan ki kell tűnnie, hogy:

— milyen nagy a vállalatban állandóan előforduló számolási munkák volumene;

— és milyen konkrét számolási munkák, mely munkahelyeken jelentkeznek.

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 13. sz.-ából. DER ORGANISATOR (Svájc).

Ennek alapján megállapítható, hogy lehetséges-e és milyen újabb segédeszközökkel valósítható meg a különböző munka ésszerűbb lebonyolítása. Lesznek olyan munkahelyek, amelyeken már átszámítási táblázat, számítóléc, számítótárcsa vagy nomogramok használatával is sok munkát lehet megtakarítani. Sok esetben pedig elegendő egy elektromechanikus szaldírozó gép beállítása (szaldírozás = összeadás és kivonás, 0 alatt is).

A számolási munkák szervezeti összefogása nemcsak azért ajánlatos, hogy elkerüljék a nagy teljesítményű, drága számológépek felesleges beszerzésével járó beruházásokat, hanem a munka gyorsítása és megbízhatóbb (biztosabb) eredmények nyérése érdekében is.

A számolási segédeszközök

Az irodai számítási munkák megkönnyítésére:

- szaldírozó gépek,
- szorzó gépek,
- elektronikus és zsebszámológépek,
- valamint speciális berendezések

jönnek tekintetbe.

Szaldírozó gépek

Vannak ellenőrző szalagos, duplex és kocsival rendelkező szaldírozó gépek.

A nyomtatóműves, ellenőrző szalagos, összeadási és kivonási műveleteket végző szaldírozó gépek minden adminisztrációban nélkülözhetetlenek. Még akkor is kellő számban álljanak rendelkezésre, ha nincsenek teljesen leterhelve. Annyira olcsók ui., hogy helytelen lenne ezen a téren takarékoskodni.

Feltétlenül villanyhajtású, igen csendes járású, legalább 10/11 számjegy volumenű gépet célszerű választani, amelyen a sortávolság változtatható, és van billentyűje, amellyel ugyanannak az összegnek a többszöri összeadása és kivonása, továbbá billentyűje, amellyel számolási műveletek nélkül szövegek (pl. dátum, számlaszám, bizonylatszám) nyomtatása kiváltható.

Minthogy többnyire nem minden munkatársnak van külön számológépe, fontos, hogy a gépek billentyűzete osztályon belül egységes legyen. Ez elősegíti a jó munkát és növeli a számolási biztonságot.

Az ellenőrző szalagos szaldírozó gépek két számológéppel is szállíthatók. Ilyenek:

— a duplex szaldírozó gépek. Ezeknél a második számológép automatikusan összeadja a részösszegeket;

— a szelektív duplex szaldírozó gépek. Ezekkel a gépekkel egy számításmenetben két egymástól elválasztott számoszlopot lehet összeadni.

A duplex szaldírozó gépek lényegesen drágábbak, az egyszerű szaldírozó gépeknél.

Egyes szaldírozógép-modelleket hosszában vagy keresztben A4 alakú lapok vagy nyomtatványok befogadására szolgáló kocsival is szállítanak.

Vannak kocsival ellátott száldírozó gépek:

- a) amelyeknél a kocsit kézzel kell eltolni és a számoszlop helyben marad (Schiebewagen),
- b) amelyeknél a kocsi a tabulátor-beállításnak megfelelően két számoszlop között automatikusan ide-oda ugrál (Schüttelwagen), és
- c) amelyeknél a kocsi a tabulátor-beállításnak megfelelően számoszloptól számoszlopig ugrik (Springwagen).

Ezek a gépek már megközelítik az egyszerű száldírozó-könyvelőgépek teljesítményét, de azok árát is. Ilyen gépek beállítása csak állandóan ismétlődő speciális munkákra fizetődik ki, mert a csak esetenként előforduló táblázatos munkákat bármely más könyvelőgép is épp olyan jól vagy még jobban elvégzi.

Nyomatóműves szorzógépek

A három művelet elvégzésére képes ellenőrző szalagos szorzógépek kizárólag elektro-mechanikusan és a folyamatos összeadás, illetve kivonás elve alapján működnek. (Az elektronikusan nyomtató asztali számológépek mindenkor mind a négy alpműveletet elvégzik.) Vannak fél- vagy teljesen automatikus szorzásra szolgáló berendezéssel kiegészített száldírozó gépek is.

A száldírozó gépek kapacitása többnyire nem nagyon nagy, viszonylag lassan és (szorzáskor) gyakran elég hangosan dolgoznak. A tizedespont helyét csaknem valamennyi modellnél fejszámolóssal kell meghatározni. Ezzel szemben nem sokkal drágábbak az egyszerű száldírozó gépeknél, így összeadásokat végző munkahelyeken, esetenkénti szorzások elvégzése céljából való beállításuk indokolt lehet.

Elektronikus asztali és zsebszámítógépek

Az elektronikus számológépek egyre jobban elterjednek és egyre jutányosabb áron kerülnek forgalomba. Tetszetősek, korszerűek, és mint (elemmel működtetett) mini-számológépek, a tulajdonképpeni számolási folyamatokat gyakorlatilag időtlenül végzik. Csaknem hangtalanul működnek, és felsorolt előnyeik folytán minden esélyük megvan arra, hogy hamarosan maradéktalanul kiszorítsák a hagyományos elektro-mechanikus, négy műveletet végző számológéptípusokat.

Különleges berendezések

A különleges berendezések közé sorolható a nyomtatóműves elektronikus asztali super-számológép, amely nem kerül sokkal többbe, mint a kereskedelmi ügyvitel számára megfelelő számológépek.

Ajánlanak különböző segédberendezésekkel (pl. tárolóval, tizedespont-beállítóval stb.) ellátott kis számológépeket. Bonyolult számításoknak ilyen csodagépeken való biztos elvégzése azonban kellő gyakorlatot igényel.

Nem változó, bonyolult rutinmunkákra szuperautomaták feltétlenül célszerűek, az előforduló legtöbb számolási művelethez azonban az egy-

szerű gépek (esetleg tárolóval kiegészítve) elegendők, minthogy hosszabb számolási műveleteknél a közbenső eredményeket úgyis írásban rögzítik.

Összehasonlítás

A régóta bevált mechanikus asztali számológépeket gyakran lebecsülik. A régi, négy művelet elvégzésére képes „zakatoló láda” ideje kétségtelenül lejárt, a kereskedelmi ügyvitelben kielégítő teljesítményeket nyújtó korszerű modellek azonban — legalábbis a következő 4—5 évben — még nem kerülnek az ócskavastelepre, ha azokat

- túlnyomórészt összeadásra és kivonásra,
- szorzásra és osztásra pedig csak esetenként használják.

Az elektronikus, nyomtató asztali számológépek nagyobb munkasebessége csak az osztásnál és szorzásnál érvényesül teljes mértékben. Összeadásnál és kivonásnál a mechanikus és az elektronikus számológépek közötti különbség lényegtelen.

Az elektro-mechanikus nyomtatóműves elektronikus asztali számológépek eddig viszonylag drágák voltak. Ezt a nyomtatómű vezérlőberendezésének magas ára indokolja. Ennek fejében ezek a gépek lényegesen többet teljesítenek, mint a négy művelet elvégzésére képes elektro-mechanikus típusok.

Az elektronikus gépek szorzásnál és elsősorban osztásnál mindenkor lényegesen gyorsabban és halkabban dolgoznak, mint a mechanikai működésűek.

Mint már említettük, a normális összeadásnál és kivonásnál az időkülönbség jelentéktelen. Szorzásnál és osztásnál az adatok leolvasására, betáplálására, az eredmény leolvasására és feljegyzésére fordított idő többnyire nagyobb súllyal esik latba, mint a tiszta gépfutási idő.

Automatizált irányítási rendszerek*

Az automatizált irányítási rendszer konkrét gazdasági eredményei a szovjet vállalatokban. A rendszer bevezetése és alkalmazása. A gazdaságmatematikai módszerek szerepe a kapacitáskihasználás és a termelés optimalizálásában.

A gazdasági reform szorosan összefügg a vállalati tervezés és irányítás továbbfejlesztésével. Az utóbbi években a reform teremtette feltételeket kihasználva, a vállalatok egyre nagyobb mértékben törekednek terveik optimalizálására, új módszerek felhasználásával. Ez érthető is. A vállalati terv mutatói kölcsönös függőségben vannak. Előfordulhat, hogy pl. megtakarítjuk a beralap egy részét, de ugyanakkor növeljük az önköltséget, rontjuk a minőséget és gazdaságtalanul használjuk fel a berendezéseket. Az önköltséget lehet az álló alapokra fordított költségek mértéktelen növelésével is csökkenteni stb. Csak a lehetőségek sokoldalú számbavétele és elemzése révén találhatjuk meg a munkaráfordítások és az anyagi ráfordítások legracionálisabb összekapcsolását. Olyan összekapcsolást, mely a legkisebb ráfordításokkal a legkedvezőbb gazdálkodási eredményeket biztosítja, egyúttal tehát az ösztönzési alapok jelentős növekedését is.

Tervvariánsok

Ehhez azonban nem egyetlen tervre, hanem több tervvariánsra van szükség. Korábban ez a szemlélet kizárt volt — lehetetlenné tette a több variánsban készülő számítások rendkívüli munkaigényessége. Az elektronikus számítógépeknek és a matematikai közgazdaságtan módszereinek a felhasználása gazdasági gyakorlatunkban lehetővé tette ennek a nehézségnek a legyőzését. A gazdaságmatematikai módszerek bevezetésére irányuló munka egyelőre a terv irányait és fejezeteit követi: termelési szakosítás; a berendezések optimális kihasználása és terhelése; termékkibocsátás maximálása; a termelési ciklus lerövidítése; a bevételek, a kiadások és a megtakarítások tervezése és nyilvántartása az anyagi műszaki ellátás részletes nomenklatúrája alapján. Ami a vállalati terv komplex optimalizál-

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 9. sz.-ából SZOCIALISZTYICESZKAJA INDUSZTRIJA (Szovjetunió).

zálását illeti, itt még csak néhány próbálkozás volt. Már ezért is nagyon érdekes az a munka, melyet a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Központi Gazdaságmatematikai Intézete és a Papíripari Kutató Intézet végzett el.

Racionális kapacitáskihasználás szakosítással

Mint ismeretes, a papír hiánycikk, termelését a kapacitások korlátozzák. Ezért szükségessé vált a papírgyári berendezések lehető legracionálisabb terhelése, mindenekelőtt szakosításuk alapján, anélkül, hogy ezzel az ágazat termelésének összetételét megváltoztatná. Ismeretes, hogy minden gép olyan termékek gyártásánál nyújtja a maximális teljesítményt, amelyeknek előállítására a legalkalmasabb. A gépek gyakori átállítása a termelékenység csökkenéséhez és a termelési költségek növekedéséhez vezet. Az optimális terhelési és szakosítási tervek ebben az esetben egybeestek. A tervet 126 papírgyártó gépre dolgozták ki, melyek együttesen mintegy 1 millió tonna, 136 féle papírt állítottak elő. Lényegében bonyolult lineáris programozási feladatot kellett megoldani. A számítások eredményeképpen sok gép terhelése lényegesen megváltozott, emelkedett a specializáció szintje. Fűzetpapír gyártására a korábbi 12 gép helyett az optimális terv csak 3-at állít be, színes írópapír gyártására 10 helyett 6-ot stb.

Fontos az is, hogy a papírgyártógépek specializálásával egyidejűleg jelentősen csökken az egyes vállalatok által gyártott papírfajták száma is. Ez általában a termelés emelkedéséhez vezetett. Különösen jók voltak az eredmények a hiánycikkek közé tartozó papírfajtáknál.

Ennek a próbálkozásnak az eredményeit hatékonyan fel lehet használni a papírtermelés operatív tervezésénél. Ha a megfelelő minőségű információ rendelkezésre áll, a számítások elvégzéséhez mindössze néhány napra van szükség.

Számítógépes rendelésnyilvántartás

A tervezés több variánsos rendszere megteremti a szükségletek jobb kielégítésének feltételeit bármely homogén termelési ágban, a rendelkezésre álló termelési kapacitások legteljesebb kihasználása alapján.

Nézzük pl. a dnyepropetrovszki Lenin üzemet, amely negyedévente 3000 rendelést teljesít. A rendelések közül több, mintegy 100 különböző típusmértű csőre vonatkozik. Így nagyon nehéz összeállítani és folyamatosan ellenőrizni a termelési ütemtervet. Elhatározták, hogy a rendelések nyilvántartását MINSZK-22 számítógép segítségével fogják végezni. A számítógépes programban szerepelnek a különböző csőgyártási módszerek önköltségei, az egyes típusméretek munkaráfordításai, a fém-, energia-, fűtőanyag-felhasználási normatívák. Így lehetővé vált a berendezések terhelésének pontosabb meghatározása, a rendelések racionális elosztása a műhelyek és hengersorok között.

Milyen nettó gazdasági eredményt ad a tervezés és a berendezések terhelésének optimalizálása? A kutatómunkákra mindössze 100 ezer rubelt költöttek, ugyanakkor egy év alatt az üzem mintegy 1 millió rubel többletnyereséghez jutott.

Az értékesítési volumen 17,3%-kal nőtt.

A Lvov típusú automatizált rendszer

A számítógépek komplex felhasználásának hatékonysága a termelés tervezésében és irányításában jól lemérhető a „Lvov” típusú automatizált rendszerek példáján, melyet először a Lvovi televíziógyártó üzemben alkalmaztak. A rendszer biztosítja a technológiai, gazdasági, pénzügyi információk összekapcsolását és a szükséges információk kiadását minden láncszemnek a kívánt formában és a megfelelő időben.

A számítási munkálatok és a termelés egyidejűsége lehetőséget ad a termelési folyamat operatív, és az előre meghatározott kritériumok szerinti optimális szabályozására. A rendszer feladatai közé tartozik a termelési terv alapján az anyag- és alkatrész-felhasználási ütemterv állandó korrigálása; a máshonnan beszerzendő anyagok szállítási ütemtervének összeállítása és szükség szerinti kiigazítása; a szükséges készletek meghatározása és létrehozásuk tervének kialakítása; készletek mozgásának nyilvántartása. A rendszer biztosítja az üzem munkájának tervezését, azaz a berendezések terhelésének, átbocsátóképességének, a gyártási tételeknek, az anyagszükségletnek, a munkaerőigénynek a kiszámítását; az üzem munkájának, a tervtől való eltéréseknek időben és pontos nyomonkövetését, a normatívák statisztikai elemzését és kiigazítását; a sorozatnagyságok és az üzem termelési ütemterve megállapítását. Az első műszak megkezdésekor már készen van bizonylatok formájában az alkatrészek napi és havi ki- és beáramlásáról szóló információ, a kimutatás az anyaggazdálkodási részlegben rendelkezésre álló alkatrészekről, a beszerzendő anyagok jegyzéke négy nappal előre, illetve az adott napra. A végtermékek termelésével összefüggő mutatók kiszámítása mellett beszámoló készül a berendezések felhasználásáról az adott műszak során és a hónap elejétől.

A számítógép felhasználása révén az operatív ütemtervek összeállításánál és a termelés irányításában sikerült fokozni az összeszerelő műhelyek munkájának ütemességét és átbocsátóképességét. A feladatok komplex megoldása lehetővé tette a vállalati anyagkészletek csökkentését.

A rendszer bevezetésének szakaszai

Az automatizált irányítási rendszerek bevezetésének eddigi tapasztalatai alapján a rendszer egyes részeit és alrendszeit a következő sorrendben a legcélszerűbb bevezetni: először az irányítás területén; a termelés menetének operatív nyilvántartásában és ellenőrzésében, az operatív tervezésben. Másodszor a bérelszámolásban, az anyagkönyvelésben, valamint az önköltségszámítással összefüggő többi területen. Harmadszor az anyagi műszaki ellátás, a készletgazdálkodás, a nyersanyag-felhasználási normatívák kialakítása irányításában.

Eredmények

Milyen eredményekkel jár ez a megoldás? A rendelkezésre álló számítások szerint a tervezési és gazdálkodási döntések optimalizálása átlagosan a termelési kapacitások kihasználtsági koefficiensének 7–8%-os növelését, az anyagkészletek 20–30%-os és a rendelésteljesítési határidő 30–35%-os csökkentését, a szakképzett irányító személyzetnek az infor-

mációk elsődleges feldolgozásával összefüggő munkaigényes feladatoktól való mentesítését stb. teszi lehetővé. A vállalatoknak és ágazatoknak az automatizált irányítási rendszer létrehozására fordított beruházásai általában rövidebb idő alatt térülnek meg, mint a termelés fejlesztésére fordított költségek.

Fontos-e a vezetéshez a jó emlékezőtehetség?*

(Kissé rövidítve)

Az információkat tökéletesen tároló és lehívásra pontosan és gyorsan reprodukáló számítógépek, adatbankok, magnetofonok és mikrofilmek korában felmerülhet a kérdés: nem csökkenthetők-e általában a munkatársak és különösen a vezető beosztásúak emlékezőtehetségével szemben támasztott követelmények? A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a jó emlékezőtehetség továbbra is fontos vezetői követelmény. Ellenőrzésének módszerei és fejlesztési lehetőségei.

A jó emlékezőtehetség fontossága

A jó emlékezőtehetség fontosságát két eredményes vállalatvezető következő nyilatkozataival támasztjuk alá:

„Az a vezető, aki képes adatok tömegének rögzítésére, osztályozására, értékelésére és még hosszabb idő után is emlékszik lényeges részletekre, aranyat ér minden vállalat számára. Az viszont, aki csak azt tudja, hogy a lényeges információk valahol megvannak, számítógéppel helyettesíthető.”

„A vezető beosztású személynek mindenekelőtt elsőrendű emlékezőtehetségre van szüksége. Noha nem minden átlagon felüli emlékezőtehetséggel rendelkező személy egyúttal jó vezető is, aki azzal nem rendelkezik, vezető nem lehet.”

Ennek ellenére sem a pályázati felhívások, sem az alkalmassági vizsgálatok során kitöltendő kérdőívek, de még az állások betöltésére irányuló újsághirdetések sem utalnak az emlékezőtehetség fontosságára. Pedig a gyenge emlékezőtehetség minden automatikus, villamos, elektronikus és egyéb segédeszköz ellenére nagy tehertétel a hivatás betöltésében. A vállalatok rossz tervezésből, szervezésből és a felesleges kettős mun-

* A „Korszerű vezetés” 4. évf. 1972. 9. sz.-ából. PLUS (NSZK).

kából eredő, roppant nagy töke-, idő- és munkaerő-pazarlása sok esetben a mindenkori felelős személyek gyenge emlékezőtehetségének következménye.

A feledékeny főnök vagyona kerül

Könnyen belátható, hogy a feledékeny főnök igen sok pénzbe kerülhet, ha meggondoljuk, hogy feledékenysége folytán:

— elhatározásai erőtlenek, mert sohasem biztos az elhatározásainak alapját képező tényekben;

— állandóan az információk felülvizsgálásával van elfoglalva, mert nem bizonyos abban, hogy nyomban a helyes információhoz jutott;

— elpazarolja munkatársainak idejét és képességeit. Az ilyen főnök számára titkárnője mintegy központi archívum; megbeszélések, megállapodások, telefonszámok, nevek, határidők, üzleti részletek vonatkozásában tökéletesen rá van utalva;

— minden iratról másolatot készít, mert fél attól, hogy egy szép napon érdeklődnek tőle tartalmáról és már nem emlékszik semmire;

— töméntelen időt fordít általa valahová elrakott iratok keresésére;

— nem reprezentatív képviselője vállalatának, mert ritkán tud azonnal válaszolni olyan kérdésekre, hogy pl. mely termékek, modellszámok szállíthatók, illetve mely árjegyzékek, termékjellemzők, normák vagy szállítási feltételek vannak érvényben.

A változtak ellenére a legkevesebb cég végez a felvételre jelentkezők emlékezőtehetségének számbavételére és mérésére szabványosított alkalmassági vizsgálatokat. Pedig már néhány egyszerű feladat megoldásából pontos következtetések vonhatók le a pályázók emlékezőtehetségéről.

Feladatok az emlékezőtehetség mérésére

A pályázó emlékezőtehetségére a következő egyszerű feladatok mi-kénti megoldásából következtethetünk:

1. Adjunk a kezébe 20 tárgyat ábrázoló papírlapot. Két percig nézze, vesse emlékezetébe, majd lehetőleg azonos sorrendben írja fel a látott tárgyak nevét. 18—20 tárgy felsorolása kiváló, 15—17 jó emlékezőtehetségre vall, 10—14 tárgy felsorolása átlagos, 5—9 gyenge eredménynek tekinthető. Aki ötnél kevesebb tárgyat jegyzett meg, még talán azt a napot is elfelejti, amelyen munkába kell lépnie, feltéve, hogy alkalmazzák.

2. Írjuk fel 7 személy nevét és telefonszámát egy papírlapra. Adjuk 5 percre a pályázó kezébe. Ezt követően kérjük meg, hogy lehetőleg hiánytalanul írja le a neveket és a hozzájuk tartozó telefonszámokat.

Ha valamennyit eltalálta, kiváló, 5—6 találat esetén jó, 3—4 találat esetén átlagos emlékezőtehetségére következtethetünk. Ha csak 2 vagy még kevesebb találatot ért el, akkor feltehető, hogy még saját telefonszámát sem tudja fejből megmondani.

Az emlékezőképesség kifürkészése beszélgetés során

A vezető állásokra pályázó jelentkezőket rendszerint a bemutatkozó látogatásuk során keltett benyomásuk alapján bírálják el. Ilyenkor azonban a legkritikább esetben intéznek hozzájuk emlékezőtehetségük kifür-

készésére szolgáló kérdéseket. Pedig erre — amint a következőkben rámutatunk — számos igen egyszerű lehetőség kínálkozik, amelyekkel megállapítható, hogy vajon állandóan szórakozott álmodozóval vagy élő számítógéppel van-e dolgunk.

A bemutatkozó beszélgetés során a főnök:

— ragadjon ki a pályázó életrajzából egy fontos időpontot és kérje meg, hogy részletesen számoljon be az illető évben folytatott tevékenységéről. Ha szétesően kezd beszélni, vagy elkalandozik a tárgytól, mert pályafutásának ez a kiemelkedő szakasza nem vésődött eléggé emlékezetébe, akkor nem valószínű, hogy a mindennapi élet sok ezer részletét, amelyet a jó vezetőnek saját „adatbankjában” kell tárolnia, fejben tudja majd tartani;

— kérje el a pályázó irónját vagy öngyújtóját és figyelje meg, hogy vajon nyomban abba a zsebébe nyúl-e, ahol az van, vagy végig kell-e kutatnia egész öltözetét, mire a kért tárgyat megtalálja;

— folytatólagosan intézzen több kérdést a pályázóhoz és figyelje meg, hogy sorrendben és minden kérdésre válaszol-e;

— figyelje meg, vajon készít-e és hogyan feljegyzéseket a vele közölt információkról. Csak néhány vezérszóval rögzíti-e a vele közölteket, vagy pedig igyekszik mindent tüzetesen feljegyezni;

— figyelje meg, hogy a neki átadott kérdőív rovatait fejből tölti-e ki, vagy pedig a beírandó adatokat ismételten irataiból ellenőrzi-e.

Aki mindent rögzíteni kíván, az nem bízik önmagában. A hallottak nem a fejébe, hanem nyomban a papírra vándorolnak. Ha a pályázó viszont semmit sem jegyez fel és teljes önbizalommal kijelenti, hogy a mondottakat feljegyzés nélkül is meg fogja jegyezni, kilátást nyújt arra, hogy jó emlékezőtehetsége van. Ha a főnök erről meg akar győződni, kérje meg, hogy az általa mondottak egy részét ismétlje, mert nem biztos abba, hogy helyesen tájékoztatta őt;

— vezesse körül a pályázót a vállalat helyiségeiben és mutassa be 4—5 munkatársnak. A beszélgetés végén kérje meg, hogy egy iratot adjon át az egyik általa megismert munkatársnak. Figyelje meg, hogy nyomban vagy csak hosszas kérdezősködés után találja-e meg a kérdéses munkatársat;

— kérdezze meg, hogy milyen titkárnőt tart eszményinek. Ha igen jó emlékezőtehetséget kíván, ebből arra lehet következtetni, hogy a pályázó nem rendelkezik azzal;

— kérdezze meg a következő 5 évre szóló szakmai céljai felől. Figyelje meg, hogy célkitűzéseit rendezetten, világosan és szabatosan megfogalmazva vagy csak határozatlan, zürzavaros és általános jellegű utalások formájában adja-e elő;

— közöljön a pályázóval egy telefonszámot, amelyen őt további részletek tisztázására elérheti, majd a beszélgetés végén kérje meg, hogy ismétlje a számot, hogy meggyőződhessék arról, vajon helyes számot közölt-e vele.

Az emlékezőtehetség javítható

Azt a kérdést, hogy az emlékezőtehetségnek a vezető munkatársak összpotenciáljának értékelése során kimagasló jelentőséget kell-e tulajdonítani, minden vállalatvezetőségnek magának kell eldöntenie.

Egyébként a helyzet akkor sem reménytelen, ha a vezető beosztásúak nem szupersztárjai az emlékezésakrobatikának, mert egyetlen gyenge emlékezőtehetségnek sem kell örökké ilyennek maradnia. Ezer és ezer ember emlékezőtehetségét intenzív tréninggel olyan fokra fejlesztette, amire azelőtt még gondolni sem mert. Ez elég egyszerű, mert minden emlékezés-tréning alapja a gondolattársítás, a képesség különböző információk közötti gondolati hidak teremtésére.

Proszkurov, V. Sz.: Osznovü obrabotki planovoékonomiczeszkov informácii na ÉVM. (Tervezési, közgazdasági információk számítógépes feldolgozása.) Moszkva, ter. megj. 1972. III. n. 8 szerzői ív, 45 kopek.

A szerző — rendszertechnikai megközelítés alapján — kifejti a tervezési-közgazdasági feladatok számítógépes megoldásai szervezésének lehetőségeit és módszereit az automatizált rendszer megteremtése keretében. Vázolja az e célból szükséges összes műveletet és vizsgálja munkai igényessége csökkentési módszereit. Jelentős helyet foglalnak el a könyvben az automatizált rendszer matematikai és információs kérdései.

McKeever, J. M.: Management reporting systems. (Vezetési információs rendszerek.) New York, 1971. John Wiley and Sons, 94 p.

A szerző a vezetési információs rendszert tények, eljárások és gépek összességeként fogja fel, amely a vállalati vezetés döntéseihez alapul szolgál. A vizsgált rendszer közvetlen kölcsönhatás formájában működik a vezetőség és a számítógép között a közvetlenül összekapcsolt memóriatárak alapján. Az ilyen rendszer előfeltételei: a vezetés tudatos információszükséglete, a felelősök kijelölése, a célok kitűzése stb. A könyv ismereti a terv és a megvalósítás koncepcióját.

Arndt, H. J. — Fassbender, S.: Management — Weiterbildung im Betrieb. (Vállalatvezetés — továbbképzés a vállalaton belül.) Frankfurt am Main, 1971. Fritz Knapp Verlag, 1972. p., 28,— DM.

A mű szerzőinek a Nordrhein-Westfalen tartományban levő 37 vállalat továbbképzésre irányuló törekvéseinek vizsgálata során szerzett tapasztalatait ismerteti. Noha a vizsgálatok nem nyújtottak elegendő anyagot a reprezentatív megállapításokra, mégis számos adatot gyűjtöttek és értékelték ki, amelyek a továbbképzési problémák tisztázására igen értékesek, és olyan információkat adnak, amelyek ismerete a legtöbb vállalat számára figyelemre méltó.

A munkastilusról

Kivonat a „Sztrojdomas”-nál összeállított „A beosztottakkal szembeni magatartást és viszonyt szabályozó ajánlások” második kiadásából.

A jó vezető legyen magabiztos és biztos a saját dolgában. Soha nem szabad kilátástalanságról beszélni, vagy fejet hajtani az akadályok előtt. A célratörő elgondolás és a kemény akarat képes ezeken urrá lenni.

Értsünk ahhoz, hogy szóra tudjuk bírni beosztottainkat. A hallgatásba burkolódzó munkatárs rejtély és probléma a vezetés számára. De fontos az is, hogy idejében gátat tudjunk vetni a mértéktelenül sokat beszélő szóáradatának.

A vezető építse ki maga körül a tehetséges és aktív segítőtársak hálozatát, legyen rájuk büszke és soha ne törekedjen tulajdon személye fontosságának kiemelésére. Minden kezdeményezésére és szorgalmazására megvalósított újítást az egész kollektíva érdeméül tudjon be.

A vezető legyen tisztában azzal, hogy a beosztottak jogainak túlzott korlátozása megfosztja őket az önállóság lehetőségétől és gúzsba köti kezdeményezőkézségüket.

Aki parancsolni akar, tudjon engedelmeskedni. Csak az a vezető képes fegyelmet biztosítani a beosztottak között, aki saját maga is fegyelmezett.

A túlzottan alacsony szintű feladatok még a jól dolgozókat is elrontatják. Ezért a feladatokat jobb szoros határidőre adni, mint az utóbbit elnyújtani.

A végrehajtás rendszeres ellenőrzése során a vezető ne essen az aprólékos gyámkodás hibájába. Ez akadályozza a beosztottakat kezdeményezőkézségük és önállóságuk kibontakoztatásában.

A kritika legyen pozitív. Soha ne kritizáljunk kizárólag a kritika kedvéért. Az utóbbi esetben a vezető olyan személlyé válik, aki folyton csak zsörtölődik és beosztottjait ostorozza. Az ilyen vezetői magatartás hatására a beosztottaknak az lesz a véleményük, hogy az adott vezetőnél egyáltalán nem lehet pozitív értékelésre számítani.

Semmi nem bomlasztja úgy az embereket, mint a tétlenség. Bármilyen ügy elodázása másnapra, vagy akár saját, akár beosztottjai idejének nem racionális felhasználása — a rossz munkastilus tünete.

Rend a munkaasztalon — a jó vezető egyik ismérve. Papírok felhalmozódása az íróasztalon a szörnyű elfoglaltság benyomását kelti és olyan gondolatot ébreszt, hogy a feladat megoldása vagy nagyon nehéz, vagy nem lehetséges.

Az igazi vezetőnek legyen bátorsága ahhoz, hogy saját hibáját elismerje és a helytelen döntését visszavonja. Az esetleges hibák minimálisra csökkentése és a munka határozott mederben vitele érdekében a vezető kérje ki beosztottjainak tanácsát és véleményét.

Nagy hibát követ el az a vezető, aki sok időt szentel azokra az apró ügyekre, amelyeket biztonsággal beosztottjaira is bízhatna, s ugyanakkor ő maga nem tud időben megbirkózni a sokkal fontosabb feladatokkal. Ez megfosztja a beosztottakat a felelősségérzettől és hátráltatja az operatív kérdések megoldását. Az önálló döntés helyett mindenki azt várja: mit szól majd a vezető?

Szabjunk záros határidőket. Konkrét kötelezettséget vállaljunk és adjunk az adott feladat teljesítésére. Nem azonos a két következő hozzáállás sem: „amint lesz lehetőség, megválaszolom a levelet” és „válaszolok a levélre és azután elmegyek ebédelni”.

Az első esetben lehetőség nyílik a végrehajtás határidejének végnélküli kitolására, a második esetben viszont záros határidő keretei között eleget tenni a feladatnak.

A határidő legyen reális. Ellenkező esetben nem sikerül eleget tenni a vállalt kötelezettségnek, elhal az ügy iránti lelkesedés és az egész munka abbamaradhat.

Törekedni kell a kitűzött határidő szigorú betartására. A vezető legyen saját magával szemben is olyan hajthatatlan, mint amilyen beosztottjaival szemben lenne fordított esetben.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Deák Péter alez.	A harcoló erők és a hadtáp arányáról — — —	3
------------------	--	---

Katonai gazdálkodás és ellátás

Balázs György ezds. OLP htp. törzs	A szolgáltatások makroökonomiai hatékonysága Néhány gondolat a létkörülmények fejlesztéséről	10 16
---------------------------------------	---	----------

Technikai és műszaki biztosítás

Littomericzky János mk. fhdgy.	Konténerizáció — — — — —	21
Rosta János alez.	Honvédségi erők igénybevételeének szabályozása vasúti balesetek felszámolásában — — —	27
Makra Ernő mk. őrgy.	Üzemanyag tároló eszközök gépesített tisztítása —	31

A baráti hadseregek katonai irodalmából

MNHF Tő. Kik. O.	Szilárd és folyamatos hadtápvezetés harcban —	36
	Fiatal tisztek felkészítésének pszichológiai és pedagógiai kérdései — — — — —	42
	Az akarati felkészítés — — — — —	51
	A harcokosi zászlóalj hadtáp támadásban — —	56
	A gépkocsizó lövészzászlóalj hadtápjá támadásban	60
	Szakharcászati foglalkozás az egység üzemanyag raktár személyi állományával — — —	64
	Anyagi eszközök utánszállítása a hadtáp legfontosabb feladata — — — — —	71

Külföldi szakirodalomból

* * *	Rendszerszervező és adatfeldolgozó közlemények	76
	Könyvismertetés — — — — —	107

СОДЕРЖАНИЕ

	<i>Теория тылового обеспечения</i>	
Дзак Петер	О пропорции воюющих сил и тыла — — — —	3
	<i>Военная экономика Военное снабжение</i>	
Балаж Дьёрдь Штаб ПВО	Макроэкономическая эффективность доставлений Некоторые мысли о развитии быта — — — —	10 16
	<i>Техническое и инженерное обеспечение</i>	
Литтомэрцики Янош	Контейнеризация — — — — — — — —	21
Рошта Янош	Регулирование использования военных сил в ликвидации железнодорожного несчастного случая	27
Макра Эрнё	Механизированная очистка бочек и резервуаров горючего — — — — — — — —	31
	<i>Из литературы братских армий</i>	
Учебный отдел Генерального Штаба Тыла	Твердое и непрерывное управление тылом в бою	36
	Психологические и педагогические вопросы подготовки младших офицеров — — — — — — — —	42
	Воспитание воли — — — — — — — — — —	51
	Тыл танкового батальона в наступлении — — — —	56
	Специально-тактические занятия с личным составом склада горючего полка — — — — — — — —	64
	Самой важной задачей тыла является подвоз материальных средств — — — — — — — — — —	71
	<i>Из иностранной специальной литературы</i>	
* * *	Сообщения по организации системы и обработке данных — — — — — — — — — — — — — —	76
	Обзор книг — — — — — — — — — — — — — —	107